

Sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky

Bc. Hana Havrdová

Diplomová práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana HAVRDOVÁ**
Osobní číslo: **H118442**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

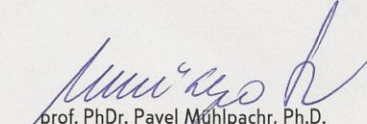
- na omezení vzniku sociálně nežádoucích jevů v Armádě České republiky,
- na prevenci sociálně nežádoucích jevů, zdravý životní styl, osvětu,
- na genderovou atmosféru, mobbing, bossing.

Součástí práce bude sociologický výzkum zaměřený na to, zda se vojáci z povolání cítí ohroženi sociálně nežádoucími jevy.

Rozsah diplomové práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Antonín Řehoř, CSc.**
Institut mezioborových studií
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2011**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

V Brně dne 30. listopadu 2011

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá výskytem sociálně nežádoucích jevů v prostředí Armády České republiky, genderovou atmosférou, rovnými příležitostmi mužů a žen v resortu MO, NATO, EU a primární prevencí. Cílem je popsat výskyt sociálně nežádoucích jevů, které se objevují v prostředí AČR. Práci tvoří 3 hlavní oblasti. První kapitola vysvětluje, co jsou sociálně nežádoucí jevy, jejich hlavní subjekty, objekty, cíle, zneužívání návykových látek, nezdravé mezilidské vztahy. Druhá kapitola se zabývá genderovou atmosférou, nežádoucím chováním sexuální povahy, mobbingem a bossingem. Třetí kapitola je zaměřena na primární prevenci, volný čas, vzdělávání a zdravý životní styl. Čtvrtá, praktická kapitola, zjišťuje názory a postoje vojáků a vojákyn z povolání a občanských zaměstnanců k problematice sociálně nežádoucích jevů v prostředí AČR.

Klíčová slova:

Sociálně nežádoucí jevy, rovné příležitosti mužů a žen, genderová problematika, primární prevence, mobbing, bossing, alkohol, drogy, zdravý životní styl.

ABSTRACT

The dissertation deals with occurrence of socially undesirable phenomena within the Armed Forces of the Czech Republic (ACR), with gender atmosphere, equal opportunities of men and women within the Ministry of Defence of the Czech Republic, NATO and EU, and with primary prevention. The objective is to describe the socially undesirable phenomena in the ACR. The work consists of four main chapters. The first one explains what the socially undesirable phenomena are like, their main features, objectives, drug abuse, unhealthy human relations. The second chapter deals with gender atmosphere, undesirable sexual behaviour, mobbing and bossing. The third chapter concentrates on primary prevention, spare time, education and healthy lifestyle. The fourth, practical chapter describes opinions and attitudes of woman and man carrier soldiers and civilian employees on socially undesirable phenomena within the ACR.

Keywords:

Socially undesirable phenomena, equal opportunities of men and women, gender, primary prevention, mobbing, bossing, alcohol, drugs, healthy life style.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky*“ vypracovala samostatně s použitím literatury uvedené v seznamu.

Elektronická verze je totožná s tištěnou verzí diplomové práce.

Pardubice 15. 3. 2013

.....
Bc. Hana Havrdová

Poděkování

Děkuji panu doc. Ing. Antonínu Řehořovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi Martinovi za morální podporu, kterou mi poskytl po celou dobu studia, při zpracování mé diplomové práce a které si nesmírně vážím.

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1. SOCIÁLNĚ NEŽÁDOUCÍ JEVY V PROSTŘEDÍ ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY	12
1.1 Hlavní objekty, subjekty a cíle SNJ	15
1.2 Zneužívání návykových látek – alkohol, drogy.....	18
1.3 Sebevraždy, kriminalita, patologické hráčství, korupční jednání.....	24
1.4 Nezdravé mezilidské vztahy – šikanování, extremismus, rasismus	32
1.5 Dílčí závěr.....	40
2. GENDEROVÁ ATMOSFÉRA	41
2.1 Rovné příležitosti mužů a žen v resortu Ministerstva obrany.....	43
2.2 Rovné příležitosti v EU, NATO.....	57
2.3 Nežádoucí chování sexuální povahy.....	57
2.4 Mobbing, bossing.....	61
2.5 Dílčí závěr.....	65
3. PRIMÁRNÍ PREVENCE	66
3.1 Volný čas.....	67
3.2 Vzdělávání	68
3.3 Poradenství a diagnostika	69
3.4 Zdravý životní styl - zdravá výživa, osobní a duševní hygiena, relaxace, aktivní a pasivní odpočinek, zvládání stresu.....	70
3.5 Dílčí závěr.....	76
II. PRAKTICKÁ ČÁST	77
4. VÝZKUM VÝSKYTU SNJ V PROSTŘEDÍ AČR	78
4.1 Pracovní hypotézy, použité metody a postupy, popis zkoumaného vzorku	78
4.2 Interpretace zjištěných dat	80
4.3 Ověření hypotéz a závěr šetření	96
ZÁVĚR	99
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	101
SEZNAM PŘÍLOH	105
SEZNAM TABULEK	108
SEZNAM GRAFŮ	109

ÚVOD

Demokratická společnost vzniklá v naší zemi po pádu komunismu s sebou přinesla kromě svobody a demokracie i spoustu negativních jevů spojených s otevřením hranic a transformací ekonomiky. Značná liberalizace a změny v hodnotovém systému přispěly k tomu, že se v naší společnosti otevřely cesty nezákonnému obchodu s drogami a dalším negativním jevům, které se vyskytují zejména tam, kde selhává lidský faktor, tzn. v legislativě nebo organizaci.

Sociálně nežádoucí jevy (dále jen SNJ) jsou ukazatelem krizových projevů v činnosti lidí. Tyto škodlivé (nežádoucí) vlivy provázejí lidskou činnost v průběhu různých aktivit, a to včetně jejich řízení a organizování. Vyskytují se zejména tam, kde se porušují nebo se nedodržují sociální normy, zákony, předpisy, etické hodnoty a obecné lidské zásady. Ve svých důsledcích pak často vedou k poškozování zdraví jedince, k poškozování prostředí, ve kterém žije, snižují konečný výkon a efekt činnosti.

Společnost 21. století má přesnou představu o tom, které choroby jí škodí. Patří k nim terorismus, kriminalita, organizovaný zločin prorůstající do státní správy, závislost na omamných a psychotropních látkách, násilí včetně šikánování, rizikové sexuální chování nebo chorobné hráčství.

Ve své diplomové práci se zaměřuji na sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky (dále jen AČR). Problematika výskytu SNJ je poměrně široká. Při vyslovení termínu sociálně nežádoucí jevy si většina lidí představí užívání drog, nadměrnou spotřebu alkoholu a samozřejmě i úsilí směřované do potlačení jak užívání drog, tak požívání alkoholu. Části lidí se vybaví oblast extremismu a snaha eliminovat projevy extremismu – majoritně pravicového extremismu - zvláště v ozbrojených silách. Každý rok narůstá počet uživatelů omamných a psychotropních látek. Zvyšují se počty různých forem nedrogových závislostí, objevují se nové sociálně nežádoucí jevy. Roste počet majetkových trestných činů a případů domácí násilí.

Cílem předložené diplomové práce s názvem „Sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky“, kterou jsem rozdělila do čtyř kapitol, je zamyslet se nad tím, jaké sociálně nežádoucí jevy se v AČR vyskytují. Zda se vojáci, vojákyně z povolání a občanskí zaměstnanci cítí ohroženi SNJ. Jak vnímají genderovou problematiku v resortu, Evropské unii a Severoatlantické alianci. Zda se setkali s nežádoucím chováním sexuální povahy - mobbingem a bossingem. Tak se totiž nazývá jednání spočívající v systematickém psychickém pronásledování nebo šikánování zaměstnance spoluzaměstnanci či dokonce nadřízeným. Nejeфекtivnějším prostředkem v boji proti výskytu SNJ se stává prevence.

K naplnění cíle jsem práci rozdělila na dvě části – teoretickou a praktickou. Zabývám se výskytem jevů, které jsou společností převážně hodnoceny jako nežádoucí nebo dokonce nepřijatelné. Zneužívání návykových látek jako alkohol či drogy představuje značnou zátěž pro jedince i jeho okolí. K společensky závažným tématům patří také sebevraždy, kriminalita, patologické hráčství, korupční jednání. Vzájemné vztahy mezi lidmi ovlivňuje vždy způsob chování a jednání každého z nás. Do zdravých mezilidských vztahů určitě nepatří šikana, extremismus, rasismus. Ve čtvrté kapitole pak zjišťuji názory vojáků a vojákyně z povolání i občanských zaměstnanců, které se vztahují k tématu mé práce *Sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky*.

V první kapitole s názvem „Sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky“ se věnuji sociálně nežádoucím jevům v AČR, jejím hlavním objektům, subjektům a vytyčeným cílům. Seznamuji s důležitým dokumentem Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období let 2010 až 2014. Dále zneužívání návykových

látek (zejména alkoholu, drog), suicidálnímu jednání, kriminalitě, patologickému hráčství, korupčnímu jednání. Zmiňuji se také o nezdravých mezilidských vztazích (šikanování, extremismu, rasismu).

Ve druhé kapitole nazvané „*Genderová atmosféra*“ rozebírám rovné příležitosti mužů a žen v resortu Ministerstva obrany, Evropské unii a NATO. Zaměřila jsem se také na nežádoucí chování sexuální povahy, rafinovanou šikanu na pracovišti – mobbing a šikanu ze strany nadřízeného – bossing.

Ve třetí kapitole s názvem „*Primární prevence*“ seznamuji s historií a současností prevence SNJ v resortu obrany. Pozornost jsem věnovala také využití volného času, vzdělávání vojáků a občanských zaměstnanců Armády ČR, poradenství, diagnostice. V neposlední řadě jsem se zaměřila i na zdravý a kvalitní životní styl.

Ve čtvrté kapitole se věnuji názorům a postojům vojáků i vojačky z povolání a občanských zaměstnanců k tématu sociálně nežádoucích jevů, šikanování, sexuálního obtěžování, extremismu a genderové problematiky v AČR.

Základním přístupem řešení diplomové práce je systémový přístup. Hlavní metodou při zpracování diplomové práce bylo použití analýzy všech dostupných materiálů týkajících se okruhu problémů sociálně nežádoucích jevů, prevence a dalších informací s touto problematikou souvisejících.

Problematika spojená s činností armády je velice rozsáhlá, a proto není možné v mojí práci obsáhnout všechna její odvětví.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. SOCIÁLNĚ NEŽÁDOUCÍ JEVY V PROSTŘEDÍ ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Výskyt tzv. sociálně nežádoucích jevů je celospolečenským problémem a nevyhýbá se ani Armádě České republiky. Situace v resortu Ministerstva obrany je sice ve srovnání se zbytkem společnosti příznivější, avšak i tato závadová jednání jsou v armádě diagnostikována.¹

Ve velmi obecné rovině jsou sociálně nežádoucími označovány ty jevy, které jsou v životě člověka i celé společnosti škodlivé, nezdravé a negativně ovlivňují kvalitu života a životního stylu člověka a jeho rodiny. Můžeme se s nimi setkat kdekoli ve svém okolí, na pracovišti, na úřadech, v rodině nebo v okruhu svých známých. Sociálně nežádoucím jevům lze ve společnosti předcházet, omezovat je, bránit jejich vzniku nebo je alespoň eliminovat na přijatelnou míru tak, aby se plně neprojevila jejich škodlivost. Nejeftektivnější a nejúčinnější metodou, jak zamezit vzniku nebo alespoň omezit působení těchto jevů je primární prevence, a proto jí je i v resortu obrany věnována značná pozornost.

Vlastní výskyt sociálně nežádoucích jevů v resortu Ministerstva obrany (dále jen MO) je odrazem dění ve společnosti, který v prostředí ozbrojených sil představuje daleko větší rizika a nebezpečí než je tomu v civilním sektoru, protože se jedná, např. o službu vojáků se zbraní, týdenní odloučenost zaměstnanců MO od svých partnerů a rodin z důvodů služebního nebo pracovního zařazení. Navíc služba v AČR s sebou přináší řadu úskalí, které mohou být zdrojem vzniku některých sociálně nežádoucích jevů, např. opakované nasazování vojáků do zahraničních operací.

K naplnění potřeb resortu MO v oblasti prevence, k zabezpečení úkolů stanovených v právních předpisech, usneseních vlády a k zabezpečení úkolů vyplývajících z meziresortních zastoupení má MO schválenou Koncepti prevence sociálně nežádoucích jevů na období let 2010 až 2014, která definuje základní východiska a směry řešení problematiky prevence sociálně nežádoucích jevů v resortu MO. Koncepte je klíčovým dokumentem, schválená ministrem obrany České republiky, jež definuje pro dané období základní východiska a směry v řešení problematiky SNJ v resortu MO.²

Dokument analyzuje současný stav, vytyčuje základní cíle a stanovuje priority preventivního působení, definuje úkoly jednotlivým subjektům k zabezpečení preventivních aktivit, které vycházejí z příslušných platných právních předpisů České republiky pro oblast protidrogové politiky a prevence kriminality. Zároveň zohledňuje aktivity potřebné k zabezpečení prevence – sociálně nežádoucích jevů (dále jen P-SNJ), které jsou dané specifičností resortu MO. K realizaci preventivních úkolů dokument stanovuje soubor konkrétních opatření v jednotlivých oblastech P-SNJ.

V období let 2010 až 2014 byla a bude resortní prevence zaměřena na SNJ, které již byly v předešlém období v resortu MO detekovány. Zároveň bude reagovat na další možné aktuální SNJ, jejichž výskyt je celospolečensky zaznamenán a lze tedy z hlediska vývojových trendů tento výskyt předpokládat i v resortu MO. Celý systém resortní prevence je založen na komplexním přístupu.

Koncepte je aplikací platných právních předpisů ČR, které se zabývají zejména problematikou protidrogové politiky a prevence kriminality. Současně vychází z resortních dokumentů a interních normativních aktů, tak jak jsou v jejím obsahu rozpracovány do konkrétních úkolů. V oblasti protidrogové politiky jsou v Koncepti

¹ Lang, P. *Nikdy nekončící zápas s nešvary*, A report č. 25-26/2008, s. 27-28

² *Koncepte prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010-2014*, 2009

využity aktivity protidrogového akčního plánu Evropské unie a poznatky Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost (dále jen EMCDDA). K zabezpečení jednotného postupu při realizaci úkolů prevence sociálně nežádoucích jevů v působnosti MO slouží také rozkaz ministra obrany č. 53/2010.

V oblasti zabezpečení úkolů protidrogové politiky to jsou např.:

- zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ve znění pozdějších předpisů,
- usnesení vlády ze dne 10. května 2010 č. 340 o Národní strategii protidrogové politiky na období 2010 až 2018,
- usnesení vlády ze dne 19. ledna 2011 č. 47 o Akčním plánu realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2012.

V oblasti prevence kriminality to jsou např.:

- usnesení vlády ze dne 15. října 2007 č. 1150 ke Strategii prevence kriminality na léta 2008 až 2011,
- Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2012 až 2015.

V oblasti prevence projevů extremismu to jsou např.:

- usnesení vlády ze dne 4. května 2009 č. 572 o Strategii boje proti extremismu,
- usnesení vlády ze dne 18. května 2011 č. 374 ke Zprávě o problematice extremismu na území ČR v roce 2010 a ke Koncepci boje proti extremismu pro rok 2011.

V oblasti prevence korupčního jednání to jsou např.:

- usnesení vlády ze dne 25. října 2006 č. 1199 o Strategii Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2006 až 2011,
- usnesení vlády ze dne 5. ledna 2011 č. 1 o Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011 až 2012.

V oblasti diskriminace např.:

- zákon č. 98/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon).

Sociálně nežádoucí jevy a jejich výskyt představují pro resort MO vážné nebezpečí. Prevence SNJ je v něm vymezena v resortním vnitřním předpisu - rozkazem ministra obrany č. 53/2010 Věstníku MO Prevence sociálně nežádoucích jevů. Pro potřeby resortu MO jsou výše uvedeným rozkazem ministra obrany vymezeny sociálně nežádoucí jevy jako rizikové chování vojáků v činné službě, žáků a studentů vojenských škol a občanských zaměstnanců v oblasti:

- škodlivého užívání tabákových výrobků, alkoholu nebo jiných návykových látek,
- protiprávního jednání, jako je zejména podporování, propagování hnutí směřujícího k potlačování práv a svobod člověka, korupčního jednání, terorismu, projevů extremismu a jiné,
- nedrogových závislostí,
- mezilidských vztahů a dalších jevů, které negativně ovlivňují kvalitu životního stylu zaměstnanců, popř. jejich rodiny.

V resortu Ministerstva obrany má tuto problematiku ve své gesci Oddělení humanitní služby Ředitelství personální podpory Ministerstva obrany České republiky, které zahrnuje do své kompetence hned několik základních oblastí. Kromě prevence sociálně nežádoucích jevů je to i agenturní a produkční činnost. Odpovídá také za naplňování ustanovení knihovního zákona a autorského zákona v rozpočtovém úseku resortu, organizačně zabezpečujeme činnost Vojenského uměleckého souboru Ondráš a poskytuje i některé vybrané služby v oblasti psychologie.

Ředitelství personální podpory MO ČR je v oblasti prevence SNJ především orgánem, jež odpovídá za realizaci cílů aktuální koncepce prevence SNJ a efektivní využití finančních prostředků, které resort na tuto oblast vyčleňuje. Poskytuje potřebnou metodickou pomoc všem součástem resortu, dvakrát ročně zabezpečuje odbornou přípravu předsedů a metodiků prevence SNJ. Shromažďuje a analyzuje dostupná data v dané oblasti a vytváří intranetové stránky prevence SNJ. Ve prospěch součástí resortu zabezpečuje pravidelné cykly přednášek s tematikou prevence SNJ, mimo to podle požadavků součástí a kapacitních možností oddělení jeho příslušníci i sami jednotlivá vybraná témata přednášejí.

„V každém roce jsou organizovány vždy dva cykly přednášek. První se věnoval problematice prevence kriminality, což zahrnovalo rozsáhlou problematiku kriminálního jednání, podporování a propagování hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka, korupčního jednání, nezdravých mezilidských vztahů, terorismu a dalších jevů, které mohou ovlivnit kvalitu životního stylu zaměstnanců resortu včetně jejich rodinných příslušníků. Konkrétní tematika, již se bude v daném roce cyklus přednášek zabývat, se stanovuje na základě nastavených parametrů. Prvním z nich je četnost výskytu jednotlivých sociálně nežádoucích jevů v předcházejícím roce, druhým – neméně důležitým – parametrem jsou požadavky jednotlivých gestorů. Ty reflektují potřebu aktuálního tématu na základě konkrétní znalosti podmínek jednotlivých součástí. Jinými slovy řečeno – právě zde se jasně prokazuje důležité místo primární prevence. Druhý, podzimní cyklus se věnuje problematice protidrogové politiky, takže téma je jasné. Samozřejmostí je, že v každém roce jsou přednášky aktualizovány a zaměřeny na trochu jinou oblast“, říká podplukovnice Blanka Majkusová, vedoucí Oddělení humanitní služby z Ředitelství personální podpory Ministerstva obrany ČR.³

Jako každá jiná součást i Ředitelství personální podpory MO vytváří projekt prevence kriminality a projekt protidrogové politiky. Jen na rozdíl od ostatních jsou jeho projekty pouze vzdělávací a určené ve prospěch resortu. Po stanovení tématu se zpravidla provede dohovor s resortními specialisty.

V oblasti prevence kriminality v uplynulých dvou letech byl tématem číslo jedna extremismus. V roce 2011 a 2012 to byla finanční gramotnost, která se vzhledem k požadavkům jednatelů jeví jako aktuální téma i pro příští jaro. Při současném stavu

³ Deckerová, J. *Důležitá je především prevence*, [online], 2011, [cit. 15-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://s101w25.acr.8080/scripts/detail.asp?id=1536257>>

veřejných financí ale nelze predikovat výrazné zlepšení finanční situace příslušníků resortu. Ne každý z nás je přitom odborníkem na finance, a to dokonce ani na ty vlastní. Požadovaná tematika je jen odrazem konkrétní situace u útvarů, kde komise prevence SNJ jako poradní orgán velitele řeší problémy související s napjatou finanční situací mladých rodin, s nízkou znalostí nebo dokonce neznalostí principů fungování finančních produktů apod. Finanční gramotnost je tématem, které se prakticky denně týká každého z nás.

Prezentace všech přednášek, organizovaných Ředitelstvím personální podpory, z jednotlivých cyklů nalezne každý příslušník resortu na intranetových stránkách prevence SNJ, kde je uvedeno i jméno lektora a kontakt na něj. Pokud by tomu tak nebylo, lze se obrátit přímo Oddělení humanitní služby, které požadovanou informaci na požádání poskytne. Na stránkách je k využití připravena i legislativa – vládní i resortní, včetně základních dokumentů jako je platná Koncepce prevence SNJ nebo rozkaz ministra obrany č. 53/2010, tedy základní „kuchařky“, kterými se prevence v resortu řídí. Najdeme tu různá vyhodnocení a analýzy jako např. výskyt SNJ, přidělení resp. vyčlenění a stav čerpání finančních prostředků určených na prevenci, apod. Snahou je maximálně usnadnit a zpřehlednit celou problematiku tak, aby zejména komise pro prevenci SNJ útvarů a zařízení měly všechny informace na jednom místě. Stránky jsou průběžně aktualizovány.

1.1 Hlavní objekty, subjekty a cíle SNJ

Objektem resortní P-SNJ jsou jednotlivci a skupiny osob, u nichž je předpokládáno riziko možného vzniku SNJ, nebo které jsou již některými SNJ zasaženy. Cílem primární prevence jsou všeobecně všichni zaměstnanci MO. Objekty P-SNJ s vyšší mírou rizikového chování jsou kategorie osob, které zahrnují vojáky a občanské zaměstnance resortu MO, kteří jsou z důvodů služebního a pracovního zařazení odloučeni od rodinných příslušníků, vojáky vysílané do zahraničních operací a jejich rodinné příslušníky, mladé vojáky všech hodnostních sborů ve věku do 35 let, vojáky - studenty Univerzity obrany, žáky vojenských středních škol a vyšších odborných škol Ministerstva obrany.

Subjektem resortní P-SNJ jsou všechny prvky systému prevence, které zabezpečují koncepční a realizační stránku preventivních aktivit v resortu MO.⁴

Sekce personální MO – zabezpečuje zastoupení resortu MO v mimoresortních orgánech, výborech a pracovních skupinách v oblastech prevence kriminality a protidrogové politiky; implementaci stanovených úkolů vyplývajících z výše uvedených zastoupení do resortu MO; zpracování resortní Koncepce a příslušných interních normativních aktů k její realizaci; řízení Resortní komise.

Resortní komise - je kolektivním, poradním, koordinačním a iniciujícím orgánem ministra obrany k řešení otázek P-SNJ v resortu MO; zřízena je rozkazem ministra obrany, má svůj statut a jednací řád. Je hlavním koordinátorem úkolů, které vyplývají pro resort MO z přijatých usnesení vlády ČR k prevenci kriminality a protidrogové politice. Předsedou komise je ředitel sekce personální – personální ředitel MO. Komise navrhuje rozdělení finančních prostředků na projekty P-SNJ v rámci rezortních preventivních programů.

Ředitelství personální podpory - vytváří programy na podporu zdravého životního stylu a P-SNJ. Řídí jejich realizaci, plánuje a spravuje za svojí působnost

---

⁴ Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010-2014, 2009, s. 12-14

finanční prostředky resortu MO vynakládané na aktivity a provádí kontrolu jejich účelného využívání. Výdaje plánuje a rozpočtuje na příslušné vojenské útvary. Zabezpečuje a koordinuje zpracování propagačních a informačních materiálů s tematikou P-SNJ. Řídí, koordinuje a zabezpečuje přípravu předsedů komisí pro P-SNJ, metodiků, poradců, lektorů a vede jejich evidenci. Zabezpečuje a řídí informační systém resortu MO v oblasti P-SNJ.

Vojenská policie – kromě represivní úlohy, kdy šetří přestupky a odhaluje trestné činy příslušníků ozbrojených sil, působí také na úseku P-SNJ, kdy zejména činí opatření k předcházení páchání trestné činnosti. Podílí se na ochraně vojenského materiálu a ostatního majetku státu, s nímž hospodaří resort MO. Provádí preventivní kontroly u vojenských útvarů, vyčleňuje ve svém rozpočtu prostředky na zabezpečení orientační diagnostiky omamných a psychotropních látek (OPL). Plní preventivní úkoly v součinnosti s Policií ČR, obecní policií a Celní správou. Do resortního informačního systému P-SNJ poskytuje data z oblasti kriminality.

Inspekce ministra obrany – koordinuje resortní protikorupční strategii, zpracovává Aktualizovaný resortní protikorupční program. Zabezpečuje součinnost mezi resortními orgány při implementaci stanovených opatření a funkčnost resortní protikorupční schránky. Provádí kontrolní činnost v oblasti realizace úkolů P-SNJ, koordinuje ochranu lidských práv v resortu MO. Spolupracuje s vládními a nevládními orgány ochrany lidských práv a zastupuje resort MO v Radě vlády pro lidská práva.

Velitelství výcviku - Vojenská akademie – cestou vlastního lektorského sboru zabezpečuje v rámci základního, odborného a speciálního výcviku, kariérních kurzů, aplikačních kurzů pro studenty Univerzity obrany stanovené vzdělávání vojáků v oblasti P-SNJ.

Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola MO - zabezpečuje systémové vzdělávání žáků v oblasti P-SNJ v souladu se školními vzdělávacími programy.

Univerzita obrany - zabezpečuje systémové vzdělávání vojáků - studentů v oblasti P-SNJ. Realizuje vzdělávací programy pro lektory prevence a pracovníky zabezpečující preventivní aktivity.

Velitelé, ředitelé, náčelníci - jsou hlavními subjekty odpovědnými za realizaci preventivních aktivit ve své působnosti. Zabezpečují tvorbu a realizaci vlastních projektů P-SNJ. Vytvářením důstojného sociálního, pracovního prostředí a pracovních podmínek přispívají ke zkvalitnění života svých zaměstnanců.

Komise pro P-SNJ vojenských útvarů - je kolektivním, poradním, koordinačním a iniciujícím orgánem velitele k řešení otázek P-SNJ v jeho podřízenosti. Je zřízena rozkazem velitele a předsedou komise je zástupce velitele. Komise eviduje aktuální výskyt SNJ a navrhuje veliteli opatření k jeho eliminaci. Zpracovává projekt P-SNJ a zabezpečuje jeho realizaci. Odborně a metodicky řídí komise pro P-SNJ v podřízenosti. Zpracovává a služebním postupem předkládá požadované informace do resortního informačního systému P-SNJ. Ve stanovených případech je místo komise velitelem určen jen poradce pro oblast prevence.

Metodik prevence – je velitelem určený člen komise pro P-SNJ. Doporučen je např. vrchní nebo vedoucí praporčík, který provádí analýzu zájmů vlastních příslušníků a na jejím základě připravuje vstupy pro tvorbu projektů P-SNJ.

Lektor P-SNJ – je vyškolený pracovník resortu MO, který zajišťuje osvětu a vzdělávání personálu v oblasti P-SNJ. Kromě provádění přednáškové činnosti se účastní stanovených odborných zaměstnání ke zvyšování kvality své lektorské činnosti.

Psychologická služba – se v rámci P-SNJ podílí na výběru a umisťování osob. Při přípravě a vzdělávání vojáků a civilních zaměstnanců resortu MO zabezpečuje přednáškovou činnost s psychologickou tematikou. Poskytuje psychologickou pomoc

zaměřenou na kompenzaci aktuálního psychického stavu při řešení subjektivně náročných situacích příslušníků resortu MO, zajišťuje psychologické poradenství a pracuje se zasaženými skupinami v oblasti patologie vztahů. Působí jako poradce velitele ve své odbornosti a poskytuje metodickou pomoc v rámci své působnosti ostatním subjektům P-SNJ.

Duchovní služba – zabezpečuje diskrétní přijetí v subjektivně těžkých situacích zaměstnanců resortu MO a jejich rodinných příslušníků. Podílí se na přípravě nabídek volnočasových aktivit, na realizaci vzdělávání vojáků v oblasti etiky a na péči organizované pro vojáky po návratu ze zahraničních operací.

Vojenská zdravotnická služba – zabezpečuje primární, léčebně-preventivní a specializovanou zdravotní péči všem zaměstnancům resortu MO. Podílí se na realizaci specifické primární prevence. Monitoruje situaci ve zneužívání návykových látek v resortu MO. Vyhodnocená data poskytuje k využití odpovědným orgánům resortu MO, civilní hygienické službě a NMS. Vyčleňuje ve svém rozpočtu finanční prostředky na zabezpečení laboratorních vyšetření osob na přítomnost OPL, které provádí.

Vojenská tělovýchova – se podílí na realizaci úkolů P-SNJ v rámci své působnosti.

Vrchní a vedoucí praporčíci – se podílejí na realizaci preventivních aktivit ve svém hodnostním sboru. Analyzují problémy, potřeby a zájmy příslušníků sboru a navrhují komisi pro P-SNJ opatření k jejich řešení a uspokojování.

Hlavním cílem resortní prevence je předcházet vzniku potencionálních SNJ a eliminovat výskyt aktuálních SNJ, které mohou ohrozit zaměstnance resortu MO, resortní majetek a bojeschopnost vojenských útvarů. Prevenci proto musí tvořit komplex koncepčních, cílených, plánovaných a flexibilních opatření, odborných činností a nabídek zaměřených na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců a skupin. Realizace preventivních opatření je nutné zabezpečit multidisciplinárním přístupem.

Na základě analýz a získaných zkušeností z realizace úkolů předešlé koncepce P-SNJ je pozornost zaměřena zejména na problematiku zneužívání alkoholických nápojů a jiných návykových látek, kriminálního jednání, podporování a propagování hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka, korupčního jednání, nezdravých mezilidských vztahů, nedrogových závislosti, terorismu a dalších jevů, které mohou ovlivnit kvalitu životního stylu zaměstnanců resortu MO včetně jejich rodinných příslušníků. Naplnění výše uvedeného cíle je zabezpečeno a podporováno realizací úkolů k zabezpečení systémovosti, účelnosti a efektivity preventivního působení v celém resortu MO.

Při realizaci úkolů v jednotlivých oblastech P-SNJ je péče zaměřena zejména na zabezpečení navrhovaných opatření se stanovením odpovědnosti, součinnosti a časového horizontu plnění úkolu v oblasti řízení a koordinace, realizace projektů P-SNJ, zabezpečení vzdělávání, volnočasových aktivit, poradenských činností, diagnostiky, informační, mezirezortní spolupráce, kontrolní činnosti a finančního zabezpečení P-SNJ.

Prevenci v širším pojetí je třeba chápat jako metodu myšlení, jako součást procesu, který vede k dosažení žádoucího cíle i jako nezbytný prvek týmové interakce. V systému racionálního plánování znamená vytvářet množství modelových situací, které mohou potencionálně nastat včetně situací krizových. Předpokladem pro jejich řešení je uplatnění ducha invence, originální myšlení i vyvážená předvídavost. Toto vše, opřené o logický způsob uvažování, je třeba vhodně propojit i s odvahou převzít

zodpovědnost za svá rozhodnutí. Tento způsob jednání je uměním, kterému je třeba se učit a které je nutno trénovat.

Nejlepší prevencí je dobře fungující organizační struktura, která je předpokladem výkonného systému, jehož nosnými prvky jsou kvalitní pracovní týmy (profesionalita a zdravé mezilidské vztahy). Při sestavování vojenských týmů mají důležité místo personalisté.

Další podmínkou je přirozená autorita velitele - manažera. Musí vycházet z jeho vysoké profesionality, z motivovaného přístupu k vojenské službě a z lidského přístupu k podřízeným. Základem těchto osobnostních kvalit, je kromě jiného, i kultivovaná komunikace na všech stupních velení, znalost etických zásad a tomu odpovídající chování. Předpokladem je také odpovídající vzdělanostní a kulturní úroveň.

Prevence v Armádě České republiky patří k souboru organizačních, odborných a výchovných opatření, která směřují ke kvalitnímu plnění úkolů, a to bez mimořádných událostí negativního charakteru, včetně sociálně nežádoucích jevů.

V roce 2011 bylo řešeno 537 sociálně nežádoucích jevů, z toho 232 případů pro podezření ze spáchání trestného činu, 127 případů pro podezření ze spáchání přestupku, 75 dopravních nehod s vozidly ozbrojených sil, 103 dopravních nehod se soukromými vozidly vojáků z povolání (dále jen VZP).

Za prvních 9 měsíců roku 2012 bylo řešeno 472 sociálně nežádoucích jevů, z toho 223 případů pro podezření ze spáchání trestného činu, 164 případů pro podezření ze spáchání přestupku, 38 dopravních nehod s vozidly ozbrojených sil, 47 dopravních nehod se soukromými vozidly VZP.

Jako aktuální SNJ se v roce 2012 dají specifikovat jako závadová jednání zejména kriminalita a nezdravý způsob života, nadměrné požívání alkoholických nápojů mimo službu, dopravní nehody se soukromými vozidly VZP, nezdravé mezilidské vztahy a toxikomanie.⁵

1.2 Zneužívání návykových látek – alkohol, drogy

V naší společnosti převládá vysoká míra tolerance vůči požívání alkoholických nápojů, kouření, užívání některých omamných a psychotropních látek.

Alkohol

Alkohol je hypnosedativum s krátkodobým účinkem, které v malých dávkách zlepšuje náladu, odstraňuje úzkost a napětí. Má výrazný účinek na centrální nervovou soustavu, vyvolává euforii, ale zpomaluje reakce, zhoršuje koordinaci pohybů. Ve vyšších dávkách způsobuje útlum, zvyšuje sebedůvěru a agresivní chování. Při chorobném návyku, kdy nastává ztráta kontroly nad pitím, vedle celé řady tělesných a psychických poruch dochází k narušování mezilidských vztahů. Nadměrné používání alkoholu je výrazně nežádoucí.

Podle vztahu lidí k pití alkoholických nápojů rozlišujeme čtyři skupiny osob:

- *abstinenti* - lidé, kteří za žádných okolností nepožívají alkoholické nápoje,
- *konzumenti* - lidé, kteří pijí alkoholické nápoje proto, že jimi dostávají do těla potřebné množství tekutiny, jejíž chuť mají rádi a jsou na ni zvyklí,

⁵ *Prevence sociálně nežádoucích jevů* [online], 2012, [cit. 15-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://teams.sharepoint.acr/sites/intranetmo/RePP/PSNJ/default.aspx>>

- *pijáci* - osoby, které pijí alkoholické nápoje zejména kvůli alkoholu v nich obsaženém a jsou pro ně i zdrojem tekutiny s určitou chutí, kterou mají rádi,
- *alkoholici* - lidé závislí na alkoholu, protože alkoholické nápoje se pro ně staly zdrojem alkoholu jako drogy.

V literatuře se lze ještě setkat s Jellinkovým členěním alkoholismu na typ alfa, beta, gama, delta, ypsilon a chronický.⁶

Vývoj závislosti na alkoholu probíhá ve dvou fázích, a to čistě symptomatické a vlastního stádia rozvíjení závislosti na alkoholu. Čistě symptomatická fáze má dvě podfáze. První podfází je prealkoholická fáze, tj. iniciální fáze. Druhou podfází je prodromální, tj. varovná fáze a alkoholický nápoj se stává zdrojem drogy. Ve vlastním stádiu závislosti lze rozlišit rovněž dvě subfáze a to fázi krucální, čili rozhodnou. Po ní následuje fáze chronická, označovaná též jako terminální čili konečná.

Všeobecně panuje shoda na tom, že alkoholismus na pracovišti je problém. V důsledku závislosti na alkoholu dochází ke značným finančním ztrátám, do nichž se zahrnují neodůvodněné absence, pracovní liknavost, snížená výkonnost, úrazy a havárie pod vlivem alkoholu, propouštění mnohdy vysoce kvalifikovaných pracovníků, na jejichž přípravu a výcvik byly vynaloženy nemalé prostředky. Pravidelná intoxikace alkoholem je součástí i indikátorem životního způsobu podstatné části nekvalifikovaných mladých lidí.

Alkoholici zpravidla věří, že pití alkoholu nebude mít žádný vliv na jejich práci a nikdo nepozná rozdíly ve výkonu. Je to však mylný předpoklad. V počáteční fázi vývoje alkoholové závislosti tyto změny zpozoruje spíše jen zkušený pozorovatel, ale v dalších fázích jsou změny zřetelné a snadno je zaregistrují spolupracovníci i nadřízení. Jedná se zejména o snížení přesnosti vnímání, zhoršuje se psychomotorická koordinace, prodlužuje se reakční čas. Vývoj dlouholetého alkoholika vede ke všeobecnému zhroucení pracovní kariéry, rodinného života, osobní pověsti i finanční stability. Osudovým paradoxem je, že na každou krizi z uvedených oblastí pak reaguje dalším pitím. Tento bludný kruh může vést kromě zhroucení ke kriminálním deliktům, hospitalizaci nebo k předčasnému úmrtí.⁷

Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) se Češi pohybují na čelních místech žebříčku v množství vypitého alkoholu na obyvatele. Na jednu osobu starší 15 let tu podle WHO vychází 16,45 litru zkonsumovaného čistého alkoholu. Alkoholismus můžeme definovat jako závislost na etylalkoholu. Psychiatrická praxe vypovídá o tom, že etiologie této závislosti je multifaktoriální. Vedle genetických vlivů, které přispívají k jejímu formování, se u této závislosti uplatňují zejména vlivy společenské, někdy i vlivy biochemické.

Riziko vzniku závislosti na alkoholu je vyšší u lidí, kteří jsou psychicky labilní, trpí různými duševními poruchami a poruchami chování, v jejichž osobní anamnéze se objevuje poškození mozku při porodu, úrazy hlavy. U lidí s ne zcela spokojenými interpersonálními vztahy, s nízkým sebevědomím a sebehodnocením. Zvýšené riziko ale představují i lidé, kteří vykonávají silně psychicky náročnou práci. Riziko vzniku závislosti ale zvyšují i některé další faktory. Neuspořádané rodinné poměry, ve kterých dítě nebo mladistvý vyrůstá, schvalování a zneužívání alkoholu a drog v rodině, nejruznější rodinné dysfunkce, psychické onemocnění některého člena rodiny, chudoba a nezaměstnanost, sexuální zneužití nebo zneužívání.

⁶ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 23-32

⁷ Dziačková, O. *Vojenská psychologie*, Praha: Triton, 2009, s. 429-430

Osobnost alkoholika se hroutí, na fyzické úrovni se u něj dostavuje třes a změny nastávají i v oblasti psychiky – pocity silné úzkosti, silný egoismus, poruchy vnímání a myšlení. Výjimkou nejsou alkoholické psychózy. Sem můžeme zařadit dipsomanií, delirium tremens, Korsakovovu psychózu a Korsakovův syndrom, akutní a chronickou alkoholickou halucinózu, alkoholickou paranoii a žárlivost, patologické a akutní opojení alkoholem.

U nás prováděné výzkumy dokládají, že převážnou část silných konzumentů alkoholu představují muži – pijáci piva. Jsou to nejčastěji muži se základním vzděláním. Významnou skupinou, která je závislostí na alkoholu ohrožena, jsou mladí muži, jejichž otec je závislý na alkoholu. V posledních několika málo letech narůstá množství mladistvých, a dokonce dětí – žáků základních škol závislých na alkoholu. Alkoholismus v armádě se objevuje na všech úrovních. Jako nejrizikovější skupina se jeví muži ve věku 30-55 let. Pro 30 procent mužů a 14 procent žen je to i riziková konzumace alkoholu.

Ztráta zaměstnání, nejbližších, poškozené zdraví, nakonec i ztráta důvěry v sebe samého. Takové mohou být důsledky pouhého experimentu nebo snaha o únik z reality prostřednictvím drog. „Vysoké nároky na povolání v Armádě ČR, účast v zahraničních misích s odloučením od rodiny, stresové situace při výkonu náročné funkce, ale také problémy v určitých životních obdobích nemusejí někteří jedinci zvládnout. Alkohol či drogy pak pro ně mohou být špatným východiskem. Vojáci, ale i ostatní příslušníci resortu MO nejsou separovanou komunitou bez úzkého spojení s civilním sektorem a hrozba průniku drog do jejich řad je reálná“, říká pplk. Blanka Majkusová.⁸

Vztah většiny populace k alkoholu lze nazvat konzumací, tj. užíváním v přiměřeném množství a při vhodných příležitostech. Alkohol, regulární droga, je doporučován některými lékaři v přiměřených dávkách jako vhodná prevence kardiovaskulárních onemocnění.

Drogy

Droga je jakákoliv látka přírodní nebo syntetické povahy, která po pravidelném užívání vyvolává závislost organismu, tedy drogovou závislost, toxikománii.⁹ Tyto látky mají vliv na psychiku člověka a výsledkem jejich působení je zejména změna vnímání reality. Objevuje se např. deformace času a prostoru, pocity odcizení, vztahovačnost, úzkost, povzbuzení, útlum, euforie, halucinace nejrůznějšího typu atd.

Komise expertů WHO přijala v roce 1969 tuto definici drogové závislosti: „Drogová závislost je psychický a někdy i fyzický stav vyplývající za vzájemného působení mezi živým organismem a drogou, charakterizovaný změnami chování a jinými (dalšími) reakcemi, které vždy zahrnují nutkání brát drogu, a to stále nebo pravidelně pro její psychologické účinky a někdy i proto, aby se zabránilo nepřijemnostem vyplývajícím z její nepřítomnosti“.¹⁰

Drogová závislost tedy představuje duševní, resp. i tělesný stav periodické nebo chronické intoxikace organismu. Škodí jak jedinci, tak i společnosti. Zpravidla se v souvislosti s drogovými závislostmi rozlišují tzv. měkké a tvrdé drogy. Měkké drogy mají jen mírně aktivizující a zároveň utěšující účinek na duševní rozpoložení. Patří mezi

⁸ Deckerová, J. *Na téma drogy*, A report, č. 1/2010, s. 49

⁹ Kraus, B., Hroncová, J. et al, *Sociální patologie*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 74

¹⁰ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 21

ně např. marihuana, hašiš. Tvrdé drogy působí prudce a rychle, explozivně na duševní rozpoložení. Patří mezi ně např. crack, heroin, kokain, pervitin.¹¹

Základní typy drog a jejich účinky:

- *skupiny stimulační drog* - drogy, jejichž základním efektem je celková stimulace, povzbuzení. Jde o drogy velmi oblíbené a na celém světě v různých podobách hojně zastoupené. Sem patří naše ilegální droga č. 1 – metamfetamin (pervitin), kokain, extáze,
- *skupina opiátů* - tato skupina drog se tak nazývá proto, že se jedná o alkaloidy (přírodní látky zásadité povahy) získané z tzv. surového opia. Opium obsahuje celou řadu alkaloidů, mezi základní patří morfin, kodein. Klasickým představitelem skupiny opiátů je heroin,
- *konopí a jeho produkty* – nejrozšířenější psychotropní droga, stejně tak je tradiční i pěstování konopí na „marihuanu“,
- *halucinogenní drogy* - jedná se o skupinu látek jednak přírodních, jednak syntetických, jejichž základním efektem při požití je změna vnímání. Patří sem LSD, psilocybin - droga obsažená v houbě Psilocybe Bohemica (lysohlávka česká),
- *těkavé látky* - jedná se o skupinu organických rozpouštědel, u nás reprezentovanou především toluenem.

Pro stanovení diagnózy jedince jako drogově závislého musí být naplněna určitá kritéria drogové závislosti. Na počátku každé závislosti je pokus, zkouška, experiment. Po něm se může, anebo nemusí, dostavit fáze užívání, která může být různě dlouhá. Přitom závislost jako taková přitom nemusí vůbec nastat. A teprve pak se vyvíjí fáze vlastní závislosti.

U drogově závislého jedince musí být přítomny tři níže uvedené skutečnosti: nutkavé tendence pokračovat v užívání drogy a získat ji jakýmkoli prostředky, tendence zvyšovat dávku, fyzická a psychická závislost na účincích drogy. Ne všichni lidé jsou stejně náchylní ke vzniku drogové závislosti. V této souvislosti se pak hovoříme o tzv. rizikových skupinách, tj. jedincích více náchylných ke vzniku drogové závislosti.¹²

Pokud přece jen dojde k pravidelnému braní drog, objevují se postupně první, sledovatelné příznaky. Tato fáze patří do oblasti nazývané sekundární prevence (včasně vyhledání problému a jeho léčba). V oblasti terciální prevence jde v zásadě o zbavení se drog, o abstinenci, a pokud člověk není z nějakých důvodů schopen tuto volbu přijmout, společnost o něj ztratí zájem. Myšlenky této prevence, vycházející z pragmatických přístupů, především akceptují fakt, že jsou zde lidé, kteří své braní drog nevidí jako problém a nehodlají se léčit. Člověk, který má potíže se svou závislostí, má nejsnazší cestu z bludného kruhu přímou návštěvou odborníků ať už se jedná o léčbu ambulantní nebo ústavní. Nejčastěji a s největším úspěchem se užívá psychoterapie.

Ředitelství personální podpory navázalo spolupráci s antidrogovou agenturou Médea Security (A. D. A.) a připravilo formou samostatného projektu kvalitní přednášky u klíčových útvarů AČR. Ty se setkaly s velkým zájmem i díky profesionalitě lektorů, kteří jsou bývalými pracovníky z Národní protidrogové centrály Služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky. Cílem přednášek bylo

¹¹ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 21

¹² Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 22-24

vojákům ukázat, že drogy skutečně patří mezi jedny z nejeftivnějších nástrojů likvidace člověka. Drogy totiž nenaruší jen samotného jedince, ale obvykle je zasaženo i jeho blízké okolí, které neví, jak se zachovat. Zachycení prvních varovných signálů je pro řešení drogové závislosti velmi důležité.¹³

Marihuana a pervitin - černá můra. Nelegální látky zneužívané pro změnu nálady, vědomí, povzbuzení nebo tlumení psychických a tělesných funkcí živého organismu. V tuzemsku jsou na nich závislé stovky uživatelů. Ani v Armádě České republiky není tento nešvar vzdálený, neznámý a také sem drogy zamířily. Jen neinformovaný člověk se může domnívat, že protiprávní jednání v oblasti drog jde zcela mimo ozbrojené síly a je pro ně tabu. Stávalo se tomu za vojáků základní služby, děje se tomu tak i za profesionálů.¹⁴

Vojenští profesionálové jsou ve srovnání s vojáky v základní službě ekonomicky silnější skupinou a jejich možnosti opatřit si toxické návykové látky jsou nepoměrně vyšší. Struktura armádních uživatelů je de facto totožná s civilním prostředím. Převážně se jedná o mladé lidi ve věkovém rozpětí 25 až 30 let. Hovoříme tedy o mladých vojácích z povolání, o příslušnících mužstva, poddůstojnického a praporčického sboru.

Kromě Vojenské policie se problematikou sociálně nežádoucích jevů zabývají již více než 10 let také pracovníci příspěvkové organizace Ministerstva obrany CASRI Praha. Svoje výsledky poskytují velení AČR ve formě konkrétních údajů o stavu v jednotlivých útvarech i obecně u mladé české populace. Podle expertního týmu CASRI vzrůstá riziko vzniku závislosti na omamných a psychotropních látkách. Argumenty, že marihuana je měkká droga a ten, kdo ji jen okusí, nemusí automaticky přejít do skupiny osob závislých, neobstojí. Právě zkušenost s marihuanou je nejčastějším začátkem pádu do propasti závislosti na této nebo jiné droze.

Expertní tým CASRI vyšetřil již téměř 80 000 studentů, žáků civilních i vojenských škol a počet těch, kteří přiznávají, že aspoň jednou okusili marihuanu, stále vzrůstá a dosáhl neuvěřitelných 59,9 procenta. Druhou nejužívanější drogou je hašiš a zkušenosti přiznává již více než 26,2 procenta respondentů, což je velmi alarmující údaj, protože riziko vzniku závislosti je u hašiše daleko vyšší než u marihuany.¹⁵

Z výsledků šetření realizovaných pracovníky CASRI vyplývá, že v České republice existuje rozsáhlá nabídka drog, které jsou běžně k dostání a lidé jsou liberální k jejich konzumaci. Tomuto stavu napomáhá pasivní trávení volného času i lhostejnost k problémům ve svém okolí.

V kontextu uvedeného jasně vyplývá, že i když podle trestně právních předpisů aplikace návykových látek není trestná, pak jakákoliv další manipulace s OPL - výroba, nakládání, přechovávání, nedovolené pěstování, šíření apod. - je trestná podle přestupkového nebo trestního zákona. Výkon služby vojáka z povolání pod vlivem alkoholu či jiné omamné a psychotropní látky je porušením základních povinností. Takový voják se vystavuje kázeňskému nebo trestnímu postihu.

I v řadách Armády ČR se objevují případy porušování služebních předpisů a rozkazů včetně porušování zákona č. 221/1999 Sb. o vojácích z povolání a byly nebo jsou kázeňsky řešeny. Některé jsou nebo byly řešeny dokonce soudně. Jedná se o užívání nacistických symbolů či omamných a psychotropních látek. Tyto případy se prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků dostanou do podvědomí široké

¹³ Deckerová, J. *Na téma drogy*, A report, č. 1/2010, s. 49

¹⁴ Lang, P. „*Marjánka*“ a „*perník*“ v armádě, A report, č. 5/2009, s. 16-17

¹⁵ Stehlík, M. *Choroby současné společnosti: drogy, šikana, rizikový sex a gambling*, A report, č. 1/2003, s. 26

veřejnosti, a i když se jedná o porušení jednotlivců, především v zahraničních misích, vrhá to stín na celou AČR.

Česká republika současně patří v Evropské unii k zemím s nejvyšší prevalencí užití marihuany v posledním roce, a to zejména u mladých dospělých. Proto ani v dalším období nelze očekávat vymizení tohoto druhu trestné činnosti ani v armádě. Téměř třetina (29,5 procenta) mladých dospělých Čechů ve věku 15 – 24 let kouřila podle Evropského monitorovacího střediska pro drogy a drogové závislosti v posledním roce alespoň jednou marihuanu, což je nejvíc z celé Evropské unie. Drogy také velmi často působí jako rizikový faktor, neboť jejich uživatelé si prostředky na ně obstarávají různými formami kriminality.

Drogová závislost je onemocněním a zároveň určitým společenským fenoménem. Na jedné straně je chápáno a tolerováno braní drog tzv. legálních, tj. konzumace alkoholu, kávy, kouření tabáku. A z této tolerance vychází i postoj k závislým na těchto drogách. Jsou společností tolerováni až do okamžiku, kdy se pro ni stávají nějakým způsobem bezprostředním ohrožením. Je zde zřejmá tendence chápat závislost a její následky jako sociální jev, zde nežádoucí.

Spotřeba drog roste. Technoparty bez extáze neposkytne extázi. Nejrozšířenější drogou je v České republice asi nikotin. Nutkavá potřeba dvacítky cigaret denně patří k životnímu stylu mnoha těch, kteří jiné své volby ovládají. Kouření je součástí života pro třetinu mužů a pětinu žen.

Drogy patří mezi nejefektivnější nástroje likvidace člověka, a to jak po jeho fyzické, tak i duševní a duchovní stránce. Provázely vývoj naší civilizace od samého počátku, jsou neoddelitelným prvkem našeho současného života a není důvodu se domnívat, že by mělo v budoucnosti dojít k nějakým zásadním změnám. A jaké jsou důvody pro experiment s drogami? Člověk chce zkusit, co to s ním udělá, pro lepší náladu, k řešení problémů, z nudy nebo, aby na sebe upozornil.

Drogová problematika je mnohotvárná a nevyzpytatelná. Do oblasti tzv. primární prevence patří všechny aktivity směřující k tomu, aby drogový problém vůbec vznikl. Základním motorem primární prevence byla, je a bude rodina.

Pro podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku na úseku toxikomanie bylo v hodnoceném období roku 2011 šetřeno celkem 6 případů, v prvním pololetí roku 2012 byly šetřeny celkem 9 případů (viz tabulka č. 1, 2 a graf č. 1)¹⁶. Vzhledem k zintenzivnění preventivní činnosti Vojenské policie lze očekávat nárůst zjištěných případů drogové kriminality. Týká se to zejména přechovávání a užívání kanabionidů - zejména marihuany, ale i stimulačních drog pervitinu, kokainu aj. V resortu MO platí nulová tolerance vůči požívání omamných a psychotropních látek.

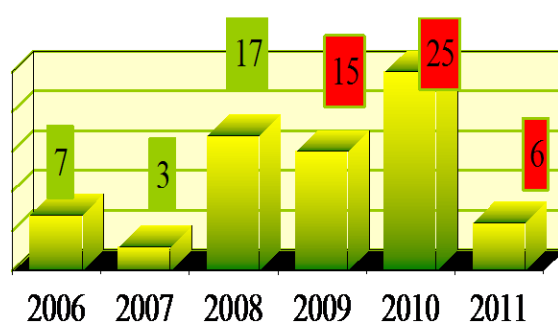
¹⁶ Všechny tabulky a grafy jsou pořízeny z intranetové armádní sítě, statistiky jsou bez zakryté části Vojenského zpravodajství

Tabulka č. 1 *Preventivní kontrolní činnost Vojenské policie za rok 2011*

Statistické výsledky kontrol	Celkem
Kontrolované osoby	2621
Osoby s pozitivním testem na alkohol	8
Osoby s pozitivním testem na OPL	0
Preventivní akce na OPL se služ. psy	147
Pozitivní nálezy OPL služebními psy	1
Kontroly vyžádané velitelskými orgány	91

Tabulka č. 2 *Výskyt sociálně nežádoucích jevů*

Drogy	2011	2012
Výroba	1	4
Držení	1	5
Distribuce	0	0
Celkem	2	9
Přestupky	2011	2012
Pod vlivem alkoholu	5	10
Pod vlivem drog	0	5
Bez vlivu alkoholu a drog	94	149
Celkem	99	164

Grafč. 1 *Počty osob šetřených v souvislosti s toxikomanií v období 2006 – 2011*

1.3 Sebevraždy, kriminalita, patologické hráčství, korupční jednání

Do oblasti ostatních sociálně nežádoucích jevů patří celá řada nedrogových závislostí a projevů narušování sociálních norem. Řadit sem můžeme sebevraždy, kriminalitu, patologické hráčství nebo korupční jednání. Uvedené jevy se vyskytují v celé společnosti, nevyjímaje prostředí resortu MO.

Sebevraždy

V České republice se ročně stane kolem 1600 dokonaných sebevražd s tím, že je zde patrná mírná tendence ke snižování. Sebevraždy u nás tvoří cca 1,5 procenta celkového počtu úmrtí. Muži končí svůj život sebevraždou 4-5x častěji než ženy. Část tohoto rozdílu lze přičíst na vrub faktu, že muži volí účinnější metody.¹⁷

Většina sebevražd je v úzkém vztahu s depresí, což je dáno hormonálními změnami nebo situačně. Lidé s biologicky způsobeným depresivním stavem mají sebevražedné krize ráno, kdežto lidé v těžké životní situaci večer. Mezi nejčastější příznaky deprese patří kromě smutku, pocit marnosti a beznaděje ztráta vlastní hodnoty, pocit viny, ztráta energie a nespavost. Člověk pod vlivem drogy může ohrozit sebe a rozhodne se pro tzv. zlatou dávku, anebo se může nacházet pod vlivem halucinací nebo pocitů pronásledování v důsledku tzv. toxické psychózy, která trvá i po odeznění účinků drogy. Stejně tak se může jednat o tzv. demonstrační pokus o sebevraždu.¹⁸ Ten může být pouhým gestem, stejně tak může být míněn doopravdy nebo se může jednat o zkratové jednání. K častým příčinám sebevražd patří také zhroucení interpersonálních vztahů, sexuální motivy, změna životních hodnot nebo agrese.

Rizikové faktory ve vztahu k suicidálnímu jednání:

- *faktory obecně medicínské* – především tělesná onemocnění, jako je AIDS, plicní choroby, tuberkulóza, vředové choroby, diabetes, různé formy onkologických onemocnění,
- *faktory psychické* – riziko je vysoké u deprese, psychóz, těžkých úzkostných poruch, hypochondrických poruch i abúzu alkoholu,
- *faktory demografické* – v určitých segmentech společnosti, z hlediska věku, tenderu,
- *faktory sociální* – neuspokojivé sociální vztahy, dysfunkční rodina, ztráta sociálních vazeb, ekonomické faktory,
- *biologické predispozice* – poměr neurotransmiterů¹⁹

Typický profil rizikového vojáka představuje věk do 25 let nebo nad 50 let, v anamnéze LMD (lehká mozková dysfunkce), sebevražda příbuzného, spáchání trestného činu, zneužívání drog včetně alkoholu (viz tabulka č. 3). V současnosti také rodinné nebo vztahové, finanční nebo právní problémy. Snadný přístup ke zbraním a municí u vojáků je nebezpečný. Navíc většina sebevražd v kasárnách se stala v tzv. adaptačním období, které vojáci prožívali nejenom po příchodu do armády jako vojáci základní služby, ale i v jiné formě, vždy po příchodu na nové pracovní místo, při redislokaci posádky nebo při změně zaběhnutého rodinného života dané nutností dojíždět do práce.

¹⁷ Peterková, M., *Sebevražda-úvod* [online], 2012, [cit. 12-01-2013]. Dostupné na WWW:< <http://www.sebevrazda.psychoweb.cz/3/statistiky-sebevrazednosti.cz/> >

¹⁸ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 76

¹⁹ Fischer, S., Škoda, J., *Sociální patologie*, Praha: Grada, 2009, s. 72-80

Tabulka č. 3 *Výskyt sociálně nežádoucích jevů*

Pokus o sebevraždu	2010	2011	2012
Pod vlivem alkoholu	0	0	0
Pod vlivem drog	0	0	0
Bez vlivu alkoholu a drog	0	2	1
Celkem	0	2	1
Sebevražda	2010	2011	2012
Pod vlivem alkoholu	0	0	0
Pod vlivem drog	0	0	0
Bez vlivu alkoholu a drog	4	2	3
Celkem	4	2	3

Zcela nezbytné pro práci s člověkem se sebevražednými myšlenkami je zbavit se předsudků a mýtů o sebevraždách. Sebevražda je projevem krize, a jako taková se může přihodit kterémukoli normálnímu člověku v nenormální situaci. Sebevražda je nevyzpytatelná a ohrožující právě pro svou nesrozumitelnost. Někdy je opravdu složité pochopit, kudy se ubíraly myšlenky člověka, který svůj život ukončil vlastní rukou. Zdá se, že počet sebevražd roste s rozvojem civilizace, protože často jde o zmařené lidské životy díky lidské nevšímavosti a lhostejnosti.²⁰

Kriminalita

Kriminální jednání je formou protiprávního jednání a můžeme ho definovat jako souhrn činů uvedených v trestním zákoně, obvykle popisovaných podle prostoru, času, rozsahu, struktury a pohybu. Společenská nebezpečnost organizovaného zločinu vyplývá ze skupinové trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou nebo organizací. Na základě celosvětových zkušeností s organizovaným zločinem se jeví následující pořadí nebezpečnosti: nelegální obchod s drogami, terorismus vnitrostátní a mezinárodní, organizovaná hospodářská kriminalita a ostatní formy hospodářské kriminality. Mezi další formy organizované kriminality patří bankovní, peněžní loupeže, krádeže motorových vozidel, krádeže uměleckých předmětů a starožitností, převádění a obchod s lidmi, vybírání poplatků za ochranu (rocket), tzv. „výpalné“, obchod s drogami a psychotropními látkami, ilegální obchod se zbraněmi a výbušninami, počítačová kriminalita, korupce, praní špinavých peněz, nájemné vraždy.

Současný stav vědeckého poznání možných příčin kriminality se může podobat fiktivní debatě. Jednotící, syntetická koncepce kriminality je zatím nepředstavitelná. Vědeckou disciplínou, která si tuto oblast nárokuje přednostně už svým názvem, je kriminologie, která v Evropě vznikla z trestního práva a v USA se vyčlenila ze sociologie.

V období reálného socialismu byla u nás kriminalita nižší, než je dnes, protože život každého občana byl pod maximálním dohledem. Je všeobecně známo, že u nás po roce 1989 stoupá a došlo k dramatické změně počtu evidovaných trestních činů na našem území. V popřevratové euforii začala růst kriminalita a blížila se hodnotám, jaké jsme předtím mohli vidat jen ve statistikách některých západoevropských zemí, a začala budit podstatně větší obavy než v zemích, kde rostla mnohem pomaleji.

²⁰ Dziaková, O. *Vojenská psychologie*, Praha: Triton, 2009, s. 444-447

Je dostatečně prokázáno, že kriminálně jednající lidé mají nižší hladinu serotoninu a nižší hladinu adrenalinu. Psychopatie jsou diagnostikovány u pachatelů trestné činnosti velmi často. Disponujícím konstitučním faktorem je i pohlaví jedince. Muži se podle dostupných statistik dopouštějí trestných činů mnohem častěji než ženy a to ve všech společnostech, ve všech dobách, nezávisle na své příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na druhu trestné činnosti.

Užívání drog a kriminalita jsou tedy množiny s velkým průnikem u těch lidí, jejichž trestná činnost nespočívá v nedovoleném obchodování s drogami či nedovoleném držení drog. Kolik drogově závislých lidí se dopouští kriminality, je ovšem závislé na tom, kde legislativa vede hranici mezi legálními a ilegálními drogami. Množství trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu je nesrovnatelně větší než množství trestných činů spáchaných pod vlivem nealkoholických drog.

Překročení zákona je tradičně spojeno jen s představou trestu a trest bývá spojen jen s představou uvěznění. Věznění se v novověku skutečně stalo naprosto převažující formou trestu, kterým stát reagoval na legálně prokázaný zločin. Vězení je dnes prohlašováno nejen za trest, ale i za prostředek odstrašování pachatelů od dalších zločinů, dokonce za místo, kde se dá výchovně působit na odsouzené. Fakt, že trest odnětí svobody nepřinesl očekávané snížení kriminality, je v odborných kruzích obecně známý.

V atmosféře všeobecné nespokojenosti se společenským vývojem se mnohem snadněji akceptují návrhy na přitvrzení represe než návrhy na mnohem náročnější preventivní práci s lidmi, u kterých je vysoké riziko sociálního selhání. Jednoznačnou prioritou by měla být podpora nerepresivních, ale efektivních preventivních strategií. Důvodů, jež zapříčinily zhoršení situace v oblasti kriminality v posledních letech, může být několik. Změna politického systému a uvolnění totalitárních systémů kontroly každého občana je nesporně vlivem převažujícím.²¹

Ozbrojené síly jsou součástí společnosti, proto musíme předpokládat výskyt celospolečenských sociálně nežádoucích jevů i v jejich prostředí. Problematika prevence kriminality a její realizace v resortu je poměrně široká.

Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015 uvádí: „*Prevence kriminality zahrnuje veškerá opatření ke snižování rizika výskytu trestných činů, jakož i škodlivých důsledků pro jednotlivce a společnost, včetně strachu z kriminality. Prevence kriminality se snaží působit na různorodé příčiny kriminality. Prosazování práva a trestní sankce jsou v této souvislosti ponechávány stranou, navzdory jejich potenciálně preventivním účinkům*“.²²

Prevence kriminality je vedle represe součástí trestní politiky a úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislosti. Představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality a spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů, snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů. Do okruhu subjektů preventivní politiky zahrnujeme nejen orgány činné v trestním řízení, ale i další instituce - např. zájmová sdružení občanů, církve, podnikatelské subjekty a jednotlivé občany.

Jedná se tedy hlavně o opatření sociální a situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Objekty prevence kriminality jsou potenciální či skuteční pachatelé trestné činnosti, potenciální či skutečné oběti trestných činů a kriminogenní faktory - sociální prostředí,

²¹ Matoušek, O., Kroftová, A. *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 1998, s. 17-174

²² *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015* [online], 2011, cit. [01-10-2012]. Dostupné na WWW: <<http://sharepoint.acr/intranetmo/RePP/PSNJ/>>

příčiny a podmínky kriminality. Hlavními subjekty, které se podílejí na prevenci kriminality v resortu MO, jsou Vojenská policie, Vojenské zpravodajství, Inspekce ministra obrany a ředitelství personální podpory. Na místních úrovních jsou to především velitelé, náčelníci a ředitelé se svými poradními orgány.

Významnou roli zde mají cílená sociální opatření. Sociální prevence je součástí sociální politiky. Jsou to aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace, aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchaní trestné činnosti. Úkolem situační prevence je působit na rizikové faktory, které přispívají k výskytu kriminálního jednání. Prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob.

V České republice je prevence kriminality organizována na třech úrovních. Těžiště meziresortní spolupráce spočívá ve vytváření preventivní politiky vlády ve vztahu k tradiční (obecné) kriminalitě a koordinace preventivních činností jednotlivých resortů zastoupených v Republikovém výboru pro prevenci kriminality a podněcování aktivit nových. Na resortní úrovni programy prevence vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy. Z hlediska účinnosti jsou nejeftektivnější programy prevence kriminality na místní úrovni, kdy jsou do ní zapojeny orgány veřejné správy, policie, nevládní organizace a další instituce působící v obcích.²³

Na základě analýzy výskytu SNJ v prostředí AČR se jako akutní nejen v roce 2011, ale i v prvním pololetí roku 2012, dá specifikovat jako závadové jednání kriminalita. K nárůstu počtu spáchaných trestných činů došlo v souvislosti s výskytem podvodného jednání při zneužívání proplácení stravních dávek a finančních prostředků vyčleněných na řádnou dovolenou z FKSP (viz tabulka č. 4).

Tabulka č. 4 *Výskyt sociálně nežádoucích jevů*

Vybrané trestné činy	2011	2012
Krádež	37	20
Podvod	22	40
Zpronevěra	0	20
Poškození cizí věci	6	1
Vojenské	16	9
Jiné	33	42
Celkem trestné činy	114	132

Patologické hráčství

V roce 1980 bylo Americkou psychiatrickou společností označeno a uznáno patologické hráčství jako nemoc, která se léčí v psychiatrických léčebnách. Patologické hráčství se v Mezinárodní klasifikaci nemocí řadí mezi „návykové a impulzivní poruchy“, tedy ne mezi závislosti.²⁴ Bývá obvykle definováno jako časté opakované

²³ Hrbata, M. *Prevence kriminality v resortu Ministerstva Obrany*, Vojenské rozhledy, č. 2/2012, s. 102-110

²⁴ Nešpor, K. *Návykové chování a závislost*, Praha: Portál, 2000, s. 30

hráčské epizody, které v životě dotyčného člověka dominují nad jeho sociálními, materiálními, rodinnými a pracovními hodnotami a závazky. Hráčstvím, ale i sázkařstvím, se rozumí časté hraní pro vzrušení nebo pokus vyhrát peníze. U hráčů se dostavuje neodolatelné nutkání (puzení) ke hře, které zpravidla nedokáže potlačit svou vůlí, v jeho myšlení se objevují četné myšlenky a představy, které se týkají hry. Střídá se neustálá naděje na výhru se stavy beznaděje, deprese i myšlenkami na sebevraždu.

Pro stanovení diagnózy je nezbytná přítomnost těchto symptomů: progresivita, porucha adaptace, impulzivita, ambivalence k penězům, zpravidla převažuje nenásilný způsob získávání peněz, tj. formou dluhů. Člověk s touto poruchou díky ní často přichází o zaměstnání, zadlužuje se, porušuje zákon, dopouští se lži za účelem získání finanční hotovosti pro aktivní účast na hře nebo za účelem splátek předchozích dluhů, které vznikly v důsledku jeho nenormálního chování.

Patologické hráčství se zpravidla vyvíjí na určitém osobnostním základě a svou roli mohou hrát i určité povahové rysy. Tak jako alkoholismus, tak i patologické hráčství nejsou vrozené. Je pravdou, že někteří lidé jsou ohrožení více. Například jedinci s poruchou aktivity a pozornosti, ti, kteří ve svém dětství a mládí trpěli psychickou subdeprivací, resp. psychickou deprivací. Dále lidé, kteří se nacházejí aktuálně v těžké životní situaci, konzumují nadměrně alkohol nebo se naučili různé triky a podvody a v důsledku jejich adekvátního používání jsou s to hazardní hrou vydělávat.

Existují však i četné případy patologických hráčů, kteří ve své anamnéze mají zdravý vývoj a bezproblémovou životní historii. Významným činitelem v případě vzniku a vývoje patologického hráčství je rodinný systém člověka. Rodina může člověku před vznikem této závislosti ochránit, ale může rovněž vzniku této choroby významně napomoci. Konečně na vzniku i na vývoji patologického hráčství se podílí také společnost. Svým osvětovým působením, svými kulturními vzorci jako je morálka, právní normy, se významně podílí jak na jeho prevenci, tak i přístupu k němu.

Rizikovým faktorem pro vznik patologického hráčství jsou i některá povolání. Především taková, při kterých člověk přichází do styku s hazardní hrou. Dále povolání s velkými a nepravidelnými příjmy, nebo, kde se pracuje s velkou finanční hotovostí. Často se příčinou hazardní hry stává nezaměstnanost. Podle slov primáře Psychiatrické léčebny Bohnice Karla Nešpora nezřídka hráčství propadají také vysokoškolské profesori, bankovní úředníci či vysocí policejní důstojníci. Podle odhadu odborných psychologů jsou na hracích automatech závislá tři procenta české populace.

Patologické hráčství jako závislost se vyvíjí ve třech fázích. Fáze výher začíná nenápadně, objevuje se fantazie o velké výhře, zvyšuje částky a hraje častěji. Fáze prohrávání již představuje vlastní chorobné hráčství, protože myšlení člověka je zaměřeno výhradně na hru. Ve fázi zoufalství chování hráče vede k tomu, že trpí jeho pověst. Ruku v ruce s ní jdou trestní stíhání, soudní jednání s věřiteli. Nastává odcizení hráče od rodiny, který se stále více věnuje hře a dále prohrává. Jeho psychický stav jej vede do stavu paniky a může se dopustit i závažnějších trestních činů. Rodina hráče se rozpadá, někteří hráči mají suicidální tendence, řada z nich se psychicky hroutí, což může vést k abúzu na alkohol nebo některou z návykových látek.

Nejčastější je závislost na výherní automaty, následují hry typu Bingo, Fortuna a ruleta. Sportovní sázky mají rovněž velmi blízko k hazardu. V této souvislosti se můžeme setkat se sázkami „na koníčky“, tedy výsledky dostihů a na výsledky sportovních utkání. Podle aktuálních informací bylo v České republice prosázeno v roce

2011 celkem více než 130 miliard korun. Značně rozšířené jsou také hazardní karetní hry, přičemž jako velmi nebezpečná se jeví kombinace hazardní hra – alkohol.²⁵

Jakákoli forma hry, ve které hrají roli peníze, a to nevyjímaje sázení prostřednictvím stíracích losů, zvyšuje riziko vzniku patologického hráčství. Současně je zřejmé, že se nedá stanovit ostrá hranice mezi hazardní a ne hazardní hrou. Při výskytu tohoto nežádoucího jevu je nutné s dotyčným jeho problém citlivě řešit a ve spolupráci s odborníky mu nabídnout pomoc.

Liberální výchova, snadný přístup k penězům z rodinného rozpočtu a vysoká míra pasivity jsou příčinami relativně vysokého procenta nováčků, kteří uvádějí, že s oblibou tráví svůj volný čas sázením a hrou na výherních automatech. U těchto osob je značně vysoké riziko vzniku patologického hráčství neboli gamblingu. Tato nedrogová závislost se odehrává v mimopracovní době a svými dopady může ovlivnit pracovní a sociální vztahy v útvech a zařízeních AČR. Gambling často doprovází i drogová nebo alkoholová závislost a souběžně i trestná činnost, kterou hráči získávají prostředky na další hraní.²⁶

Korupční jednání

Korupce je velmi závažným sociálně nežádoucím jevem. Lze ho charakterizovat jako zneužití postavení v rozhodovacím procesu, které je motivováno snahou po materiálním zisku nebo získání jiných výhod a je projevem nekázně v rozhodovacím (řídícím) procesu. Korupční jednání se může objevit na všech úrovních a proto je jeho výskytu v resortu věnována mimořádná pozornost.

Pojem korupce není zcela jednotně definován. Znamená slíbení, nabídku nebo poskytnutí úplatku s cílem ovlivnit něčí jednání nebo rozhodnutí, anebo žádost o úplatek či jeho přijetí. Úplatek nemusí mít vždy pouze finanční podobu ve formě tradiční „obálky“. Může se jednat o poskytnutí informací, hmotných darů a jiných výhod, služeb, případně zvýhodňování známých a příbuzných apod. Nebo může mít například formu nápadně výhodné smlouvy, kterou podnikatel uzavře s příbuzným úředníkem (nepotismus), který má rozhodnout. Za formu korupce bývá též považován tzv. klientelismus (navazování známostí a vytváření vzájemně závislých vztahů).²⁷

Pojmem, který je s podplácením také často spojován, je lobbying. Rozumíme jím legální prosazování zájmů určité zájmové skupiny v rozhodovacím procesu. V českém prostředí se však oba pojmy občas zaměňují a pravdou je, že mezi nimi může být jen tenká linie. V některých případech se může tento jev v korupci rozvinout obzvláště tehdy, když není dostatečně transparentní.

Prvním indikátorem korupce může být problematika střetu zájmů, jež s ní úzce souvisí. Jedná se o takové jednání veřejného funkcionáře, které ohrožuje důvěru v jeho nestrannost nebo je při něm zneužíváno postavení k získání neoprávněného prospěchu pro sebe nebo někoho jiného.

Co se týče střetu zájmů, primárním dokumentem je Ústava ČR, která přímo vylučuje souběh některých funkcí. Na ni navazuje zákon o střetu zájmů. Ten má předcházet a bránit střetu zájmů u většiny oficiálních funkcí. Tento zákon do jisté míry

²⁵ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 121-128

²⁶ Stehlík, M. *Choroby současné společnosti: drogy, šikana, rizikový sex a gambling*, A report, č. 1/2003, s. 26

²⁷ *Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012* [online], 2011, cit. [01-10-2012]. Dostupné na WWW: <<http://sharepoint.acr/intranetmo/RePP/PSNJ/>>

brání podnikání veřejných funkcionářů a kumulaci funkcí. Neméně důležitá jsou i omezení, která vyplývají z procesních předpisů (institut podjatosti) a z dalších zákonů (např. zákona o obcích nebo zákona o veřejných zakázkách).

Mezi negativní dopady korupce patří oslabování důvěry v právní stát, neefektivní rozdělování veřejných prostředků, deformace hospodářské soutěže a nadbytečné náklady pro podnikání zpomalují hospodářský růst. Ze společenského hlediska dochází k prohlubování společenské nerovnosti a narušování zásady rovných příležitostí. Často se stává nástrojem organizovaného zločinu. Může ohrozit životaschopnost demokratických institucí, tržních ekonomik, zároveň bezpečnost státu, a to jak z hlediska vnitřní, tak i vnější bezpečnosti.

Trestní zákoník postihuje podplácení především pomocí trestných činů přijetí úplatku, podplácení a nepřímého úplatkářství. Zároveň vymezuje některé klíčové pojmy, například „úplatek“. Rozhodující prostor a hlavní nebezpečí leží především v oblasti veřejné správy. Tento zákoník proto obsahuje vybrané činy úředních osob, a to zneužití pravomoci úřední osoby a maření úkolů úřední osoby z nedbalosti. Přestože chrání především čistotu veřejného života a nestranné a objektivní obstarávání věcí obecného zájmu, trestá i korupci v podnikání a soukromoprávních vztazích.

K trestným činům, které mají znaky korupčního chování v určitých zvláštních situacích, lze řadit také například trestné činy porušení povinnosti při správě cizího majetku, pletichy v insolvenčním řízení, zneužití informace a postavení v obchodním styku, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži, pletichy při veřejné dražbě.

Prevence, průhlednost, postih – to jsou tři pilíře ve vzájemné rovnováze, na kterých je postavena Strategie vlády v boji proti korupci. Rozhodující prostor a hlavní nebezpečí korupce leží nejen v oblasti veřejné správy, ale i v moci zákonodárné a moci soudní. K nejvíce zasaženým oblastem patří rozhodování o veřejných financích a poskytování služeb občanům. Strategie neopomíná vzdělávání v oblasti boje proti korupci jako jedno z nejúčinnějších preventivních opatření a především se zaměřuje na vzdělávání úředníků, policistů, soudců a státních zástupců.

Problém s tak celospolečenským záběrem, jakým tento jev bezesporu je, nelze vyřešit několika návrhy nebo represivními opatřeními, jejichž přijetím by jako mávnutím kouzelného proutku zmizel. Řešení je věcí systematického odbourávání korupčních příležitostí a nulové tolerance ze strany veřejnosti k takovému chování či jednání. Na druhou stranu represí nelze opomíjet. V širším smyslu je účast v korupčním vztahu etickým a mravním selháním jednotlivců.²⁸

Vedení Ministerstva obrany vnímá boj proti korupci v resortu jako jeden ze svých nejdůležitějších úkolů, jako nosný pilíř, protože je nutné odstraňovat působení systémových podmínek pro korupci. Mezi ně nepochybně patří organizační nepřehlednost resortu, špatně nastavené odpovědnostní vztahy, interní i externí komunikace a celková netransparentnost některých procesů.

Jeden ze zásadních prostředků, který může účinně vést k odstranění nedostatků a poskytnout řadu cenných poznatků využitelných při koncipování zásadních změn ve fungování resortu, je procesní, organizační, funkční a informační audit. Audit se zaměřuje na problematiku plánování, hodnocení rozvoje a činnosti resortu. Na otázky nabývání, správy a pozbývání majetku, na záležitosti spojené s řízením ve věcech služebního poměru.

S problémy se potýká především boj s neprůhledností zadávaných veřejných zakázek. V platnost vstoupila úprava, podle které byl zaveden přísný kontrolní systém

²⁸ *Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012*, [online], 2011, cit. [01-10-2012].

Dostupné na WWW: <<http://sharepoint.acr/intranetmo/RePP/PSNJ/>>

nad veřejnými zakázkami v resortu. V minulosti bylo v resortu obrany zadáváno příliš mnoho veřejných zakázek mimo otevřené řízení, mimo působnost zákona o veřejných zakázkách. Zákon o veřejných zakázkách umožňuje použití výjimek pro veřejné zakázky obsahující utajované informace. Tato praxe byla vedením ministerstva přehodnocena tak, aby už nemohlo docházet k účelovému obcházení zákona.

Mnohá systémová opatření v boji proti korupci v resortu obrany mají dlouhodobý charakter a jejich efekt je v řadě případů znát až po delší době. Je však nezbytné je rychle prosazovat, neboť neřešení této hrozby v resortu jakým je Ministerstvo obrany, může závažným způsobem ohrozit obranyschopnost naší země a plnění aliančních závazků.²⁹

Samotní velitelé se opírají v boji s tímto nešvarem o Aktualizovaný resortní protikorupční program schválený ministrem obrany, dále pak o „Manuál“ - soubor informací pro vojáky z povolání a občanské zaměstnance v resortu MO, kteří se mohou setkat při plnění služebních a pracovních úkolů s korupcí. Při řešení projevů korupce u útvaru postupuje velitel podle Protikorupčního programu útvaru v součinnosti s útvarovou protikorupční komisí.

1.4 Nezdravé mezilidské vztahy – šikanování, extremismus, rasismus

Sociálně nežádoucí jevy se poslední dobou staly pojmem značně frekventovaným. Vzájemné vztahy mezi lidmi ovlivňuje vždy způsob chování a jednání každého z nás. Do nezdravých mezilidských vztahů bez nejmenších pochyb patří šikanování, extremismus a rasismus.

Šikanování

„Největší luxus na světě jsou mezilidské vztahy“ – právě toto konstatování se připisuje prozaikovi a majorovi francouzské armády A. de S. Exupérymu. Přestože armáda vnáší do svojí vybavenosti stále více supermoderních technologií, kde samotného člověka nejednou nahrazuje dokonalý elektronický systém, až se zdá, že cvičí a bojuje už jen počítačová technika, přece jen rozhodování a kompatibilita bojových týmů spočívá na člověku.³⁰

Šikanování řadíme k nejvýraznějším negativním společenským fenoménům. Je to jedna z forem nežádoucí agresivity v mezilidských vztazích. Tzv. šikana - jako příklad porušování chráněných práv a zájmů vojáků. Je třeba ji chápat jako závažnou deformaci sociálních vztahů, rolí i životních norem. Je to forma fyzického a duševního týrání jiných, která se projevuje ve svévolném ponižování, zastrasování, donucování, omezování a týrání druhých osob. Existuje zejména v takových sociálních skupinách, kde nepůsobí autorita vedoucího a kde je málo účinná organizační struktura. Šikanování působí jako silná psychosociální zátěž a má celospolečenskou dimenzi.

Každá forma šikanování vede ve svých důsledcích k neoprávněnému zásahu do zásadních přirozených práv občana, garantovaných zejména Listinou základních práv a svobod, která je nedílnou součástí ústavního pořádku ČR. I když samotná listina připouští, že některá práva a svobody mohou být omezeny. Lze tak ale učinit toliko na základě zákona, v jeho mezích. Vždy musí být šetřena jejich podstata a smysl. Omezení nesmí být zneužíváno k jiným účelům, než pro která byla stanovena.

²⁹ Aktualizovaný resortní protikorupční program, [online], 2007, cit. [01-10- 2012]. Dostupné na WWW: <<http://sharepoint.act/intranetmo/RePP/PSNJ/>>

³⁰ Jaššová, E. *Mezilidské vztahy: Profesionalizácia sociálnej komunikácie v armáde*, Bratislava: MO SR, 2001, s. 5

Neoprávněným zásahem do základních práv a svobod mohou být, podle stupně nebezpečnosti takového jednání, naplněny znaky skutkové podstaty trestného činu nebo přestupku. Tento způsob jednání slouží, k získání neoprávněných výhod, k zajištění osobního pohodlí, osobnímu obohacování nebo k uspokojování specifických potřeb na úkor šikanovaného. Jinými slovy – šikanování je ve všech svých projevech a formách jednáním protiprávním.

Přestože nedávno velitelé předvíдали, že profesionalizace armády znamená konec šikany, realita je úplně jiná. Šikana v armádě byla, je a bude i dál. Smělé úvahy o jejím konci byly od samého začátku iluzí, která se neopírala ani o znalost problému, ani o znalosti jiných profesionálních armád. Odchod vojáků základní služby přinesl jistý pokles případů podezření ze spáchání trestného činu porušování práv a chráněných zájmů. V profesionální armádě dochází k šikaně daleko méně, ale vůbec to neznamená její definitivní konec.

Tomuto problému se daří právě ve vojenském prostředí, ale nemusí to být výhradně tam. Tento jev tedy není zdaleka specifickou záležitostí pouze armády, jak se veřejnost donedávna domnívala. Četné studie a výzkumy ukazují, že tento veskrze nežádoucí jev se vyskytuje už u zcela malých dětí. S problémy v chování, jež má podobu šikany, se můžeme v současné době setkat u mladých lidí ve školách, později dokonce ve velkých firmách i v domovech důchodců. Zkrátka všude tam, kde je silná hierarchická struktura. Tam, kde je zřetelně dáno, kdo je šéf a kdo podřízený. Takovéto prostředí vytváří podmínky ke zneužívání moci a najdou se zde lidé, kteří svoje postavení zneužijí.³¹

Armádní prostředí je k šikaně náchylnější než jiná prostředí, a to z různých důvodů. Armáda je založena na formaci vztahů podřízenosti a nadřízenosti, soustředí se zde více jedinců s určitou osobnostní výbavou, motivací, životním stylem, hodnotami, filozofií a morálkou a jsou na ně kladeny určité nároky.³² Šikana je tolik spojena s armádou, která je naprosto specifickou organizací, v níž významnou roli ve vzájemných vztazích mezi jejími příslušníky sehrává moc. To je pro mnohé z nich velice stresující stav. Obzvláště pro člověka, který přichází z civilu. Během tříměsíčního základního kurzu by se s tím měl vyrovnat. Profesionál nesmí mít s autoritou problém.

Jaké jsou psychologické aspekty, které souvisejí s existencí šikany v armádě? Zda bude či nebude některý jedinec v budoucnu šikanovat, nelze předem zcela jednoznačně diagnostikovat. Odborná vyšetření jsou na velmi dobré úrovni, ale i psychologie má svoje omezené možnosti. Lidé, kteří mají sklony k nevhodnému chování by se neměli do armády vůbec dostat. Avšak vzhledem k požadavkům na vstup do AČR to je složité. Svým dílem k tomu přispívá i nedostatečná personální a psychologická práce. Resortní psychologové a personalisté by měli v tomto směru postupovat mnohem koordinovaněji.

Se šikanou se setkáváme také v americké nebo britské armádě. Kromě toho, je zde i rozdílný úhel pohledu na tento problém. Co my v tuzemských poměrech můžeme nazývat šikanou, je tam zcela standardní součástí základního výcviku. Dobře to vědí čeští armádní profesionálové, kteří prošli prestižními aliančními kurzy a školami. Znají způsoby výcviku, jež praktikují například američtí nebo britští armádní instruktoři ve výcviku u protiteroristické jednotky U. S. Navy SEAL 6 nebo u speciálního výcviku cizinecké legie pro boj v rovníkové džungli ve Francouzské Guyaně. Jejich styl je neskutečně drsný, ale velice účinný a všechno probíhá za jasně stanovených pravidel a platných předpisů.

³¹ Čermoch, F. et al., *Šikaně stop!*, MO ČR, Avis, 1997, s. 58

³² Dziaková, O. *Vojenská psychologie*, Praha: Triton, 2009, s. 419-420

Součinnost při práci s lidským potenciálem je i určitou prevencí proti nežádoucím jevům. Šikana v armádě představuje velmi nebezpečný jev. Lidé sloužící v armádě mají přístup ke zbraním i municí. Na každou podobu šikany se musí rozhodně reagovat. Nenechat si ji líbit, agresor nikdy nebude šikanovat agresora. Šikana k armádě jaksí patří a zápas s ní není jako boj s větrnými mlýny. Je to podobné jako s drogovou problematikou. Každý, byť sebemenší pozitivní krůček je velikým úspěchem. Je to běh na dlouhou trať. Šikanu zcela neodstraníme, ale můžeme ji minimalizovat.³³

Všichni uchazeči o vojenskou službu musejí procházet náročným výběrovým řízením, které napoví, nakolik je dotyčný schopen nejen zdravotně, ale i psychicky sloužit v ozbrojených silách. Základní řád ozbrojených sil ČR výslovně ukládá povinnost všem vojákům, aby zjištěná protiprávní jednání ihned nahlásil služebním postupem. Uzná-li to však voják za nezbytné, je oprávněn takové prohlášení učinit přímo orgánům vojenské policie nebo přímým nadřízeným.³⁴ Jedním z možných postupů byla Otevřená linka armády, která poskytovala jednak prvotní pomoc, jednak se snažila preventivně napomáhat nejen samotným vojákům, ale i velitelům. Z důvodu nedostatku finančních prostředků však byla zrušena.

Extremismus

Každá společnost je charakteristická různorodostí jejích názorů a postojů. Za určitých společensko-ekonomických podmínek může docházet k radikálním postojům a k nárůstu extremistických projevů. Průvodním jevem jsou mimo jiné i nárůst zločinnosti, nárůst počtu asociálních osob, zvýšená migrace, snížení prestiže státního aparátu a další.

Extremismus je přímo závislý na uspořádání a stavu společnosti, v níž se projevuje. Souvisí s existující sociální situací, stavem společnosti, společenským klimatem. Je neodstranitelný a je průvodním jevem každé rodící se demokratické společnosti. Na území naší republiky je extremismus výrazně ovlivňován ideologicky, zatímco v zahraničí lze za dominantní prvky označit faktory politické a rasové.³⁵

Slovo extremismus ve společnosti představuje vysoce užívaný pojem a lze se s ním setkat v různých podobách a prostředí. Používají ho volně novináři, politici i široká veřejnost. V České republice je politický extremismus užívaný ve státní sféře jako úřední pojem, který vymezuje jeho činnost v interních dokumentech státních institucí. Na definici a vymezení extremismu panují mezi odbornou veřejností velmi protichůdné názory, a to zejména z důvodu nejednoznačnosti jeho významu. V obecném pojetí jde o výrazné odchýlení se od obecně uznávaných a v aktuální době přijímaných norem.

Ve vládní Zprávě o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002, kterou vláda schválila 9. července 2003, jsou jako extremismus definovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem a vyznačují se prvky netolerance a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, tak jak jsou definovány v českém ústavním pořádku.

Mezi tyto principy patří:

- úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),
- svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),

³³ Lang, P. *Šikaně zatím neodzvono*, A report, č. 22/2007, s. 16-17

³⁴ Majer, P. *Vojenské rozhledy*, č. 2/2002, s. 106-111

³⁵ Chmelík, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha: Linde, 2001, s. 5-16

- nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),
- svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),
- soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),
- ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),
- svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcižitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).³⁶

Politický extremismus lze dále rozčlenit do několika podkategorií. Extremistické spektrum je tvořeno různými směry extremismu, které jsou reprezentovány rozličnými organizačními formami a strukturami.

Typologie extremismu:

- *pravicový extremismus (neonacismus, fašismus, nacionalismus)* - popírá rovnost lidí, odmítá demokratický ústavní stát,
- *levicový extremismus (anarchismus, nebolševismus, nekomunismus, nacionalismus)* - zdůrazňuje rovnost, popírá svobodu lidí, odmítá demokratický ústavní stát,
- *náboženský extremismus (netolerantní směry velkých náboženství/jednotné fanatické kulty)* - popírá práva ostatních netolerantním vnucováním svého náboženství, odmítá demokratický ústavní stát,
- *etnický extremismus* - menšinové nároky etnika vedou k intolanci vůči ostatním a k narušení demokratického ústavního státu,
- *ekoextremismus (sociální/biocenrický)* - omezuje demokracii a lidská práva netolerantní ochranou životního prostředí,
- *další varianty extremismu* – problematicky jich lze vymezit více.

Neonacismus ideově alespoň zčásti navazuje na původní nacismus. Hlásá rasistický boj a nadřazenost bílých árijských národů. V současné době se jedná o decentralizovanou strukturu. Neonacistické spektrum v ČR je podle odhadu tvořeno asi 4 000 lidmi, z nichž je kolem 400 výrazně aktivních, tvoří tzv. tvrdé jádro a zúčastňují se většiny akcí. Nejvýznamnější neonacistickou strukturou v ČR je zřejmě Národní odpor, známý i pod názvem Svobodný odpor, případně Svobodná mládež, ženská organizace Resistance Women Unity. Další strukturou, která získává stále silnější vliv, jsou Autonomní nacionalisté.³⁷

S ohledem na silnou medializaci problémů spojených s neonacismem v českém prostředí byly odhalené případy neonacistů a neonacistických projevů v ozbrojených silách ČR výrazně skandalizovány. Jako specifické hrozby do budoucna je možné vyzdvihnout ztížení či zamezení účasti ozbrojených sil ČR na operaci, která by byla vnímána neonacisty jako nepřijatelná např. pomoc Izraeli, rasistické projevy na misích

³⁶ Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, s. 7

³⁷ Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, s. 18

apod.), dále útoky na případnou základnu USA na našem území či na izraelské vojenské a zbrojařské delegace v ČR.³⁸

Pravicově extremistický nacionalismus přesahuje legitimní lásku k vlastní zemi, činí vlastní národ nejvyšším smyslem bytí a požaduje úplné postoupení jednotlivce pro tento národ. Staví se nepřátelsky vůči některým ostatním národům a může vést k rasové nenávisti a xenofobii. Český nacionalismus má různé varianty podle historických tradic (husitské tradice, konzervativní tradice, český fašismus, křesťanská ultrapravice). Nacionalistické spektrum v ČR tvoří asi 1 000 aktivistů, tvrdé jádro představuje cca 200 osob. K subjektům extremistických nacionalistů řadíme především nacionalistickou část Dělnické strany, resp. Dělnické strany sociální spravedlnosti, dále občanské sdružení Vlastenecká fronta, Naše čest – Klub přátel generála Gajdy či neregistrované Hnutí národního sjednocení.

V současném stavu je extremistický nacionalismus v ČR velmi roztržštěný a slabý. Ve vztahu k ozbrojeným silám ČR lze u extremistických nacionalistů předpokládat obecně lojalitu, i když v řadě případů k nim nacionalisté zaujímají kritické postoje.

Z učení Karla Marxe, Bedřicha Engelse a Vladimíra Iljiče Lenina vychází politický proud, který je nazýván komunismus. Usiluje o beztřídní společnost s materiálně-technickou průmyslovou základnou, v níž se každému dostává podle jeho potřeb. V konečné fázi přechodu k beztřídní společnosti je odstraněn i stát. Dogmatictí komunisté usilují o násilnou revoluci a o diktaturu proletariátu.³⁹

Historické vzory jsou nacházeny v bojových tradicích Rudé armády, v protifašistických partyzánských skupinách, v různých tzv. národně-osvobozeneckých a revolučních hnutích třetího světa. Nejsilnější komunistická organizace v ČR je Komunistická strana Čech a Moravy, která není jako celek uváděna v oficiálních dokumentech ČR jako extremistická organizace. Představitelem levicově extremistické organizace je Komunistická strana Československa a její odštěpená skupina působící pod názvem Komunistická strana Československa – Československá strana práce. Dogmatické marxisticko-leninské spektrum podle odhadu tvoří kolem 20 000 lidí.⁴⁰

Anarchismus vzniklý v rámci dělnického hnutí klade důraz na odmítání státní autority. V jeho rámci se vyvinulo několik proudů. Anarchisté se stavějí ke státním armádám velmi negativně, protože je považují za jeden z důležitých symbolů toho, proti čemu bojují. Kriticky nahlízejí na stávající ozbrojené síly ČR, stejně jako na NATO a EU. Nejvýznamnější anarchoautonomní skupinou v ČR je Antifašistická akce, Československá anarchistická federace. Celkově v tomto spektru působí podle velmi hrubého odhadu kolem 15 000 lidí. Tvrdé jádro uvědomělých aktivistů však lze odhadovat asi na 300 osob. Infiltrace anarchistů a autonomů do ozbrojených sil ČR však není příliš pravděpodobná. Vůči ozbrojeným silám ČR je možné ze strany anarchistů očekávat útoky a sabotáže v případech jejich podílu na misích a operacích, s nimiž by anarchisté nesouhlasili.

Ozbrojené síly ČR uskutečňují svoje zahraniční mise pod hlavičkou mezinárodních organizací jako je Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO), Evropská unie (EU) a ve většině aspektů i Organizace spojených národů (OSN), což je vnímáno extremisty velmi negativně. Samotné vojáky pak vnímají jako „žoldáky“ ve službách systému. Na druhou stranu pro ně armáda představuje instituci, kterou

³⁸ Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, s. 19-20

³⁹ Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, s. 21-22

⁴⁰ Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, s. 23

mohou využít pro dosažení svých cílů, protože zde panuje jasná hierarchie, možnost využití fyzické síly a určité míry agresivity, což jim vyhovuje.⁴¹

Ze samotné přítomnosti extremistů v Armádě České republiky vyplývají určitá rizika. Extremisté usilují o službu v AČR hlavně proto, že zde mohou získat výcvik, zbraně, znalosti a dovednosti potřebné pro vlastní boj. Mohou působit na vojáky (v míru i ve válce) a realizovat špionáž, ať už pro státy či nestátní aktéry, propojovat armádu s extremistickými paramilitárními formacemi. V rámci strategie extremistů se AČR může stát součástí revolučních, pučistických a podobných plánů extremistů. Z tohoto důvodu může být směřována na příslušníky ozbrojených sil ČR extremistická propaganda.

Extremisté mohou projevovat a prosazovat své názory na zahraničních misích. Tyto mise by se pak dostaly do problémů se spojenci i s obyvateli území, kde se uskutečňují. I jednotlivé případy mohou přispět k diskreditaci AČR (zvláště v případě jejich negativní medializace a politizace) a tím ke znevěrohodnění státního systému.

Jako zcela zásadní se jeví otázka „jak poznat extremistu?“ Odpověď na ni není jednoduchá. V armádním prostředí se projevovali spíše jedinci, před svými nadřízenými nedávali extremistické sklony najevo, jejich působení nebylo koncepční a promyšlené. Odhalené případy však současně ukazují, že extremističtí vojáci ve svém hnutí intenzivně působili vně armádního prostředí a dokonce se zúčastňovali extremistických pochodů, koncertů apod.

Velmi diskutovanou otázkou také je o jaké jednotky mají extremisté největší zájem. Předpokládalo se, že půjde především o tzv. elitní nebo též speciální jednotky a skutečně v nich několik extremistů sloužilo, jak ukázal případ „symbolů SS divizí na helmách“ v Afghánistánu. Nemalemu zájmu se těší také jednotky dělostřelců či Vojenské policie a Vojenského zpravodajství zejména za účelem špionáže.⁴²

Používání oblíbených značek oděvů, jež jsou spojovány s některými symboly charakterizujícími tyto hnutí a které podporují sounáležitost těchto organizací a hnutí, patří k hlavním vnějším znakům a projevům extremistů krajní pravice a skinheads. Nelze však konstatovat, že nošení oděvů těchto značek automaticky označuje příslušnost nositele k neonacismu či k extrémnímu nacionalismu. Tyto značky se etablují jednak z běžně komerčně prodávaných oděvů pro veřejnost (a většina výrobců se od extremistů distancuje) anebo značek vzniklých v ultrapravicové scéně a jejich prodej může sloužit k financování vlastní činnosti.

Pro soudobé neonacisty a pravicové extremisty je zase typické využití symbolů nacismu a to počínaje využitím barevných kombinací, přes pozdravy, hesla a konče znaky a symboly nacistických organizací.

Extremismus se nejvíce zviditelňuje pro veřejnost právě prostřednictvím symboliky, díky níž jsou rozpoutávány největší aféry. Rozsáhle medializován byl případ na konci roku 2009 na misi v Afghánistánu, kdy dva vojáci nosili symboly divizí SS na svých helmách. Hlavně s ohledem na možné mediální poškození obrazu armády nejen u politiků, ale zejména u veřejnosti by užití extremistické symboliky v ozbrojených silách ČR mělo být bedlivě sledováno.

V současné době je problematice extremismu věnována v ozbrojených silách značná pozornost, která pro vojáky znamená určitou základní sumu znalostí, tak aby

⁴¹ Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2001, s. 11, 25-26

⁴² Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, s. 27-29

byli schopni tomuto hrozivému fenoménu efektivně čelit. Projevy extremismu patří k nejzávažnějším sociálně nežádoucím jevům.

V roce 2011 prověřovala Vojenská policie 4 nové případy podezření z protiprávního jednání vojáků souvisejících s extremismem. Jeden případ byl nepotvrzen, tři byly v šetření a jeden byl odevzdán veliteli ke kázeňskému projednání. Pozitivním zjištěním je, že v období leden – září 2012 Vojenská policie nezjistila žádný případ ani poznatek na podezření z protiprávního jednání vojáka související s extremismem. Zvýšená preventivní práce a zájem vojenské veřejnosti o problematiku a nebezpečnost extremismu v resortu MO přináší výsledky. Lidé jsou mnohem všímavější, poučenější z průběžného vzdělávání v této problematice, jíž bude i nadále věnována zvýšená pozornost.

V boji proti extremismu v ČR v současnosti vystupuje celá řada institucí a státních i nestátních orgánů. Vláda reprezentuje hlavní výkonnou roli a schvaluje důležité koncepční dokumenty. Koordinační role patří především Ministerstvu vnitra. V resortu Ministerstva obrany se problematikou extremismu zabývají komise pro prevenci sociálně nežádoucích jevů a poradci pro tuto oblast. Zpravodajskými aktivitami se zabývá Vojenské zpravodajství. Odhalování a vyšetřování kriminální činnosti s extremistickým podtextem v AČR spadá do činnosti Vojenské policie. Ministerstvo spravedlnosti a celý jeho justiční systém je činný v oblasti soudní. V oblasti prevence patří nezastupitelná role Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy a jemu podléhajícím složkám. S bojem proti extremismu úzce souvisí agenda lidských práv, která spadá do gesce několika vládních úřadů. Do protixtremistického působení se výrazně angažují nejen média, ale zapojují se také krajské, obecní úřady, různé nevládní organizace, osoby a instituce z akademické sféry, z nichž část spolupracuje se státními orgány.⁴³

Rasismus

Rasismus je nevědecká teorie, která předpokládá, že biologický a etnický původ určuje kulturní, psychickou (mentální) povahu populací, jež se vzájemně dělí na „vyšší“ a „nižší“. Z historického hlediska je dáván do souvislosti s migračními vlnami. Ty se nekontrolovatelně přehnaly Evropou i dalšími kontinenty a přinesly značné komplikace nejen do oblasti hospodářské a sociální. Radikální změny se projeví v psychice jednotlivců i určitých skupin obyvatel v zemích, kam tyto vlny směřovaly.⁴⁴

Termín „rasismus“ se začal obecně užívat ve třicátých letech dvacátého století pro označení teorií, jimiž nacisté ospravedlňovali pronásledování Židů. Vrchol historie rasismu nastoupil ve dvacátém století.

O rasistickém přístupu či ideologii můžeme hovořit tehdy, jsou-li rozdíly, které lze považovat za etnicko-kulturní, vnímány jako vrozené, neodstranitelné a nezměnitelné. Není to pouze názor nebo soubor domněnek. Projevuje se také praktikami, institucemi a strukturami a ty pocit hlubokých rozdílů ospravedlňují či legalizují.

To, že by skupina diskriminující a diskriminovaná mohly koexistovat ve stejné společnosti, nebude-li jedna dominantní a druhá podřízená, popírají všechny podoby rasismu, od nejmírnější po nejkřutější. Stejně jako odmítají jakýkoli náznak, že by jedinci mohli smazat etnicko-rasový rozdíl tím, že by změnili svou totožnost.⁴⁵

⁴³ Mareš, M., Svoboda, I., Stehlík, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, s. 16

⁴⁴ Chmelík, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha: Linde, 2001, s. 10-16

⁴⁵ Fredrickson, G. *Rasismus – stručná historie*, Praha: Jiří Buchal – BB/art, 2003, s. 17-20

Rasou je v odborné literatuře definována skupina lidí, která se liší od jiné různými typickými znaky jako je barva pleti, vlasový porost, tvar nosu a rtů a vnější chování. Na utváření ras měl rozhodující vliv společenský původ jednotlivých skupin lidí a působení přírodních podmínek na lidský organismus. To vedlo k vytvoření zvláštních tělesných znaků, jež se staly základem rasové diferenciaci.

Rasismus zjednodušeně hlásá nadřazenost jedné rasy nad druhou. Za rasismus považujeme i obviňování nějaké skupiny lidí, jimž je společný určitý etnický původ nebo negativní vztah k jiným skupinám obyvatel.

Rasismus můžeme dělit:

- *měkký rasismus* – představuje spíše nevyhraněný, latentní postoj společnosti. Sem můžeme zařadit termíny jako vylučování, omezování či rozlišování,
- *tvrdý rasismus* – reprezentuje agresivní podobu, která se projevuje veřejně proklamovanou ideologií, jeho nositeli jsou různá společenská a politická seskupení. Řadíme sem termíny jako ničení, zášť, hanobení, podněcování, vyhrožování a fyzické rasové násilí.

Pojem rasa nebo jeho obdoba je obsažen jako jeden z obligatorních znaků několika skutkových podstat uvedených v hlavním hmotně právním trestním kodexu. Jedná se hlavně o trestní čin vyhrožování nebo použití násilí vůči skupině obyvatel a jednotlivce, hanobení národa, etnické skupiny, rasy a přesvědčení, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo omezování jejich práv a svobod.

Všeobecně známým faktem je, že pro českou společnost je liberální přístup k mnoha kontroverzním tématům: například prostituce, náboženství nebo drogová problematika. Ale tzv. „rasové otázky“ přimázejí bouřlivé diskuze napříč celou dnešní populací a mnohdy jsou spojeny s poměrně vypjatými názory. Že občané české republiky dávají najevo negativní postoje ve vztahu k romské minoritě, není žádné tajemství. Tato natolik odlišná národnostní menšina vždy vyvolávala odmítavý postoj a chování značné části společnosti. Postavení Romů odráží nejen malý společenský statut spojený s nízkým vzděláním, velkou nezaměstnaností, ale také řada kriminogenních činitelů, které se promítají na podílu jejich trestné činnosti v celkové kriminalitě.

Ve skutečnosti obsáhlý, poměrně nejednoznačný se tento pojem užívá velice běžně. Tři případy teoretického a praktického rasismu - ponižování, lynčování a rasová segregace Afroameričanů na americkém jihu, nacistická demonizace a vyhlazování evropských Židů a odmítání občanství, ekonomický útlak černých v jižní Africe v době apartheidu jasně dokazují, že tendence očerňovat a týrat druhé kvůli odlišným fyzickým znakům, původu a údajným duchovním nedostatkům, se otevřeně zaměřovala na dvě skupiny lidí: barevné (zejména černé) a Židy.⁴⁶

Česká republika vstoupila do Evropské unie dnem 1. května 2004 a toto její členství v sobě obnáší mimo jiné i problematiku společného boje proti rasové diskriminaci. Evropská integrace je spojena především s plynulejším a volnějším pohybem osob, který de facto zahrnuje i vzájemné prolínání osob různého původu.

Právo EU umožňuje vstupovat občanům členského státu do jiné země, ucházet se tam o zaměstnání, mít stejné životní podmínky. Jednou z důležitých zásad práva EU je princip zákazu diskriminace podle státní příslušnosti či opatření k odstranění diskriminace na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu, náboženství nebo víry, postižení, věku nebo sexuální orientace.

⁴⁶ Fredrickson, G. *Rasismus – stručná historie*, Praha: Jiří Buchal – BB/art, 2003, s. 119-120

Přestože trestněprávní úprava doznala v ČR v minulosti mnoha změn, stále se s takto zaměřeným sociálně nežádoucím jevem setkáváme. Nelze zřejmě očekávat, že v naší společnosti dojde k úplnému odstranění rasově nežádoucího chování.⁴⁷

Rasismus představuje významný mezinárodní problém i v jednadvacátém století. V některých zemích a kruzích se tento termín používá i k označení prakticky bezdůvodného nepřátelství a diskriminaci některé skupiny. Například ve Francii se takto označují předsudky založené na věku, pohlaví či sexuální orientaci.⁴⁸

1.5 Dílčí závěr

V této kapitole se zabývám problematikou sociálně nežádoucích jevů v prostředí Armády České republiky, definováním jejich hlavních objektů, subjektů a cílů. Pozornost věnuji důležitému dokumentu Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010-2014. Za rizikové chování, které popisují, lze považovat zneužívání návykových látek, zejména alkohol, drogy. Zaobírám se sebevraždami jako jedním ze způsobů nepřírozené smrti, neustále stoupající kriminalitou a korupčním jednáním. Vzhledem k dostupnosti hazardních her v České republice lze předpokládat také další nárůst patologického hráčství i jiných problémů, které hazardní hry působí. Problém nejen pro společnost představuje šikanování, které ve svých důsledcích může vést k narušení duševního a fyzického zdraví oběti. V závěrečné části této kapitoly jsem se zaměřila na hojně užívaný pojem pro problematiku extremismu a rasismu.

---

⁴⁷ Chromý, J. *Rasismus v trestněprávních souvislostech*, Prevence sociálně nežádoucích jevů, ročník IV, č. 5-6/2005, s. 20-25, 27-29

⁴⁸ Fredrickson, G. *Rasismus – stručná historie*, Praha: Jiří Buchal – BB/art, 2003, s. 109

2. GENDEROVÁ ATMOSFÉRA

Společnost se na ženy a muže nedělí, společnost se z žen a mužů skládá. Ženy se dnes prosazují stále více do čistě mužských profesí a naopak muži se snaží mnohem více zapojit nejen do péče o děti, ale i domácnost. Tak jak se liší různé společnosti, tak se liší její jednotlivé vrstvy. Od nepaměti jiné normy a vlastnosti platí pro muže, jiné pro ženy. Jejich proměnlivost je doložena i historicky. Tomuto automatickému předpokladu určitých vlastností a schopností u obou pohlaví se říká genderový stereotyp. Největším genderovým problémem ve společnosti je platová diskriminace žen, znevýhodňování na základě věku, pohlaví, diskriminace na pracovním trhu a kariéře. Třebaže tak ohromné počty žen vstoupily na pracovní trh. Jejich mzdy ve všech zemích a pracovních odvětvích, u všech typů práce a na všech úrovních kvalifikace výrazně zaostávají za mzdami mužů.

„Gender“ (pohlaví, rod) neodráží biologické rozdíly mezi muži a ženami, ale vztahuje se k sociálním a sociologickým rozdílům žen a mužů ve společnosti. Nejde o stejnost žen a mužů neboli o identičnost. „Genderovou rovnost“ tak můžeme definovat jako stejný rozsah práv, povinností a příležitostí. Je to primárně základní lidské právo. Je to možnost člověka rozhodovat o svém životě, o volbě povolání, která je v České republice ošetřena i legislativně. Sekundárně představuje tzv. ekonomické neboli pragmatické hledisko. Obě tato hlediska jsou důležitá stejně jako rovnost žen a mužů. Společnost by měla nastavit své veřejné politiky tak, aby byl respektován princip rovnosti a tudíž i rovného rozdělování výhod, úkolů a odpovědností. Jedině tak lze využít významný lidský kapitál mužů i žen.

Tradiční vnímání ženské pracovní síly a často přesné rozdělení trhu práce přináší ženám mnohá úskalí při profesním rozvoji a uplatnění. A to i přesto, že se neustále zvyšuje vzdělanost žen. Je nutné hledat cesty pro sladování profese a rodiny. Například dostupné instituce denní péče pro děti do tří let, školky pro děti starší nebo klidné a vhodně vybavené prostory pracovišť, které by sloužily pro přebalení či nakojení dětí. Žena, která plní biologickou funkci společnosti, tedy mateřství, nemůže být odříznuta od kariéry, ekonomického, politického života. Na druhé straně se muži musí více podílet na sociálním, resp. rodinném životě.

Proto je potřebné hovořit stále o problémech rovných příležitostech. Cesta k rovnému postavení mužů a žen vede především více či méně k ošetření lidskoprávní oblasti. Mluvíme-li o zásadě rovného zacházení, rozumějme, že neexistuje žádná přímá nebo nepřímá diskriminace na základě pohlaví, což se vztahuje samozřejmě i na nás jako součást EU. Základní zásady, které byly díky příslušným Směrnici Evropských společenství zapracovány do našeho právního řádu:

- rovné příležitosti a rovné zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání,
- rovné zacházení pro muže a ženy v systémech sociálního zabezpečení pracovníků,
- rovné zacházení pro muže a ženy samostatně výdělečně činné, včetně oblasti zemědělství, a o ochraně v mateřství,
- rámcová dohoda o rodičovské dovolené,
- důkazním břemenu v případech diskriminace na základě pohlaví,
- rámcová dohoda o částečném pracovním úvazku,
- rovné zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám.

K tomuto vývoji ovšem přispěl svou judikaturou zásadním způsobem i Evropský soudní dvůr, stejně jako soudy jednotlivých členských zemí, přestože to trvalo 20 let, než se objevil první významný rozsudek Evropského soudního dvora na toto téma. Hlavní legislativní nástroje byly vytvořeny, implementovány a celé úsilí bylo završeno tzv. antidiskriminačním zákonem účinný k 1. 9. 2009. Do oblasti praktické aplikace nelegislativních postupů můžeme zařadit rovné příležitosti, a to jak u žen, tak u mužů jako je přijímání žen do pracovního poměru, funkční postup žen, nízká účast žen na rozhodování, rozdíly v pracovních příjmech nebo péče o rodinu. Pokud se zaměříme na ekonomický aspekt, ekonomickou ztrátou každé vyspělé společnosti je, je-li 50 procent vzdělaného lidského potenciálu natlačeno do toho, že buď musí rezignovat na profesní dráhu anebo na rodinný život, protože společnost jim neumožní sladit profesní život s rodinným. A služby ve společnosti se jen velmi pomalu přizpůsobují situaci, kdy jsou zaměstnané jak ženy, tak muži.

Jak plní Česká republika v praxi princip rovnosti mužů a žen? Vláda ČR má zpracován svůj programový dokument „Priority a postupy vlády při prosazování rovnosti žen a mužů“. Tento dokument přijatý v roce 1998, obsahující více než 30 opatření, vláda každoročně hodnotí a aktualizuje. Poslední aktualizaci představuje usnesení vlády 348 ze dne 16. 5. 2012. Jednotlivé oblasti vládního programového dokumentu představuje:

- prosazování rovných příležitostí pro ženy a muže jako součást politiky vlády,
- vyrovnaní podílu žen a mužů na moci a v rozhodovacích procesech,
- podpora institucionálního zabezpečení rovnosti žen a mužů,
- posílení ekonomické nezávislosti žen, podpora sladování pracovního a rodinného života,
- důstojnost a integrita žen, odstranění násilí založeného na pohlaví, překonávání genderových stereotypů,
- prosazování rovnosti žen a mužů ve vnějších vztazích,
- další aktuální úkoly.

Mezi důležité a významné státní institucionální mechanismy patří Úřad vlády, kde působí Zmocněnec vlády pro lidská práva, který plní koncepční, koordinační a kontrolní role. Dále sem můžeme zařadit Veřejného ochránce práv, Radu vlády pro rovné příležitosti žen a mužů a Radu vlády pro lidská práva. Obě Rady působí zejména jako poradní orgán vlády a má zřízené své výbory. Na každém ministerstvu od 1. ledna 2002 pracuje minimálně jeden pracovník, do jehož pracovní náplně patří problematika rovnosti mužů a žen v oblasti věcné působnosti resortu.

Princip rovných příležitostí je důležitou zásadou politiky EU, nepostradatelným podkladem ke spravedlivému fungování volného trhu, ale zajišťuje i rovný přístup všech občanů EU k právům a svobodám, které integrace přináší. Aktuálně nejvíce protěžované téma představuje rovnost žen a mužů, kde EU vede tvrdý boj. Potíže ve sladění kariéry a rodiny jsou také zapříčiněny tím, že pracovní status je v podstatě definován neutrálně, bez ohledu na osobní a rodinnou situaci zaměstnance či zaměstnankyně. Eventuální mateřství a péče o děti pak představuje určitý handicap. Spornému postavení žen na trhu práce napomáhá tomu také model sociální politiky státu.

Mnoho matek je ekonomicky závislých na partnerovi či na státu, pobírají mateřský či rodičovský příspěvek a to představuje velmi málo prostředků pro návrat do zaměstnání a k soběstačnosti.⁴⁹

Eurokomisařka Vivian Redingová navrhuje, aby do roku 2020, u státních firem už o dva roky dříve, měly ženy ve vedení velkých firem alespoň 40 procentní podíl. Nejen většina top manažerů, ale také 10 z 27 členských států EU nesouhlasí s tím, aby nesmyslná bruselská směrnice předepisovala polostátním, ale i soukromým společnostem, jak si mají obsadit své kontrolní orgány. V současnosti je v orgánech veřejně obchodovaných firem v EU zhruba 13,7 procenta žen. V největších českých firmách zasedá v představenstvech cca 8 procent žen.⁵⁰ Přitom ani sama EU nedosahuje takové úrovně zastoupení žen v politice.

2. 1 Rovné příležitosti mužů a žen v resortu Ministerstva obrany

„Většina z nás se už určitě někdy setkala s tradiční, stereotypní představou, podle které jsou některé profese čistě mužské, a uplatnění žen při jejich výkonu není příliš vhodné. Spojovat tyto názory s diskriminací se mnoha lidem přičí a snaží se je zdůvodňovat "objektivními příčinami", které jsou založeny na argumentech biologických, tedy na vrozených rozdílech mezi ženami a muži. K těmto profesím patří i služba v ozbrojených a bezpečnostních sborech.

Vytváření rovných příležitostí pro ženy a muže je problém celospolečenský. Rovnost zaručená zákonem totiž neznamená faktickou, skutečnou rovnost příležitostí, protože samotné právní předpisy nemohou řešit složité a hluboce zakořeněné předsudky v obecném povědomí společnosti.

S koncem roku 1999, kdy začal platit zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, se významně změnila podmínky profesionální služby v Armádě České republiky. Už během roku 2000 došlo k některým změnám v tomto zákoně. Jednalo se hlavně o velmi důležité doplnění především v oblasti zajištění rovného zacházení se všemi vojáky, pokud jde o podmínky služby. Ve služebním poměru je zakázána jakákoliv diskriminace vojáků z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, sexuální orientace, jazyka, víry a náboženství, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu, manželského nebo rodinného stavu nebo povinností k rodině s výjimkou, kdy je pro to věcný důvod vyplývající ze služebního zařazení. Není možné někoho rozlišovat poškozujícím způsobem, neuznávat jeho rovnost s jinými, popírat a omezovat jeho práva. Je zde rovněž stanovena povinnost zajistit zákaz postihu nebo znevýhodňování za to, že diskriminovaná osoba se domáhá svých práv.

Za ponižování lidské důstojnosti je považováno i nežádoucí chování sexuální povahy. Tomuto problému je v AČR věnována přiměřená pozornost. Sexuální obtěžování může mít mnoho podob: milostné a sexuální vztahy na pracovišti, sexuálně podbarvená konverzace, vynucování sexuálních kontaktů, sexuální vydírání. Pokud už bylo zjištěno, že se sexuální obtěžování v AČR v určité míře vyskytuje, tak k nejfrekventovanější formě „obtěžování“ na pracovišti patří urážlivé a posměšné poznámky mužů. Vyskytlo se také několik málo případů nevhodného nebo diskriminujícího chování. Hovořit o bezproblémové situaci asi určitě nejde. Ne každý má dostatek odvahy, aby na diskriminaci nebo obtěžování upozornil a tím se otevřeně

⁴⁹ *Princip rovných příležitostí*, [online], 2012, [cit. 11-02- 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.dumrodin.cz/rovne-prilezitosti.html>>

⁵⁰ *Kvóty jsou urážkou žen*, [online], 2012, [cit. 11-02- 2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/kvoty-jsou-urazkou-zen>>

bránil. To, že se takové případy neřešily, samozřejmě ještě neznamená, že se nevyskytují.⁵¹

Zákon č. 221/1999 Sb.,⁵² o vojácích z povolání, prošel během své existence řadou novelizací a některé změny se týkaly i problému péče o rodinu. Odedávna existují fyzické rozdíly mezi mužem a ženou, které jsou přirozené a rozhodujícím způsobem určují některé odlišnosti ve služebním poměru. Pokud budeme vycházet ze základních tělesných odlišností - muži jsou fyzicky větší a silnější, ženy slabší, rodí děti a kojí je. Proto je logické, že muži jsou živitelé, jejich hlavní rolí je vydělávat peníze. Jsou ochránci rodiny, ženy zase pečují o celou rodinu a domácnost. Fyziologické zvláštnosti ženského organismu a plnění mateřského poslání nedovolují, aby ženy vykonávaly všechny práce a pracovaly na všech pracovištích, kde by mohl mít výkon práce nepříznivý vliv na jejich zdravotní stav, těhotenství a mateřství. Právní předpisy rozlišují práce zakázané všem ženám a práce zakázané těhotným ženám a matkám nejmenších dětí.⁵³

Zákon č. 221/1999 Sb., uvádí zvláštnosti či výjimky týkající se vojákyně v souvislosti se změnami služebního poměru v § 41, kde je zakotveno, že těhotná vojákyně nesmí být určována do služeb, pokud by to ohrožovalo její těhotenství. Pouze se svým souhlasem může být určována do nočních služeb, pokud je těhotná, kojí nebo pečuje o dítě mladší než 1 rok. Stejně tak se její souhlas vyžaduje i v případě odvedení do jiného místa služebního zařazení, přeložení a vyslání na služební cestu. Nesmí také vykonávat činnost, která škodí jejímu organismu nebo ohrožuje její mateřské poslání.

Zákon dále upravuje dobu služby, mateřskou dovolenou a přestávky ke kojení u žen ve služebním poměru stejně pro vojáky a vojákyně, obdobně jako u žen v pracovním poměru. V § 32 až 38 je upravena řádná dovolená, rodičovská dovolená, délka rodičovské dovolené a služební volno pro vojáky a vojákyně stejně. Nárok na mateřskou dovolenou a rodičovskou dovolenou se řídí zvláštním právním předpisem obdobně jako u žen v pracovním poměru. § 10 vymezuje situace, kdy voják a vojákyně může být určena do dispozice.

Legislativně jsou vymezeny zvláštnosti či výjimky, které se týkají žen v souvislosti se skončením služebního poměru. Zákon taxativně vymezuje zánik služebního poměru v § 18 a § 19 propuštění ze služebního poměru. § 20 ošetřuje zákaz propuštění ze služebního poměru, přičemž o propuštění vojáka ze služebního poměru nesmí být rozhodnuto v době 10 Ústavy součástí právního řádu. V případě, že mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než zákon, má mezinárodní úmluva přednost před českými zákony.

*„V armádě na rozdíl od civilní sféry rozhodně neplatí, že ženy mají o něco menší průměrný plat, než muži. Zde se bez ohledu na pohlaví sleduje plnění kariérních podmínek, vzdělání, praxe, ustanovení, nároky a požadavky na funkci, a to vše je přesně dáno limitem a tabulkami“.*⁵⁴

Odměňování žen a mužů v pracovním poměru se řídí nařízením vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě a Kolektivní smlouvou 2012. Ve služebním poměru se řídí nařízením vlády č. 565/2006 Sb., o platových poměrech vojáků z povolání. Při stanovení platové třídy zaměstnanců a zaměstnankyň rozhoduje výhradně náročnost vykonávané práce (dle katalogu prací ve veřejných službách a správě a katalogu prací vojáků z povolání) a plnění

⁵¹ Rovné příležitosti pro ženy a muže v ozbrojených a bezpečnostních sborech z pohledu práva, Ministerstvo vnitra, 2005, s. 2-27

⁵² Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání ze dne 14. září 1999

⁵³ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 56-57

⁵⁴ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 43

kvalifikačních předpokladů a požadavků. Při stanovení platového stupně rozhoduje výhradně počet odpracovaných a započtených let pro daný druh požadované práce. Rozdíl vyplaceného průměrného platu žen a mužů je v porovnání s uplynulými roky minimální, činí jen 386,- Kč. Institut rodičovské dovolené je využíván jak vojákyněmi, tak vojáky. Počet vojáků i vojákůň zařazených v dispozici z důvodu rodičovské dovolené se zvyšuje. V případě vojáků-mužů je dokonce udělena ve dvou případech rodičovská dovolená i bez nároku na peněžní náležitosti.

„Z nové legislativy je zřejmé, že je kladen velký důraz na zohlednění potřeb rodiny ve výchově, na které se podílejí oba rodiče. Uplynulo hodně času, než si společnost připustila, že pohlaví znamená biologické rozdíly a tzv. "gender" jsou rozdíly sociální, naučené, které se mění s časem a liší se jak uvnitř kultur, tak mezi kulturami navzájem. Sociální role žen a mužů není určena biologicky a v žádném případě není jedno pohlaví nadřazeno tomu druhému.

*Muži -76,5%, ženy -23,5%.⁵⁵ Tato čísla představují podíl zaměstnaných žen a mužů v resortu obrany. Vojákyň jsou zhruba tři tisíce, přičemž před 10 roky jich byla polovina. Podle právního řádu mají ženy zajištěny stejné šance na uplatnění v zaměstnání jako jejich mužští kolegové. Jak to tedy vypadá s rovnými příležitostmi žen a mužů v působnosti Ministerstva obrany“?*⁵⁶

Oblast uplatňování principu rovnosti mužů a žen v resortu Ministerstva obrany patří do věcné působnosti náměstka ministra obrany pro personalistiku, který zastupuje rezort v Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. V roce 1998 začala pracovat skupina ustanovená k řešení problematiky rovnosti mužů a žen v AČR. Tato resortní pracovní skupina je tvořena zástupci či zástupkyněmi ředitelství sekce personalistiky Ministerstva obrany, odboru legislativního a právního Ministerstva obrany, Inspekce ministra obrany, Kanceláře náčelníka Generálního štábu AČR, Inspektorátu náčelníka Generálního štábu AČR, Velitelství sil podpory a výcviku, Velitelství společných sil, Hlavního velitelství Vojenské policie, Vojenského zpravodajství, Ředitelství personální podpory, Rezortní komise pro prevenci sociálně nežádoucích jevů a stálé delegátky AČR ve Výboru žen NATO. Skupina se zabývá implementací principu rovnosti mužů a žen do právních a vnitřních norem Ministerstva obrany, kontrolou praktických důsledků nové legislativy na postavení žen a podmínek jejich služby. Kontrolu dodržování rovnosti mužů a žen a lidských práv provádí i Inspekce ministra obrany.

Jak organizačně, tak metodicky má agendu pro rovné zacházení s muži a ženami v resortu Ministerstva obrany ve své působnosti personální sekce MO ČR. B. Jonitová z této sekce je koordinátorkou genderové problematiky - gender focal point (GFP) v resortu Ministerstva obrany.

Základem k prosazování rovných příležitostí jsou především právní normy (vnitřní předpisy), osvěta, genderové audity - analýzy - statistiky. V resortu obrany byla k realizaci právních předpisů zavedena další dílčí opatření k prosazování rovných příležitostí v praxi. To je především Rozkaz ministra obrany České republiky č. 29/2000 Věstníku MO „Prosazování rovnosti mužů a žen v působnosti MO“. Tento předpis byl aktualizován na základě dvou doplňků (v roce 2003 a 2005), dále služební pomůcka Pers-51-1, „Rovné zacházení s muži a ženami“ a dílčí, pracovní dokument „Priority a postupy resortu MO při prosazování principu rovných příležitostí mužů a žen“. *„Interní normativ nařizuje všem vedoucím pracovníkům, že nesmějí zneužívat výkonu práv a povinností k újmě nebo ponižování zaměstnance. Jsou povinni dodržovat rovný přístup k podřízeným a rovné zacházení s nimi, jednat s nimi spravedlivě a*

⁵⁵ Lang P., *Zaměstnanec versus zaměstnankyně*, A-Report, č. 1/2008, s. 26 - 27

⁵⁶ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 59

*vytvářet takové pracovní podmínky, aby nedocházelo k přímé či nepřímé diskriminaci občanských zaměstnanců a vojáků z povolání“.*⁵⁷

Resortní opatření v sobě obsahují „základ k prosazování rovného přístupu k ženám a mužům“, ale i úkoly vycházející z vládního programového dokumentu. Patří sem zejména základní ustanovení, právní předpoklady, vzdělávací aktivity, mediální politika, spolupráce resortní i mimoresortní, kontrola a programové cíle.

Služební pomůcka Pers-51-1, „Rovné zacházení s muži a ženami“ je určena všem řadovým i vedoucím zaměstnancům ve služebním či pracovním poměru. Pro všechny zaměstnance je pomocníkem a rádcem při aplikaci zásady rovného zacházení s muži a ženami. Vysvětluje nejzákladnější pojmy, které se v genderové oblasti používají, poskytuje návod pro prevenci diskriminace na základě pohlaví, stanovuje možné postupy při zjištění případů diskriminace, definuje práva postižené osoby a definuje sankce v případě prokázané diskriminace.

*„Priority a postupy resortu obrany při prosazování principu rovných příležitostí mužů a žen lze rozdělit do pěti úseků. Jde o vytváření právních předpokladů, dále o zvyšování úrovně právního vědomí, zajištění rovných příležitostí žen a mužů v přístupu k profesní kariéře, sledování a vyhodnocování účinnosti uplatňování principu rovných příležitostí a spolupráce s jinými orgány a organizacemi“.*⁵⁸

Univerzitou obrany v Brně byla odpřednášena témata týkající se okruhu SNJ, nezdravých mezilidských vztahů, diskriminace na základě pohlaví, nevhodného chování, rasismu a xenofobie. Této problematice byla věnována pozornost v rámci velitelské a operační přípravy velitelů i na velitelských shromážděních jednotlivých stupňů.

Téma rovných příležitostí je trvale začleněno také do výuky studentů Univerzity obrany v Brně, přestože není soustředěno do jednoho předmětu. V rámci přípravy personálu vysílaného do zahraničních misí provedl Institut rozvoje Velitelství výcviku – Vojenské akademie zaměstnání zaměřené na rasovou diskriminaci, sexuální obtěžování, rovnost příležitostí mužů a žen. Kulturní odlišnosti dané země v oblasti chování k ženám je zabezpečeno samostatným zaměstnáním před každou rotací do zahraniční mise.

Neméně důležitá je i vzájemná výměna zkušeností zejména v okruhu podmínek rovných příležitostí pro žadatele o profesionální službu a perspektiv žen ve služebním poměru s představiteli zahraničních armád Polska, Maďarska, Slovenska a Bulharska. Od roku 2008 funkci stále delegátky AČR ve Výboru zastupuje mjr. Ing. M. Dvořáková, která se na činnosti tohoto Výboru angažuje celoročně.

Výbor je poradním orgánem Vojenského výboru NATO v oblasti genderové politiky. Jeho návrhy a doporučení se týkají rovných příležitostí mužů a žen v ozbrojených silách členských států a v souvislosti s přijetím rezoluce RB OSN 1325, o ženách míru a bezpečnosti a rezoluce RB OSN 1820, o sexuálním násilí během ozbrojených konfliktů, také oblasti přípravy vojáků a vojačkyň do zahraničních operací a jejich nasazení. Z titulu funkce se mjr. Ing. M. Dvořáková zúčastnila v roce 2011 konference Výboru. Na základě doporučení, která vzešla ze závěrů konference pro členské státy NATO, navrhla Náčelníkovi Generálního štábu AČR ve spolupráci s gender focal point, vytvoření dílčího pracovního týmu, který by měl v gesci MO připravit tzv. „obránný akční plán“. Do tohoto dokumentu by měly být implementovány úkoly plynoucí pro AČR z mezinárodních závazků, resp. z výše citovaných rezolucí RB OSN.

⁵⁷ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 60

⁵⁸ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 60

„Oblast spolupráce je velmi úspěšná, genderová problematika byla prezentována rovněž na jednání Rezortní komise pro prevenci sociálně nežádoucích jevů, která je poradním, koordinačním a iniciujícím orgánem ministra obrany a dále na shromáždění předsedů a metodiků prevence sociálně nežádoucích jevů útvarů.

Pokud jde o spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi, důležitá je především o účast na seminářích, konferencích, příp. o využití výstupů z aktivit pořádaných sítí organizací sdružených v tzv. České ženské lobby. Za resort Ministerstva obrany se angažovala v těchto aktivitách především GFP, v některých případech i další vybrané členky pracovní skupiny k řešení problematiky rovného zacházení s muži a ženami.

Za plnění úkolů týkajících se tvorby právních předpokladů odpovídají věcní gestoři jednotlivých vnitřních předpisů, a to vždy v součinnosti s odborem legislativním a právním. Při posuzování materiálů legislativního charakteru a návrhů vnitřních předpisů, které jsou tomuto odboru předkládány v rámci připomínkových řízení ke zpracování nebo posouzení, je principu rovných příležitostí žen a mužů věnována trvalá pozornost.

Úprava, která zajišťuje rovnost pohlaví, je obsažena i v Listině základních práv a svobod, která je spolu s Ústavou České republiky součástí ústavního pořádku jako nejvyššího souboru právních norem České republiky. Mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a kterými je Česká republika vázána, jsou podle článku 10 Ústavy součástí právního řádu a pokud stanoví mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, má mezinárodní úmluva přednost před českými zákony.

Mohlo by se tedy zdát, že rovné zacházení s muži a ženami v působnosti Ministerstva obrany ČR je naprostou samozřejmostí uplatňovanou v praxi. Zákaz diskriminace postavení ženy ve služebním poměru je však z pohledu praxe nepříliš lichotivý. Statistiky a analýzy poukazují na snad největší rozdíl, který je ukazatelem nízkého zastoupení žen v řídicích nebo vedoucích funkcích. Stereotypy, které podmiňují vnímání ženské a mužské role jsou zakořeněny hluboko a nezmizí za pár let (viz tabulka č. 5)⁵⁹.

Tabulka č. 5 **Obsazenost vedoucích systemizovaných míst ve služebním poměru v resortu MO (mimo MO-ÚO)**

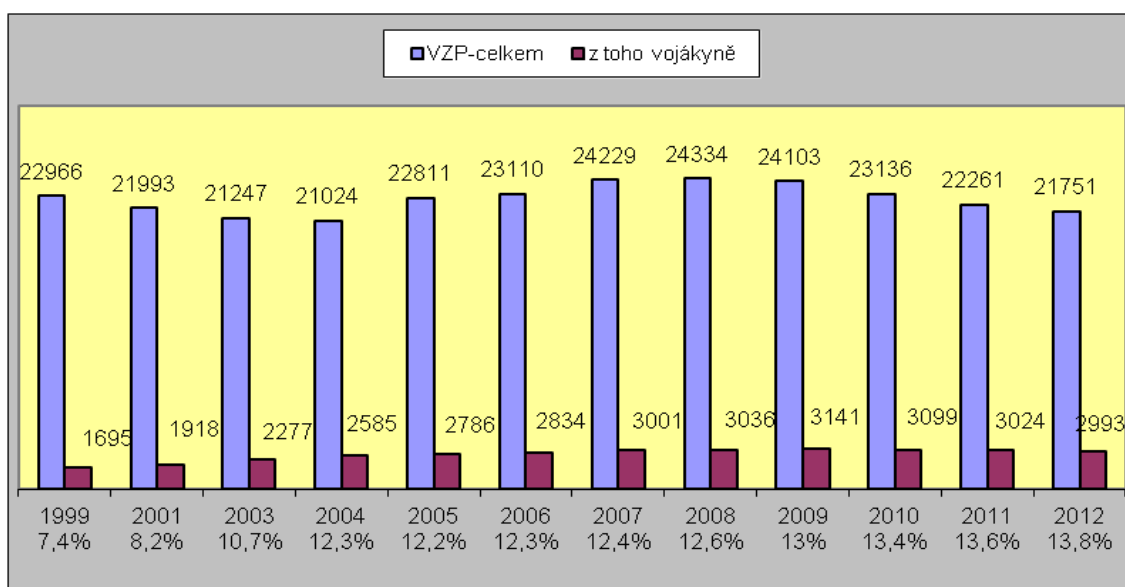
Resort mimo MO-ÚO	Ostatní	Vedoucí	Celkem	Vyjádřeno v %
Muži	18084	2667	20751	2,85
Ženy	2706	231	2937	7,87
Celkem	20790	2898	23688	12,23

Můžeme konstatovat, že podíl žen-vojákyň na celkovém počtu profesionálů potvrzuje skutečnost, že AČR je ženám dlouhodobě otevřená (i přes restriktivní personální opatření, která probíhají, se podíl vojáků na celkovém počtu vojáků z povolání zvýšil). Ženy v současné době u nás tvoří celkem zhruba 13,58 procenta ozbrojených sil (viz tabulka č. 6 a graf č. 2).

⁵⁹ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Baka lářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 61-62

Tabulka č. 6 *Muži a ženy ve služebním a pracovním poměru*

Stav k 15. 1. 2011	Celkem	Mužů	Žen	% zastoupení žen
Vojáci z povolání	22261	19237	3024	13,58
Občanští zaměstnanci	8303	4706	3597	43,32
Resort MO celkem	30564	23946	6621	21,66

Grafč. 2 *Vývoj počtu vojáků*

Ženy v Armádě České republiky nalezneme již dvě desetiletí. Nejpočetnější kategorií, pokud jde o příslušnost vojáků k jednotlivým hodnostním sborům, je praporčický sbor. Zvýšil se počet žen v hodnostech plukovnice, podplukovnice a majorka (viz tabulka č. 7).

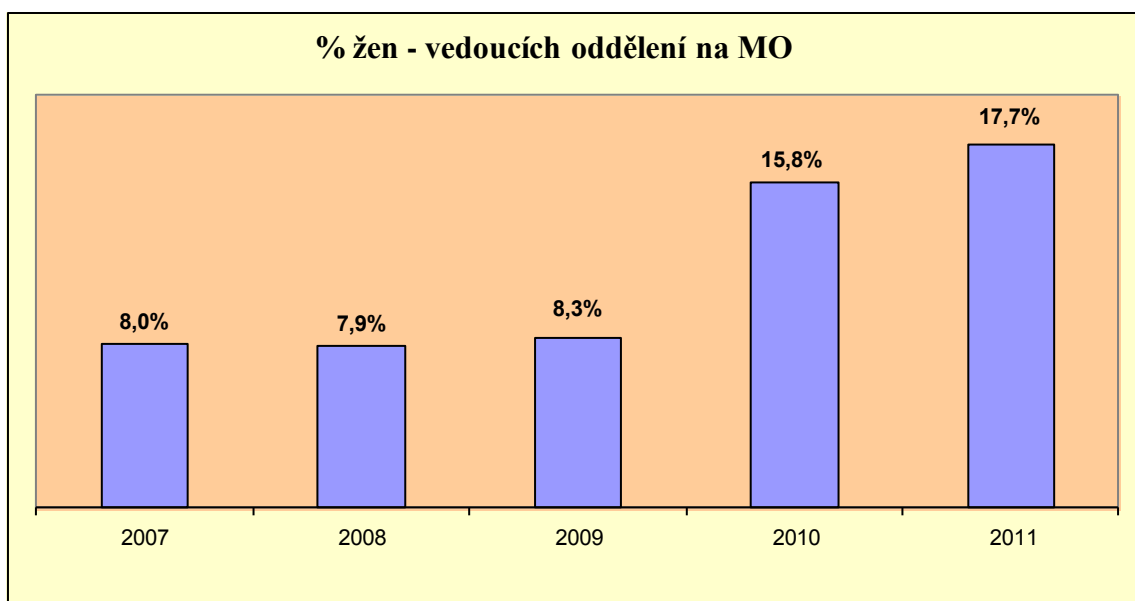
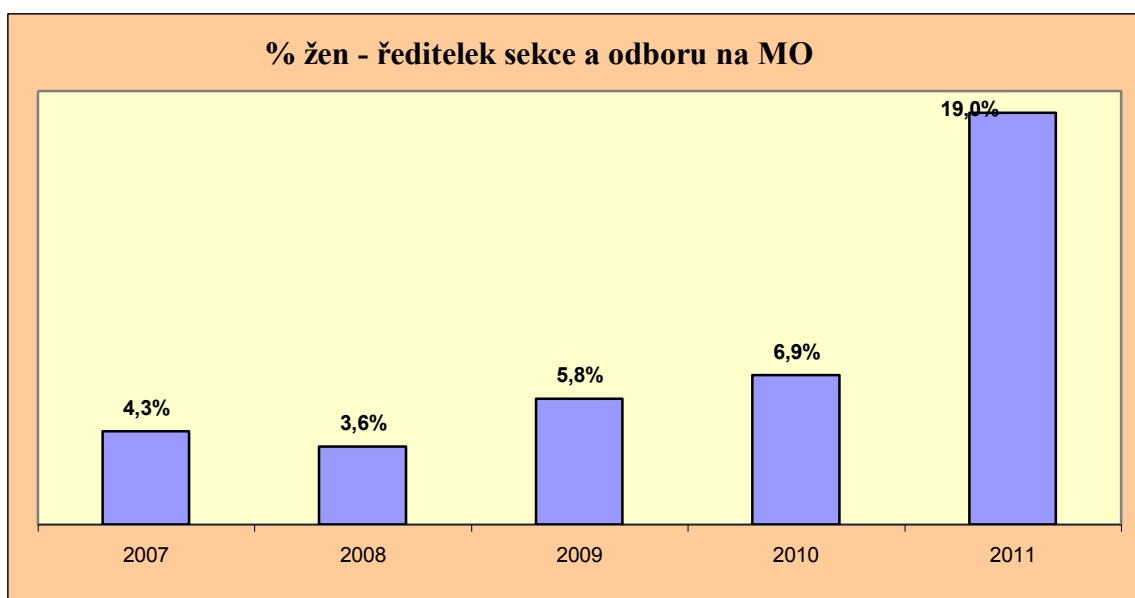
Tabulka č. 7 *Hodnostní složení žen*

Hodnost	k 15. 1. 2012	k 15. 1. 2010	k 15. 1. 2009	rok 2007
Plukovnice	4	1	1	1
Podplukovnice	46	21	19	16
Majorka	114	79	71	59
Kapitánka	235	244	231	201
Nadporučice	311	314	304	300
Poručice	255	232	234	235
Podporučice	-----	13	30	43
Nadpraporčice	61	146	106	113
Praporčice	288	922	875	954
Podpraporčice	-----	577	510	569
Št. rotmistryně	-----	30	32	29
Nadrotmistryně	498	105	101	98
Rotmistryně	484	214	246	237
Rotná	107	201	200	207
Četařka	172			
Desátnice	166			
Svobodnice	60			

Došlo také ke zvýšení podílu vojáků u vedoucích systemizovaných míst, a to jak na MO, tak v AČR; u žen v pracovním poměru se rovněž mírně zvýšilo procento žen ve vedoucích systemizovaných místech. Především na MO se zvýšilo procento žen ve funkci ředitelka sekce a odboru a ve funkci vedoucí oddělení (viz tabulka č. 8 a graf č. 3, 4).

Tabulka č. 8 *Vedoucí systemizovaných míst*

2011	Náměstek MO/ náměstkyně MO		Ředitel/ka sekce a odboru		Vedoucí oddělení		Ostatní odborní zaměstnanci/ zaměstnankyně	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Vojáci z povolání	1	0	26	0	48	5	296	84
Občanští zaměstnanci	4	0	21	11	64	19	483	432
Celkem	5	0	47	11	112	24	779	516
% žen		0,0		19		17,65		39,85

Grafč. 3 *Ženy ve funkcích vedoucí oddělení MO*Grafč. 4 *Ženy ve funkcích ředitelek sekce a odboru na MO*

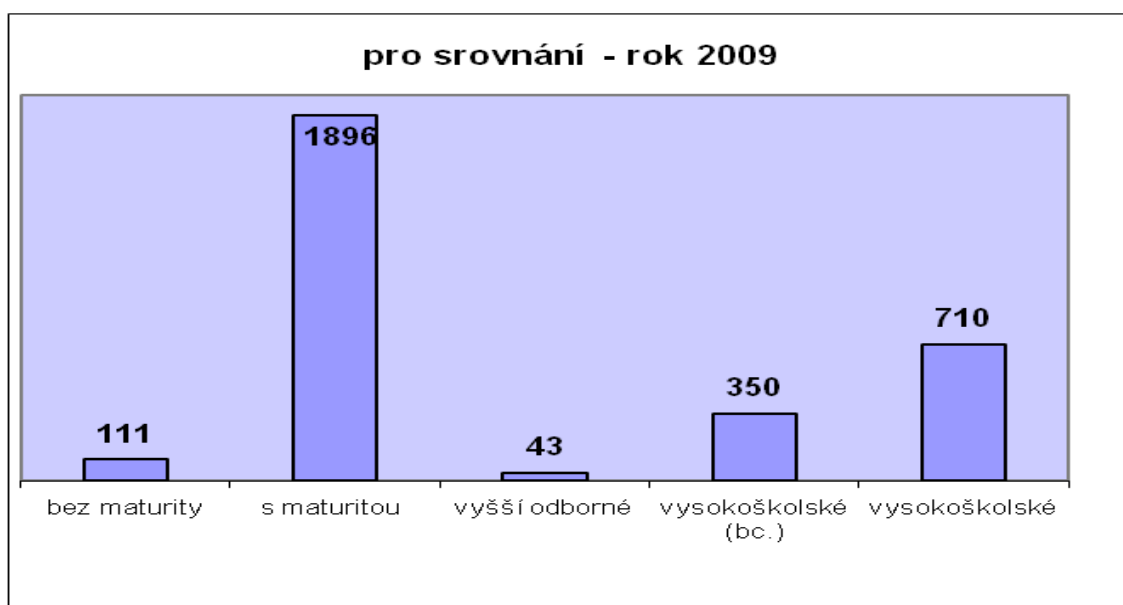
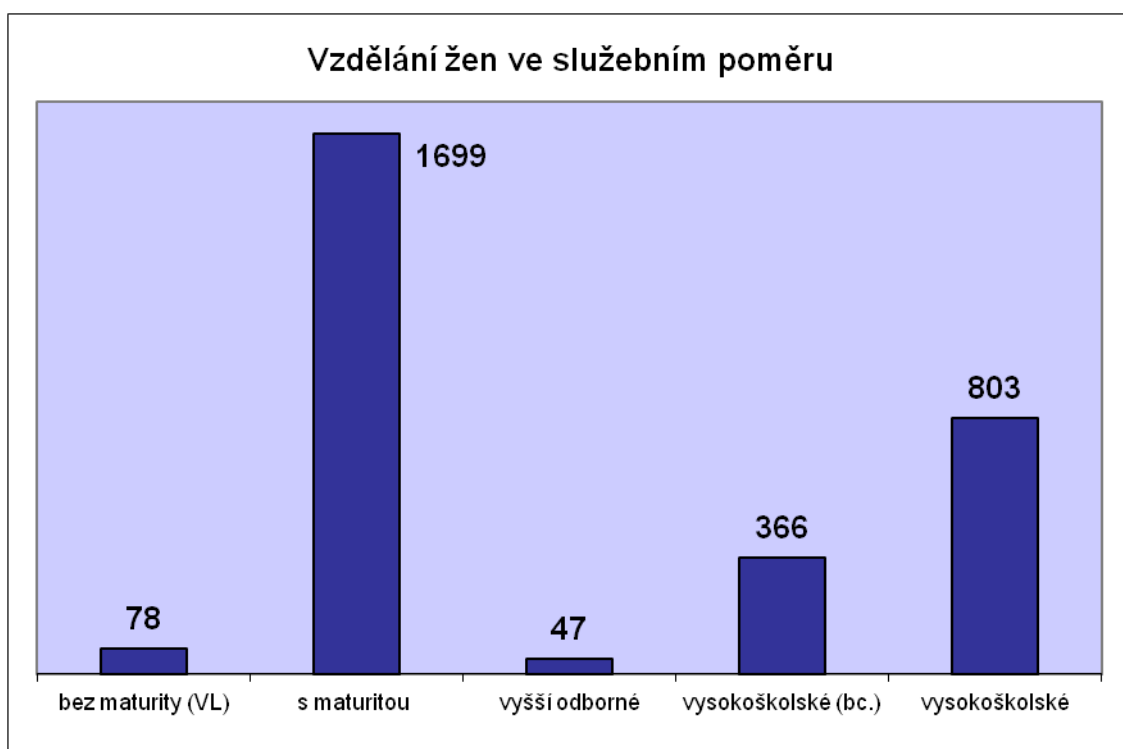
Ženy sloužící v AČR jsou náležitě vzdělané – zvyšuje se počet vojáků s vysokoškolským vzděláním, snižuje se počet žen se vzděláním bez maturity (viz tabulka č. 9 a grafč. 5, 6).

Tabulka č. 9 *Vzdělání žen ve služebním poměru v resortu MO*

Dosažené vzdělání	Počet
Bez vzdělání	0
Základní vzdělání	0
Nižší střední vzdělání	0
Nižší střední odborné vzdělání	0
Střední odborné vzdělání s výučním listem (VL)	78
Střední nebo střední odborné vzdělání bez maturity i výučního listu	0
Úplné střední všeobecné vzdělání	319
Úplné střední odborné vzdělání s vyučením i maturitou	152
Úplné střední odborné vzdělání s maturitou (bez vyučení)	1228
Vyšší odborné vzdělání	47
Vysokoškolské bakalářské vzdělání	366
Vysokoškolské magisterské vzdělání	782
Vysokoškolské doktorské vzdělání	21

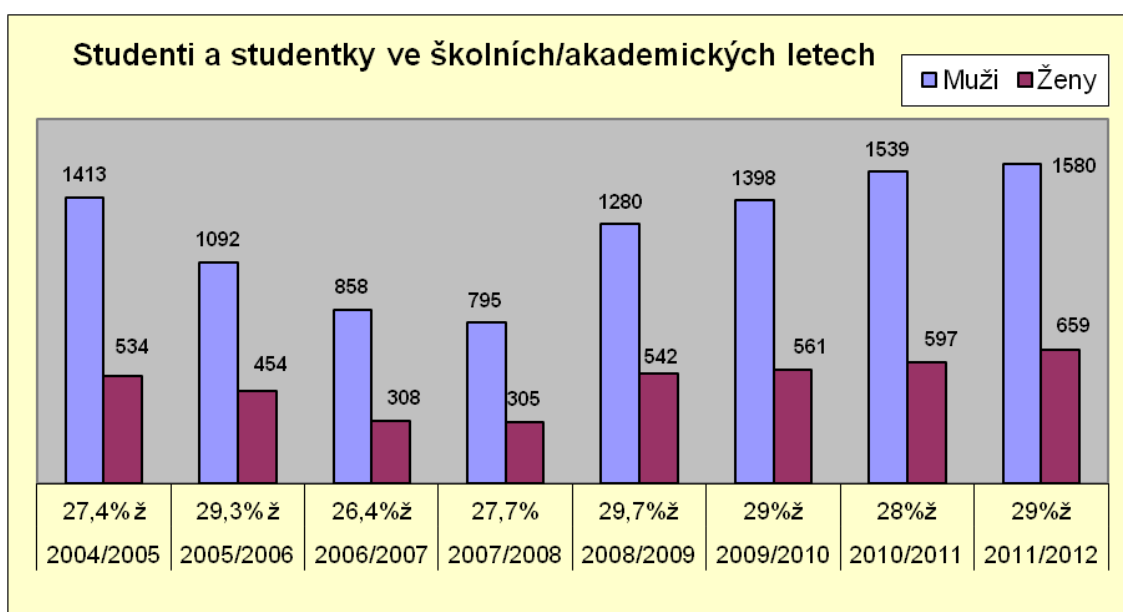
Dosažené vzdělání	15. 1. 2012
Bez maturity (VL)	78
S maturitou	1699
Vyšší odborné	47
Vysokoškolské (bc.)	366
Vysokoškolské	803

Pro srovnání	2009
Bez maturity	111
S maturitou	1896
Vyšší odborné	43
Vysokoškolské (bc.)	350
Vysokoškolské	710

Grafč. 5 *Vzdělání žen ve služebním poměru v resortu MO*Grafč. 6 *Vzdělání žen ve služebním poměru v resortu MO*

Poměr žen a mužů přijatých ke studiu ve vztahu k počtu uchazečů a uchazeček o studium a poměr žen přijatých v rámci náborové činnosti ve vztahu k počtu žadatelek nasvědčuje tomu, že k diskriminačním přístupům nedochází; pokud jde o přijetí ke studiu či do služebního poměru, pak je úspěšnost žen a mužů téměř vyrovnaná (viz tabulka č. 10, 11, 12 a grafč. 7, 8).

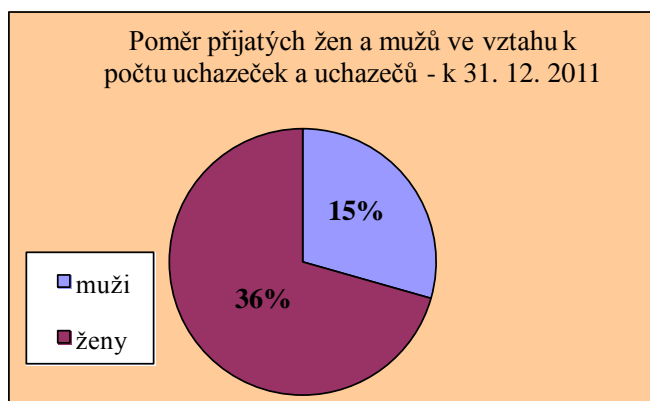
Grafč. 7 Vývoj počtu žen a mužů studujících na vojenských školách

Tabulka č. 10 Náborová činnost

2011	Zájemci	Celkem
Muži	1439	1488
Ženy	49	

Grafč. 8 Poměr žen a mužů ve vztahu k počtu uchazeček a uchazečů

Tabulka č. 11 Náborová činnost

2011	Uchazeči	Celkem
Muži	1300	1347
Ženy	47	

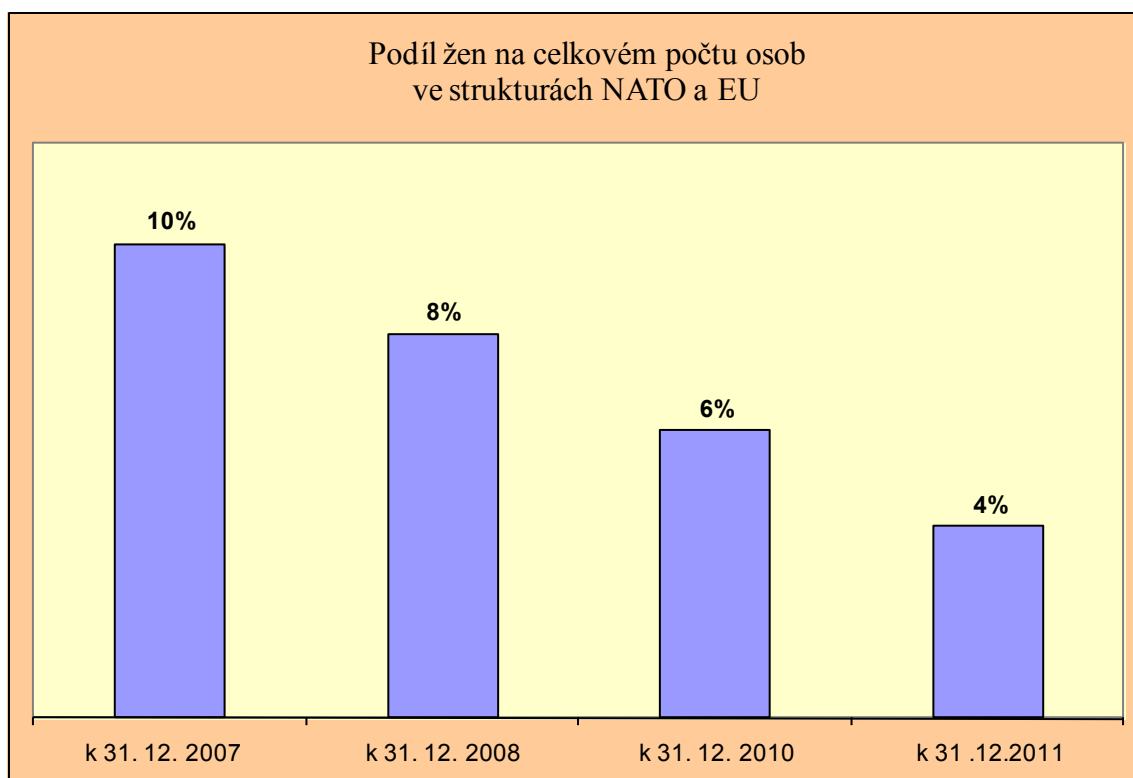
Tabulka č. 12 Náborová činnost

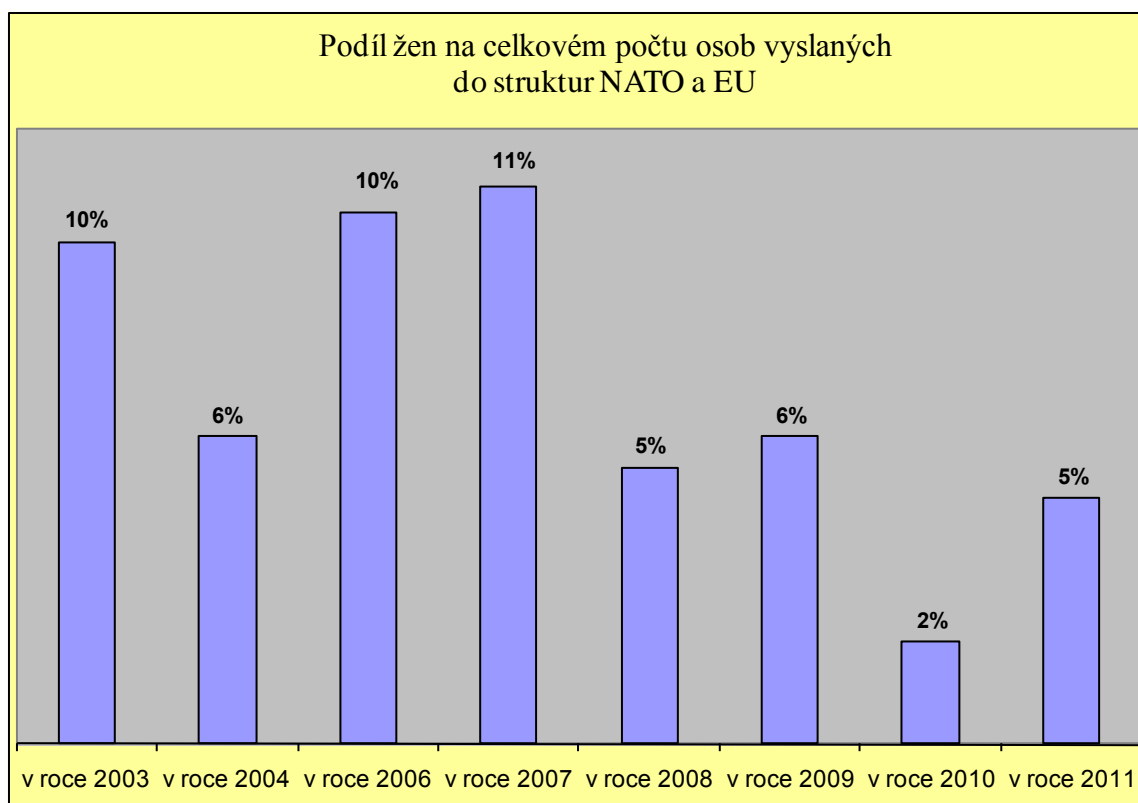
2011	Přijato	Celkem
Muži	199	216
Ženy	17	

Česká armáda úspěšně plní své poslání, její aktivity jsou doma i v zahraničí akceptovány a povzbuzovány veřejností. O našich vojácích už bylo napsáno mnoho stran. Zahraničních mírových operací se účastní také vojákyně. Své úkoly zvládají úspěšně v pozorovatelských misích, v misích Evropské unie a také v operacích pod vedením NATO. Proti uplynulému roku 2011 se mírně zvýšil podíl žen vyslaných do zahraničních operací (viz tabulka č. 13 a grafč. 9, 10).

Tabulka č. 13 *Obsazenost míst ve strukturách NATO a EU v roce 2011*

Osoby ve strukturách NATO a EU	Celkem osob	Mužů	Podíl mužů na celkovém počtu osob v %	Žen	Podíl žen na celkovém počtu osob v %
Počet osob ve strukturách k 31. 12. 2011	167	160	95,6	7	4,4
Počet vyslaných osob do struktur v roce 2011	65	62	95,2	3	4,8

Grafč. 9 *Podíl žen na celkovém počtu osob ve strukturách NATO a EU*

Grafč. 10 *Podíl žen na celkovém počtu osob vyslaných do struktur NATO a EU*

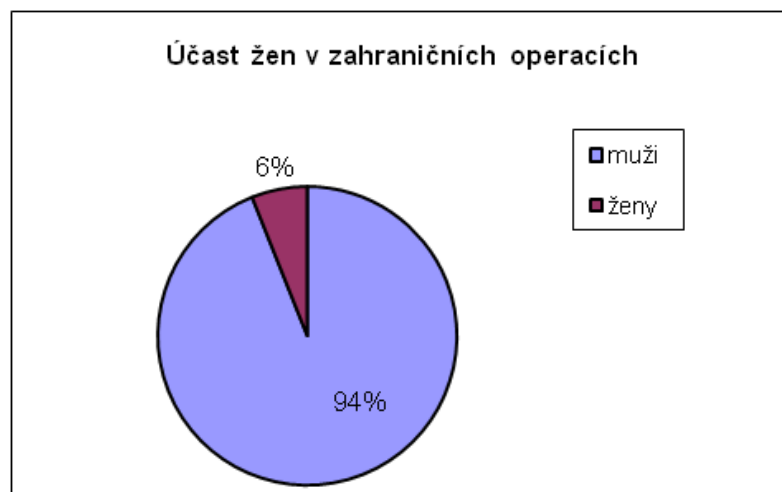
„Významným faktorem, který ovlivňuje reálný počet žen vysílaných na zahraniční pracoviště, je dané hodnostní složení těchto míst v porovnání s hodnostním složením vojáků v AČR. Většina systemizovaných míst na zahraničních pracovištích jsou místa s plánovanou hodností podplukovník a major. V těchto hodnostech slouží malé procento žen – vojáků – i v rámci celé AČR, byť se jejich počet zvyšuje. Tyto kategorie by bylo možné dále posuzovat dle odbornosti, stupně dosažených jazykových znalostí dle normy Stanag 6001 a obdržené bezpečnostní prověrky (minimální požadavek ve strukturách NATO a EU je bezpečnostní prověrka stupně „TAJNÉ“). Dosaženou vojenskou hodnost lze považovat za hlavní faktor, který výrazně ovlivňuje skutečnost, že tak málo žen je vysíláno na zahraniční pracoviště ve strukturách NATO a EU. Zjištěné statistické údaje ukazují, že procentuální podíl žen vysílaných na zahraniční pracoviště je výrazně nižší, než je procentuální podíl žen v AČR“.⁶⁰ Od roku 2008 dochází ke snižování podílu žen vyslaných do struktur NATO a EU; v roce 2010 to byla jen 2 procenta, přičemž v letech 2006 a 2007 to bylo cca 11 procent žen.

„Ženy v misích pracují ve zdravotnické službě, ve spojovacím vojsku nebo jako tiskové mluvčí, důstojnice CIMIC (Civil – Military Cooperation) a velitelky družstev a čet. Jak míní dřívější náčelník Generálního štábu Jiří Šedivý, nikdy se nestalo, že by ženy byly rušivým elementem ve vztazích v kontingentu nebo si neplnily své povinnosti. Při každé rotaci zahraniční mise tak v kontingentu najdeme několik žen. Přítomnost vojáků podporuje dobré mezilidské vztahy uvnitř i mezi nasazenými jednotkami. Je to považováno za velmi dobrý signál pro zařazení žen do AČR. Vyšší podíl žen

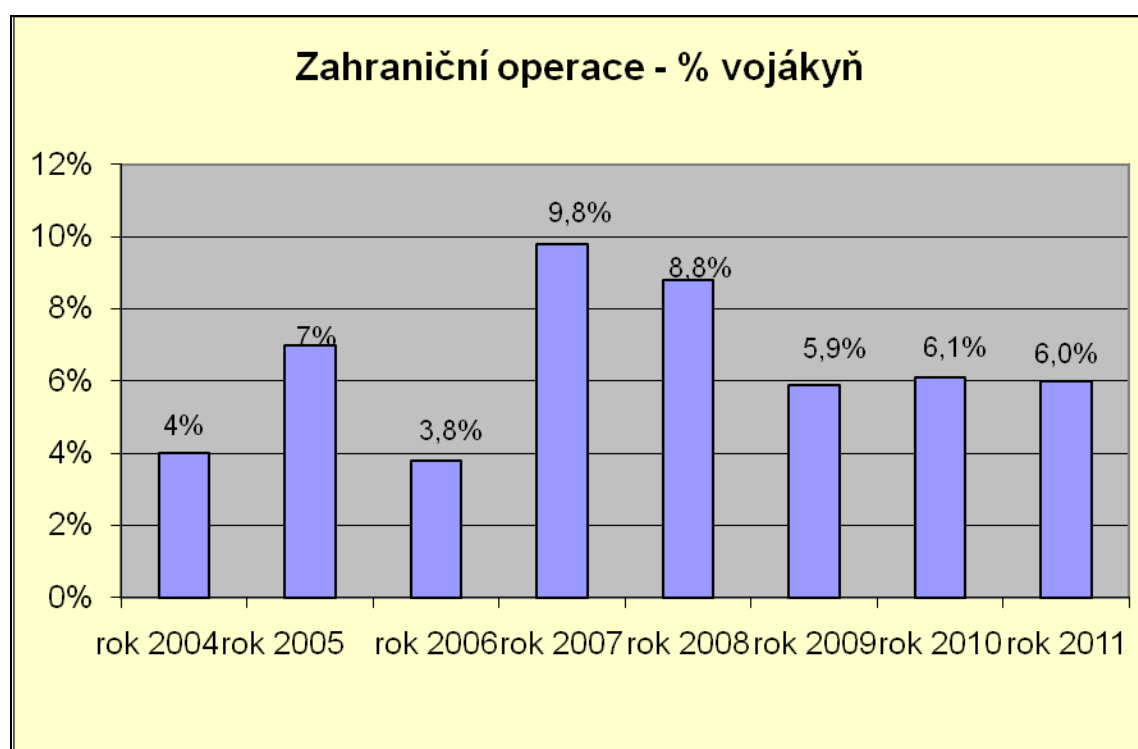
⁶⁰ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 51

v ozbrojených silách v konečném důsledku vede také ke zvýšení žen nasazovaných do zahraničních misí, což je v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů 1325, která prosazuje aspekt rovnosti žen a mužů do problematiky mírových operací (viz graf č. 11, 12).⁶¹

Grafč. 11 Účast žen v jednotlivých zahraničních operacích

Grafč. 12 Účast žen v zahraničních operacích

⁶¹ Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 51-52

2. 2 Rovné příležitosti v EU, NATO

„Ženy vždy sloužily v časech války a mobilizace vedle svých mužských kolegů, a to jak v ozbrojených silách svých národů, tak v jednotkách NATO. Aktivně se podílely na celosvětovém spektru činností jednotlivých národů. V roce 1976 byla uznána důležitost genderové integrace. Vojenský výbor NATO založil Výbor žen v ozbrojených silách NATO. Je to orgán poradní a skládá se z předsedy, jeho tří zástupců a jednoho delegáta z každého členského státu NATO. Hlavním posláním Výboru je poskytovat vojenskému velení NATO a jeho členským státům rady týkající se kritických otázek služby žen a rovnosti mužů a žen v ozbrojených silách NATO a podporovat alianční požadavky na informace o genderové integraci.

Zvyšující se možnosti žen zapojení do ozbrojených sil mohou být považovány za ukazatel posunu od vojenské k nevojenské společnosti. Právě rozšiřování civilních principů a občanských práv vojenského personálu je jedním z důležitých ukazatelů pohybu k nevojenské společnosti.

Legislativa rovných příležitostí byla zaměřena na stanovení stejných povinností a výhod jak pro muže, tak i pro ženy. Když v 70. letech byly v zemích NATO zaváděny tyto legislativní normy, byly armády jen zřídka pokládány za zvláštní instituce, v nichž by bylo možno tato nová pravidla zrušit. Legislativní uznání rovných příležitostí např. v Belgii, Kanadě, Francii, Řecku, Norsku, Nizozemí, Španělsku nikdy nečinilo z armády výjimku. Avšak v Dánsku, Německu, Itálii, Velké Británii a USA tomu tak bylo.

Ženy mohou vstoupit do ozbrojených sil jako civilní zaměstnankyně nebo jako vojákyne z povolání. Téměř ve všech členských zemích je většina pozic v ozbrojených silách otevřena i ženám. V zemích, kde je na určité pozice omezen přístup ženám, jsou tato omezení legislativně ošetřena. Bariéry, které brání zařazování žen do bojových rolí, většinou vyplývají ze samostatných vojenských předpisů. Právě tyto předpisy, musí být v rámci změn vojenské politiky přepracovány tak, aby byly v souladu s plnou zákonností. V celospolečenském měřítku tak vstup žen do bojových rolí může vést až ke změnám v psychologii války.

Pokud se odstraní zákonné bariéry, mohou se ženy v armádě setkat s kulturně podmíněnými a stejnými stropy, s jakými jsou konfrontovány i v civilních zaměstnáních. V postavení žen se pravděpodobně odrazí nejen vůle těch, kteří působí ve velitelských funkcích, ale i v jejich schopnosti a snaze prosadit rovné příležitosti.

Ministerstvo obrany České republiky se snaží aktivně implementovat a koordinovat úsilí i dalších jednotlivých ministerstev při uplatňování rezoluce Rady bezpečnosti Organizace spojených národů 1325“.⁶²

2.3 Nežádoucí chování sexuální povahy

Sexuální obtěžování je diskriminací na základě pohlaví a nalezneme ho snad ve všech pracovních prostředích. Primárně není motivováno sexuální přitažlivostí, ale potřebou uplatňovat moc. Moc symbolickou, organizačně danou. Projevuje se zde klíčová dimenze mocenské nerovnováhy. Je to jev častý, probíhá na různých úrovních a zahrnuje rozličné formy chování:

- „nepřátelské prostředí“ (hostile environment) - narážky, sexistické vtipy, svádění a další především verbální formy,
- „něco za něco“ (quid pro quo) - sexuální vydírání, sexuální nátlak, napadení.

⁶² Havrdová, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, IMS, Brno, 2011, s. 62-63

Za sexuální obtěžování zpravidla nepovažujeme vzájemně akceptované flirtování, upřímně myšlenou pochvalu či ohodnocení vzhledu člověka, letmý dotyk odpovídající pravidlům společenského chování, jímž je vyjádřeno neverbální komunikační sdělení, fyzické objetí jednou rukou vyplývající z kontextu situace (např. při sdělení traumatizující zprávy kolegyni) nebo obrázek se sexuální tematikou, který je umístěn na pracovišti.

Všeobecně můžeme říct, že se jedná o nevíтанé, nevhodné a urážlivé způsoby chování, které si ženy (muži) nepřejí, ženy (muže) uráží a ponižuje, překračuje hranice ženami (muži) vymezené a při kterých musí ženy (muži) počítat s negativními následky, pokud odmítnou nebo se kriticky vyjádří.

Za typické pachatele jsou považováni muži mezi 40 až 50 lety věku, kteří jsou ženatí, mají děti a pevnou pozici v zaměstnání. Typickou obětí jsou ženy mezi 20 a 30 rokem, které ještě nemají stálé místo, jsou na středním stupni hierarchie, pracují v oblastech, kde dominují muži a ženy s nižším vzděláním či ze znevýhodněných skupin (např. migrantky). Cca 50 procent sexuálního obtěžování probíhá mezi spolupracovníky, 30 procent probíhá směrem od nadřízených k podřízeným, ve zbytku případů jsou iniciátory klienti či pacienti.⁶³

Sexuální obtěžování bylo poprvé v USA legislativně vymezeno Catherine MacKinnon, stal se z něho veřejný problém, jemuž se dostalo legislativního ošetření a společenské pozornosti. V roce 1964 v USA vyšel první zákon zakazující sexuální obtěžování v pracovně-právních vztazích, v roce 1972 zase první zákon zakazující sexuální obtěžování ve všech vzdělávacích programech (spolu)financovaných z federálních zdrojů.

Země Evropské unie se touto problematikou zabývaly od přelomu 80. a 90. let (tzv. Rubensteinova zpráva 1988). Direktiva 2002/73/EC definuje sexuální obtěžování jako nežádoucí, verbální, neverbální nebo fyzické chování, které souvisí s pohlavím dané osoby, má za následek nebo jeho cílem je narušení důstojnosti osoby a vytvoření zstrašujícího, ponižujícího nebo urážlivého prostředí.

Legislativní definice byla v České republice přijata až v souvislosti s harmonizací českého právního řádu s evropským v souvislosti s naším vstupem do EU (tj. v r. 2004), nevznikla tedy na rozdíl od USA „zezdola“. Právní definice sexuálního obtěžování je součástí antidiskriminačního zákona č. 198/2009Sb.,⁶⁴ Ten je definuje jako chování, které má sexuální povahu, jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zstrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí, nebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí ovlivňující výkon práv a povinností vyplývajících z právních vztahů.

Antidiskriminační zákon je první komplexní právní úpravou svého druhu u nás. Zpracovává směrnice Evropských společenství, v souladu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a Listinou základních práv a svobod, vymezuje právo každé fyzické osoby na rovné zacházení a zákaz diskriminace v oblasti práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání, přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti, členství v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, přístupu ke vzdělání, zdravotní péči, sociálnímu zabezpečení aj.

Podle výzkumů provedených v zemích Evropské unie European Commission 1998 má se sexuálním obtěžováním v pracovně-právních vztazích zkušenosti 30-50 procent žen a 10 procent mužů.

⁶³ Zdroj: European Commission 1998

⁶⁴ Zákon č. 198/2009Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací ze dne 23. dubna 2008, § 4, odst. 1 a 2

V České republice je sexuální obtěžování poměrně nové téma veřejné diskuse a je nově zavedeno i do českého právního řádu. Podle výzkumu (Křížková et al. 2006)⁶⁵ sexuální obtěžování v pracovních vztazích v ČR na přímou otázku, zda se setkali se sexuálním obtěžováním, odpovědělo kladně 28 procent žen a 22 procent mužů. Osobně se dle svého názoru se sexuálním obtěžováním setkala 13 procent žen a 4 procenta mužů. Zkušenosti s jednotlivými formami sexuálního obtěžování jsou ale daleko četnější (viz tabulka č. 14).⁶⁶

Tabulka č. 14 *Jednotlivé formy sexuálního obtěžování*

Tabulka 1: Pořadí výskytu jednotlivých forem sexuálního obtěžování v současnosti na současném pracovišti a kdykoli během pracovní dráhy / procentech populace.

Forma obtěžování	pořadí	V současnosti v %	pořadí	V současnosti nebo dříve v %
Sexuálně podbarvené vtipy	1.	21,1	1.	63,9
Narážky na soukromý život	2.	19,5	2.	62,7
Sexuálně podbarvené řeči	3.	14,2	3.	56,3
Ukazování erotických časopisů	4.	12,3	6.	39,5
Sexuálně orientované poznámky	5.	10,9	5.	45,1
Posílání lechtivých obrázků e-mailem	6.	9,5	12.	17,5
Okukování	7.	8	7.	35,8
Milostné vztahy mezi kolegy	8.	6,7	4.	48,2
Nechtěný tělesný kontakt	9.	5,9	9.	28,2
Milostné vztahy mezi podřízenými a nadřízenými	10.	5	8.	32,8
Nabídky na schůzku i přes nezájem	11.	3	10.	19,7
Obtěžující telefonáty, e-mail	12.	2,1	13.	9,1
Sexuální návrhy a pobídky	13.	2	11.	17,8
Pokus o znásilnění	14.	0,4	14.	2

N muži = 479; N ženy = 521

Zdroj: Výzkum veřejného mínění realizovaný v rámci projektu Analýza výskytu obtěžování žen a mužů z důvodu pohlaví a sexuálního obtěžování na pracovišti (č. grantu MPSV-01-113/04). Sociologický ústav AV ČR

Toto téma je bagatelizováno a zahaleno řadou mýtů, stereotypů. Sexuální obtěžování neexistuje. Pokud ano, je jen marginálním jevem a nemá vážné dopady. Právě naopak může mít i fatální dopady. Dalším mýtem je, že stížnost na sexuální obtěžování lze snadno zneužít. Namísto zacílení pozornosti na řešení tohoto fenoménu se obrací pozornost k možnému zneužití legislativy. Obvinění je chápáno jako nástroj vydírání. Zahraniční studie ukazují, že pouze necelé 1 procento stížností na sexuální obtěžování ve vysokoškolském prostředí jsou křivá obvinění. Vystoupit vůči učitelí/nadřízenému/kolegovi je velmi riskantní záležitost, což reflektují i samotné oběti sexuálního obtěžování.

⁶⁵ Křížková, A et al *Obtěžování žen a mužů a sexuální obtěžování v českém systému pracovních vztahů*, [online], 2005, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW:<<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1699/obtezovani.pdf>>

⁶⁶ Křížková, A., Uhde, Z. „Genderové bariéry: příklad sexuálního obtěžování“. Gender, rovné příležitosti, výzkum 6 (2), [online], 2005, [cit. 28-09- 2012]. Dostupné na WWW:<<http://www.genderonline.cz/view.php?cisloclanku=2006020607>>

Toto téma u nás představuje neviditelný problém především z důvodu nedostatku informací. Zdánlivá neviditelnost tohoto problému vede k obecné neochotě se tímto zabývat. Sexuální obtěžování přitom představuje jeden ze zásadních faktorů způsobujících genderové nerovnosti na trhu práce, který je komplexně propojen s dalšími sociálními a politickými mechanismy ovládajícími sféru práce. Může mít vážné dopady na jedince, jeho psychiku, pracovní výkonnost i pracovní dráhu. Případné oběti sexuálního obtěžování nemají dostatečnou oporu postavit se agresorovi, protože chybí firemní politika řešení sexuálního obtěžování - procedury řešení, kontaktní osoby apod.⁶⁷

V naší republice nejsou stanovena pravidla pro řešení těchto případů a formálních stížností je obecně jen velice málo. A co mýtus, že oběti sexuálního obtěžování si za to mohou většinou samy? Ve vysokoškolském prostředí je patrná vysoká míra viktimizace těchto obětí. Oběti jsou a-priory podezřelé, že situaci vyprovokovaly samy, protože zneužily svého ženského šarmu. Případně jsou viny, protože se agresorovi nedovedly postavit. Důvodem je naivita, nezkušenost, nedostatečná asertivita atd. Studující se vůči případným obětem sexuálního obtěžování výrazně vymezovaly. Samy sebe spatřovaly jako ty, kterým se nic podobného nemůže stát, protože si k nim „nikdo nic nedovolí“, jsou natolik zkušené, že si s problémem dovedou samy poradit. Nakonec zodpovědnost je kladena na bedra obětí, nikoliv těch, kdo sexuální obtěžování iniciovali. V ČR neexistuje tzv. institut oběti, ale pouze institut pachatele.

Možností řešení sexuálního obtěžování je několik. Přední univerzity stejně jako řada zaměstnavatelů to chápou jako závažný problém a vyznávají aktivní přístup v oblasti prevence a intervence. Anti-harassment policie označují toto obtěžování jako netolerovatelné chování, vymezují definici sexuálního obtěžování, specifikují postupy pro řešení, ustavují kontaktní osoby, informují vyučující a studující/zaměstnance i management o problematice sexuálního obtěžování, včetně projevů, důsledků či možností řešení. Neméně důležitá je podpora obětí ze strany managementu a důvěryhodné poradenství, které by nemělo být nutně napojeno na vedení dané firmy.

Z dostupných podkladů funkcionářů přímo podřízených ministrovi obrany vyplývá, že v jejich působnosti nebylo v roce 2011 řešeno žádné podání, které by souviselo s tímto problémem. Stejně tak i Inspekce ministra obrany, resp. Hlavní inspektor ochrany lidských práv neřešil žádnou stížnost týkající se sexuálního obtěžování.

Inspektorát Náčelníka Generálního štábu AČR uskutečnil dotazníkové šetření u vybraného vojenského útvaru se zaměřením na chování a jednání se sexuálním podtextem při služebních akcích, popř. výskyt sexuální diskriminace na pracovišti v jakékoli formě. Šetření bylo provedeno formou anonymního strukturovaného dotazníku, který prověřoval existenci sexuální diskriminace na pracovišti a pohovorem s respondentkami. Z výsledků šetření vyplynulo, že většina dotázaných žen je celkově spokojena s chováním mužských kolegů na svých pracovištích. Dvě z dotázaných žen uvedly, že se s jednáním, ve kterém lze spatřovat prvky sexuálního obtěžování setkaly (vulgární vtipy, důvěrnější fyzický kontakt a sexuální gesta). Obě uvedly, že se však nejednalo o sexuální obtěžování ze strany současných spolupracovníků ani nadřízených. Ostatní dotázané se setkaly v nějaké formě s nevhodným chováním, ale za sexuální obtěžování toto chování nepovažují. Žádná z žen nezvažuje podat trestní oznámení v souvislosti se sexuálním obtěžováním na pracovišti, ani neví o nikom, kdo by tak hodlal učinit.

⁶⁷ Vohlídalová, M. *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*, [online], 2011, [cit. 03-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.ikp.army.cz/>>

2.4 Mobbing, bossing

Šikanování je závažnou deformací sociálních vztahů, rolí i životních norem. Projevuje se ve svévolném ponižování, zastrašování, donucování, omezování a týrání. Tento způsob jednání, který je možno kvalifikovat jako trestný čin porušování práv a chráněných zájmů občanů slouží k získání neoprávněných výhod, k zajištění osobního pohodlí, obohacování nebo uspokojování specifických potřeb na úkor šikanovaného. Novým jevem možného narušování vztahů mezi vojáky je tzv. mobbing a bossing.

Mobbing, tedy šikana na pracovišti, je jev, který se v Česku rozmáhá. V našich podmínkách se často používá i sousloví „šikana na pracovišti“. K dalším „odnožím“ pak řadíme bossing a staffing. Skrytý teror na pracovišti má řadu forem, mnohdy se těžko odhaluje a v Česku ho zažívá každý šestý zaměstnanec.⁶⁸

Aby bylo možné označit určitou aktivitu, interakci nebo proces za šikanu nebo mobbing, musí se takové jednání vyskytovat opakovaně, pravidelně (např. jednou týdně) a po určitý časový úsek (např. po dobu šesti měsíců). Konflikt nemůže být označen za šikanu, jestliže se jedná o ojedinělý incident nebo pokud konflikt vzniká mezi dvěma stranami přibližně stejné „síly“.⁶⁹

Základní znaky mobbingu lze spatřovat zejména v negativním a nevyžádaném chování. V chování, které zaměstnance či zaměstnankyně ponižuje, zastrašuje nebo jiným způsobem poškozuje. K nejčastějším formám patří vyhrožování, neustálé obviňování, kritizování, zesměšňování, sociální izolace, zatajování informací, bránění při výkonu práce, neúměrná kontrola, pomluvy a šíření nepravdivých informací, přidělování nesmyslných, nedůstojných nebo nespílitelných pracovních úkolů, upírání práv, na které má zaměstnanec či zaměstnankyně zákonné právo, narušování soukromí, sexuální obtěžování a fyzické násilí. Cílem je především jednotlivce, ale setkat se můžeme i se systémovou šikanou. Typickým znakem je opakovanost, dlouhodobost, záměrnost, eskalace a mocenské nerovnováha mezi původcem a obětí.

Mobbingový proces má své charakteristické jednotlivé fáze. První fází je neřešený konflikt, druhou fází představuje systematický psychický teror, ve třetí fází se případ stává oficiální a ve čtvrté fází dochází k vyloučení oběti z pracoviště. Studie Mgr. Kateřiny Zábrodské, z Psychologického ústavu Akademie Věd ČR dokazuje právě častost vyloučení oběti. Ve dvaadvaceti případech došlo k sankci a vynucenému odchodu oběti z pracoviště, v jedenácti případech oběť setrvala na pracovišti, čtyři případy představovaly jiné důvody jako je povýšení mobbéra, reorganizace a neexistuje žádný případ, že by došlo k sankci a odchodu původce mobbingu. S tímto jevem se podle průzkumů setkalo či setkává v západní Evropě 5-20 procent pracujících populace. V USA dokonce každý půlrok 13 procent, v průběhu pracovní dráhy 30 procent pracujících. V České republice mělo v roce 2001 zkušenost s tímto jevem 16 procent, v roce 2003 už 28 procent pracujících.

Mobbing má dopady nejen na samotnou oběť, ale i na pracovní kolektiv a organizaci. U oběti se mohou projevit psychosomatická onemocnění, poruchy koncentrace, deprese, úzkost, myšlenky na sebevraždu, posttraumatická stresová porucha. V kolektivu obvykle dojde k narušení či zhoršení sociálních vztahů, pracovního klimatu, minimalizaci spolupráce, ztrátě pracovní motivace, snížení

⁶⁸ *Mobbing, bossing pro zaměstnance*, [online], 2011, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <http://www.recourse.cz/mobbing_a_bossing.htm>

⁶⁹ Zábrodská, K. *Aktuální stav obtěžování v zaměstnání – mobbing, bossing*, [online], 2011, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.ikp.army.cz/>>

výkonnosti a omezení toku informací. Organizaci pak hrozí ekonomické ztráty v důsledku snížení produktivity zaměstnanců, zvýšení nemocnosti, zvýšení fluktuace zaměstnanců a s tím spojených nákladů, absentérství, sabotáží, zvýšení rizika násilných činů, soudních výdajů a poškození pověsti.

Neexistuje typická oběť mobbingu. Stávají se jí muži, ženy všech věkových kategorií v různém postavení. Existují tři kategorie obětí, resp. rizikové skupiny. První kategorii představují zaměstnanci odlišní od kolektivu z hlediska genderu, věku, etnicity, sexuální orientace, zdravotního handicapu, místa bydliště, hodnot, ale také nově nastoupivší zaměstnanci. Do druhé kategorie řadíme zaměstnance, kteří podávají nadprůměrný výkon z důvodu svědomitosti, orientace na pracovní výkon. To je často spojené s vysokými nároky a konfliktem se skupinovými normami. Ve třetí kategorii najdeme zaměstnance s nízkými sociálními kompetencemi a nízkou sebedůvěrou. Ty, kteří jsou citliví, úzkostní, mají nedostatek asertivity a vyhýbají se konfliktům. Řada lidí ztrácí práci. Ale jsou i tací, kteří to již nezvládnou, psychicky se zhroutí a jsou na řadu měsíců vyřazeni z pracovního i společenského procesu. Nepříliš dobře kvalifikovaní pracovníci se ovšem bojí ztratit práci, na které jsou existenčně závislí. Nakonec končí v péči psychiatrů a v krajních případech si mohou sáhnout na život.

K nejčastějším motivům a příčinám patří neřešený konflikt (např. nedostatečné projevy úcty), mikro-politické chování (soutěž o moc, prestiž, pracovní pozice). Stejně tak se ale může stát nástrojem manažerské kontroly, součástí organizační kultury (nemocnice, armáda), osobních antipatií či predsudků. Záměrem většiny mobbérů není „zničit“ oběť, ale jen si díky ní buď upevňovat pozici anebo ji „odstranit“ z kolektivu, popř. si jen psychicky ulevovat ze svých vlastních pocitů méněcennosti a mindráků.

Osobnost původce mobbingu je člověk manipulativní, autoritativní, narcistní, s vysokou, ale nejistou sebedůvěrou, externím zdrojem sebeúcty, nízkou schopností empatie, nedostatečnými sociálními kompetencemi a nízkou emoční kontrolou. Často osobou, která se šikanování dopouští, je zdánlivě dobrý pracovník, který zneužívá svého postavení ať vedoucího, manažera nebo prostě jen pověsti „dobrého, nepostradatelného pracovníka“. Nadřízeným dává zkreslené informace, aby byl v oblibě, přesvědčuje je o své nepostradatelnosti, a aby to bylo důvěryhodné, tak snižuje hodnotu práce ostatních nebo podřízených.⁷⁰

Mezi organizační zdroje mobbingu se řadí měnící se povaha práce, dochází k redukci míst a finančních zdrojů, vzrůstající nároky na výkonnost, produktivitu a flexibilitu zaměstnanců, zvyšuje se soutěživost, individualismus a nejistota na pracovním trhu. Ve stylech řízení převládá autoritářský (kultura strachu) a laissez-faire (organizační chaos) s nedostatečnými řídicími kompetencemi. Organizace práce má za následek vysokou míru stresu, nízkou nebo naopak vynucenou míru spolupráce, konflikty pracovních rolí, nejasně vymezené pracovní pozice a úkoly, časté personální změny, změny velikosti organizace. Firemní kultura je tradicionalistická, autoritativní s vysokou konformitou, implicitní podporou mobbingu, převládá toxická organizační kultura.⁷¹

Přítom rozpoznat mobbing není těžké. Sami jistě poznáme, jestli se v blízkosti svých kolegů cítíme dobře. Nebo k identifikaci můžeme odborníkům zadat průzkum. Jeho úkolem bude monitorovat četnost odchodů a jejich příčiny i ve vztahu k týmům, pakliže se jedná o sériový mobbing. Dalšími důležitými indikátory je snížení produktivity, časté absence (zejména z důvodu nemoci), informační šumy, pokles

⁷⁰ Zábrodská, K. *Aktuální stav obtěžování v zaměstnání – mobbing, bossing*, [online], 2011, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW:< <http://www.ikp.army.cz/>>

⁷¹ Zábrodská, K. *Aktuální stav obtěžování v zaměstnání – mobbing, bossing*, [online], 2011, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW:< <http://www.ikp.army.cz/>>

kolegiality, nápadné změny chování některých zaměstnanců, změny pracovního klimatu.

Nejlepším způsobem obrany proti mobbingu je prevence – organizačně manažerská kultura, která neobvyklé pohledy, návrhy, názory, vítá – byť ve výsledku rozhoduje i zcela jinak, třeba konzervativně. Kultura, která nehledá „viníky“, ale řešení. Ten, kdo cítí náznaky „nefér jednání“, ať už vůči své osobě či vůči jiným, by měl toto opatrně odkrýt a pojmenovat, projednat, stanovit hranice. Jakmile již jde přímo o šikanu – mobbing nebo bossing – je již na všechno více méně pozdě. Obrana proti těmto jevům je v praxi velmi obtížná. Vyžaduje vedle dalšího notnou míru osobní statečnosti a také vytrvalosti. Pokud připustíme šikanu na našem pracovišti, bude to mít důsledky jak v personální rovině, tak i v rovině ekonomické. Zaměstnanci nebudou podávat potřebný výkon, a můžeme si být jisti, že pokud budeme tuto problematiku přehlížet, zaměstnanec dá dříve či později výpověď.⁷²

Když už je na prevenci pozdě, pak i v tomto případě lze najít účinné řešení. Jednou z možností je, že se člověk pokusí konflikt s mobberem urovnat sám. Projevit vstřícnost a ochotu k tomu konflikt řešit. Takto je možné se dobrat společnému konsensu a vyřešit vzájemné rozpory.

Cest a možností prevence se nabízí několik. Všimát mobbingu by si mělo například personální oddělení firmy, zaměstnanec může vyškolit speciální personální agentura, která poradí, jak mu předcházet, nebo je dobré odpovědnosti pověřit jednoho ze zaměstnanců. Je nutné dbát na to, aby tento zaměstnanec dohlížel na pracovní vztahy na pracovišti a pomáhal řešit eventuální konflikty. Kvalitu firemní kultury posilují kladné mezilidské vztahy, komunikace a spolupráce. Neméně důležitou roli hrají mechanismy zpětné vazby.

Větší odolnost vykazují proti mobbingu lidé, kteří mají vztah, jsou aktivní. Případně mají i jiné kolektivy, ve kterých mohou svou situaci s kamarády probrat. Často se objevuje u osamocených lidí, kteří se nemají kde poradit, u nápadných lidí či, jak bylo zmíněno výše, u těch, kteří práci z existenčních důvodů potřebují.

Na pracovišti je žádoucí implementovat určitá opatření proti mobbingu. Jedním z nich je především informovanost. Ani oběti samy někdy netuší, že se staly terčem mobbingu. Komunikační protokoly zase definují pravidla komunikace a interakce na pracovišti schválené všemi zaměstnanci a etický kodex a stanovy zohledňující tuto problematiku. Důležitou roli může hrát mediace jako třetí neutrální strana, která zprostředkovává konstruktivní dialog mezi aktéry konfliktu. Své místo mají i směrnice popisující konkrétní postupy řešení případů mobbingu, mechanismus vnitropodnikové stížnosti a žádost o pomoc.

Pokud je mobbing již v pokročilém stadiu, pak se s námi mobber nebude chtít bavit, ani nebude nakloněn nekonfliktnímu řešení. Zřejmě pak neexistuje jiné řešení, než se s případnou pomocí obrátit na kolegy. Je to záležitost, která není přehlédnutelná, a pokud jsou kolegové loajální, budou se snažit pomoci. V případech, kdy nás kolegové nebudou chtít podpořit, je na čase obrátit se na zaměstnavatele.

Za případný mobbing na pracovišti je zodpovědný právě zaměstnavatel. Ten má ze zákona povinnost vytvářet pro zaměstnance příznivé pracovní podmínky, zajistit rovné zacházení všem zaměstnancům a dodržovat zákaz jakékoli diskriminace. Další zákonné omezení je pak v samotné Listině základních práv a svobod. Vedení by mělo být připraveno řešit co nejdříve případné konflikty, s citlivou sociální podporou a individuálním přístupem. Díky zákonnému zakotvení lze tedy svá práva vymáhat také

⁷² Odehnalová, P. *Mobbing a bossing*, [online], 2007, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.inovace.cz/novinky/758-mobbing-a-bossing>, >

soudní cestou. Problémem je, že i když dosáhneme svého, většinou se zpět do pracovního kolektivu už nevrátíme.⁷³

Zaměstnanci se zpravidla bojí na šikanu na svém pracovišti poukázat, aby nepřišli o zaměstnání. Přitom pracoviště je místo, kde lidé tráví velké množství svého času a je proto velmi důležité, aby se tam zaměstnanci cítili dobře. Vztahy na pracovištích se však nezdají být dobré.

Statistiky mluví jasně - pozor na šikanu! Osobní zkušenost má 16 procent zaměstnanců. Čtvrtina z nich je některé z forem mobbingu vystavována minimálně jednou týdně, téměř polovina zažívá psychický teror po dobu delší než rok a terčem skrytého teroru na pracovištích se začínají stávat zaměstnanci středních a starších věkových kategorií, nejčastěji ženy ve věku nad 45 let.⁷⁴

Bossing je pravým opakem mobbingu. Nejsou šikanováni zaměstnanci mezi sebou, ale zaměstnanci svým nadřízeným. Nadřízený se může bát úspěšného pracovníka, nebo si chtít dokázat, že on jen ten, kdo to tu řídí. Přitom teror, ze strany nadřízeného, může skončit stejně jako ze strany spolupracovníků ztrátou zaměstnání nebo vážnými psychickými problémy. V extrémních případech sebevraždou.

Nejčastěji se bossing projevuje zadáváním nesmyslně lehkých úkolů. Nebo naopak těžkých, které při nejlepší vůli nemůže ani ten nejlepší pracovník splnit. Výjimkou není zadání a nesplnění nějaké práce, zatímco je pracovník na služební cestě. Běžné je kontrolování včasné docházky a stejně tak může šikanovaného pracovníka čekat po návratu z dovolené či nemoci překvapení v podobě přestěhované kanceláře nebo chybějícího kancelářského vybavení.

Stejně jako mobbing, i bossing má dalekosáhlé následky. Kromě psychické či materiální újmy pracovníkovi mohou tyto praktiky vést ke snížení výkonnosti firmy a větší nemocnosti. Zaměstnanec pak podává vnitřní výpověď. Obecným negativním důsledkem je, že ve firmě nejsou schopní pracovníci, firma ztratí konkurenceschopnost a časem i zanikne.

Za mobbing a bossing je vždy zodpovědný zaměstnavatel. Dovolat se svých práv a nad šikanujícími kolegy zvítězit ovšem bývá obtížné. V poslední době se obranou stále častěji stává žaloba. Neprávní obrana může spočívat ve zvyšování vlastní kvalifikace například studiem jazyků, znalosti výpočetní techniky a ve zlepšování finančního zázemí, aby neexistovala hrozba existenční nejistoty.

Anketa serveru Job3000⁷⁵ dala podobnou odpověď na bossing jako v případě mobbingu. Setkalo se s ním skoro 80 procento odpovídajících. Z toho se řešilo pouze necelých 20 procent a 15 procent odpovědí bylo, že se u nich tento problém řešil a vyřešil. Je-li nadřízený zároveň majitel firmy, tak může pomoci jediné změna zaměstnání nebo soudní spor.

Mobbing a bossing není specialitou jen České republiky. Děje se na celém světě a v naší zemi začíná být tento nešvar velkým problémem. Je však s podivem, jak málo se o tomto problému veřejně mluví a to i přesto, že tento jev je nežádoucí jak pro zaměstnance, tak i pro zaměstnavatele, neboť snižuje produktivitu firmy a zvyšuje nemocnost. Důležité je si problém připustit a snažit se ho řešit, protože zaměstnanci často nevědí, jak se mají proti němu bránit. Není to jednoduché a prokazování je

⁷³ Odehnalová, P. *Mobbing a bossing*, [online], 2007, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.inovace.cz/novinky/758-mobbing-a-bossing>, >

⁷⁴ *Mobbing, bossing pro zaměstnance*, [online], 2011, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <http://www.recourse.cz/mobbing_a_bossing.htm>

⁷⁵ *Šikany je v Česku dost*, [online], 2007, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.job3000.cz>,>

na straně oběti. Nicméně lze to. Oba tyto pojmy, mobbing a bossing, jsou často zaměňovány za provozní neshody a konflikty na pracovišti. Jeví se to jako logické vysvětlení, poněvadž je to u nás relativně mladé téma a veřejnost není s touto problematikou obeznámena tak, jak by bylo žádoucí.

2.5 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se zabývala rovnými příležitostmi mužů a žen v resortu Ministerstva obrany, Evropské unii a NATO, uplatněním žen v zahraničních operacích. Věnovala jsem se také nežádoucímu chování sexuální povahy, které se považuje za ponižování lidské důstojnosti. Svoji pozornost jsem zaměřila na druh rafinované šikany na pracovišti – mobbing a jeho podskupinu - bossing. Tyto termíny z anglického jazyka označují jednání spočívající v systematickém psychickém pronásledování nebo šikanování zaměstnance (v prvním případě kolegy – spoluzaměstnanci a ve druhém případě dokonce nadřízeným - vedoucím pracovníkem).

3. PRIMÁRNÍ PREVENCE

Prevenici sociálně nežádoucích jevů je v resortu Ministerstva obrany systematicky věnována pozornost od roku 1995, kdy bylo nutné reagovat na proces výstavby profesionálních ozbrojených sil. V resortu MO byl přijat pro jevy, které negativně ovlivňují kvalitu života, širší pojem, a to sociálně nežádoucí jevy. Období let 1995 až 2004 bylo specifické vzhledem k existenci povinné vojenské základní služby a s ní spojeným výskytem sociálně nežádoucích jevů šikanování, alkoholové a drogové toxikomanie, kriminality. Koncepce let 2005 až 2009 řešila tuto problematiku prevence v již profesionální armádě. Problematika sociálně nežádoucích jevů pro svoji aktuálnost, významnost a naléhavost vyžaduje cílevědomé řešení.

V současné, plně profesionalizované armádě, je tato činnost řešena komplexně a dokáže reagovat průběžně na vzniklé problémy. Věnuje se takovým problémům, které negativně ovlivňují nejen dosažení požadované úrovně klíčových schopností armády, ale rovněž i kvalitu života vojenských profesionálů a zaměstnanců resortu včetně jejich rodinných příslušníků.

Sem patří zejména problematika závislostí včetně zneužívání návykových látek, kriminalita, nezdravých mezilidských vztahů včetně diskriminace, nežádoucí agresivity a rasové nesnášenlivosti, projevů extremismu, terorismu, nežádoucímu chování sexuální povahy, korupčnímu jednání a dalším jevům, související s nekvalitním (nezdravým) životním stylem. Za kvalitní (zdravý) životní styl je považováno dosažení všeho potřebného pro fyzickou a psychickou pohodu člověka (např. zdravá výživa, osobní a duševní hygiena, relaxace, aktivní a pasivní odpočinek, zvládání stresu apod.).

Některé SNJ buď přímo, nebo zprostředkovaně ohrožují integritu každé osobnosti, případně i celé sociální skupiny, jako jsou např. pracovní týmy, i regiony, státy, ale mohou ohrožovat i celé civilizace (nacionalismus, terorismus, extremismus).

Prevence SNJ není pro resort obrany okrajovou záležitostí. U jednotlivých vojenských útvarů a zařízení jsou zřízeny komise pro prevenci SNJ a u organizačních útvarů Ministerstva obrany ČR jsou ustanoveni poradci pro tuto oblast. Základním pracovním dokumentem je program prevence sociálně nežádoucích jevů zpracovaný vždy na daný rok. K jeho realizaci vyčleňuje z kapitoly rozpočtu resort Ministerstva obrany ČR finanční prostředky. Garantem kvalitního zaměření projektů je Ředitelství personální podpory, které věnuje nemalou pozornost odborné přípravě předsedů, metodiků útvarových komisí a poradců pro P-SNJ.

Počet projektů P-SNJ roste rok od roku a zabezpečování aktivit ve volném čase, vzdělávání, poradenská činnost, situační prevence a další související aktivity si žádají nemalé peníze. Resortní komise pro prevenci sociálně nežádoucích jevů doporučuje návrh na jejich rozdělení jednotlivým subjektům MO ČR. Ředitelství personální podpory vydává metodické pokyny pro rozpočtování a hodnocení plnění výdajů na aktivity, které souvisejí s P-SNJ a provádí kontrolu realizace schválených programů a projektů, účelnosti vynakládaných prostředků a účinnosti přijímaných opatření.⁷⁶

Pod souhrnným pojmem sociální prevence rozumíme nejen prevenci sociální, ale i prevenci kriminality a prevenci drogovou. Sociální a situační přístupy se vzájemně doplňují v primární, sekundární a terciární prevenci.

⁷⁶ Lang, P. *Nikdy nekončící zápas s nešvary*, A report, č. 25-26/2008, s. 27-28

Druhy prevence:

- *primární* - znamená předcházení situacím, které by potencionálně mohly vést ke konkrétnímu riziku a škodlivým následkům (např. předcházení prvnímu užití drogy),
- *sekundární* - se zaměřuje na určitou rizikovou oblast a konkrétní skupinu osob, která je vzhledem ke svému způsobu života ohrožena (např. prevence viru HIV a infekční žloutenky u narkomanů a u lidí žijících promiskuitním životem atd.),
- *terciární* - je zaměřena na jedince, u nichž se již negativní jev (např. onemocnění) projevil a snažíme se jeho další vývoj zpomalit, případně udržet na stejné úrovni (např. výměna injekčních stříkaček u narkomanů).

Resort Ministerstva obrany zabezpečuje specifickou a nespecifickou primární prevencí. Specifická primární prevence zahrnuje aktivity, které se zaměřují na určitou formu SNJ (např. užívání drog, projevy extremismu apod.). Nespecifickou primární prevencí se rozumí veškeré aktivity podporující zdravý životní styl. Ty obecně napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje SNJ. Zaměřují se spíše na protektivní faktory vzniku SNJ jako jsou sportovní, kulturní a zájmové aktivity.

Specifická a nespecifická primární prevence je podporována pokračujícími opatřeními situační prevence. Je zaměřena na odstraňování příležitostí, podmínek a situací, které vedou pachatele k protiprávnímu jednání. Zahrnuje realizaci nejrůznějších organizačních, ekonomických a technických opatření, kam můžeme řadit klasickou, technickou, fyzickou a režimovou ochranu.

Prevence představuje nejefektivnější prostředek v boji proti výskytu SNJ a je součástí personální politiky a systému kvality života. Odráží poměry celé naší společnosti a provází nás nejen v zaměstnání, ale i ve škole, v rodině. Sociálně nežádoucí jevy patří do oblasti možného sociálního ohrožení a základní znalosti prevence SNJ by měli patřit do výbavy každého příslušníka resortu MO. Každoročně zveřejňované výroční zprávy nám dokládají výskyt těchto jevů jako celospolečenských problémů. Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti zveřejňuje zprávy o problematice drog, Policie České republiky statistiku trestné činnosti. Neméně důležité jsou zprávy Bezpečnostní informační služby a Vojenského zpravodajství. Aktuální problémy ve společnosti denně přináší zpravodajství rozhlasových a televizních stanic, tisk a internetové zpravodajství.⁷⁷

3.1 Volný čas

Zabezpečení volnočasových aktivit tvoří jednu z důležitých forem nespecifické primární prevence. V oblasti kulturní je program využívání volného času zaměřen zejména na širokou nabídku kulturního a společenského vyžití pro všechny pracovníky resortu MO i jejich rodinné příslušníky v mimopracovní době. Útvarové knihovny jsou doplňovány odbornou, naučnou i zájmovou literaturou, DVD, CD. Pro vojenské útvary a zařízení jsou zajišťovány různé kulturní a kulturně-výchovné programy či pořady.

V oblasti tělovýchovy a sportu je v rámci programu využívání volného času všem příslušníkům resortu nabízeno sportovní vyžití ve volném čase podle jejich zájmu. Například jsou zajišťovány pronájmy sportovních a tělovýchovných zařízení pro vojenské útvary a zařízení, kupují se permanentní vstupenky do různých

⁷⁷ Hrbata, M. *Problematika prevence sociálně nežádoucích jevů*, Vojenské rozhledy, č. 1/2012, s. 42

sportovních zařízení, vojenské útvary jsou vybavovány sportovním a tělovýchovným materiálem.

Všechny tyto uvedené aktivity se realizují na základě schválených projektů, které každoročně předkládají jednotlivé vojenské útvary s ohledem na zájmy a potřeby svých příslušníků. Z rozsáhlého výskytu sociálně nežádoucích jevů v celé společnosti vyplývá, že této problematice je třeba stále věnovat vysokou pozornost.

Protože k výskytu většiny SNJ dochází hlavně ve volném čase, tak zabezpečování těchto aktivit tvoří jednu z nejdůležitějších forem preventivního působení. Aktivity ve volném čase tvoří nedílnou součást podpory kvality života. K vytváření nabídek aktivit ve volném čase provádějí metodici P-SNJ analýzu zájmové orientace. Kromě vytvoření standardů v oblasti ubytování a služeb, je věnována zvýšená pozornost nabídce atraktivních možností pro realizaci sportovních a kulturních zájmů všech cílových i specifických skupin preventivního působení.

3.2 Vzdělávání

Vzdělávání řídí a koordinuje Ředitelství personální podpory a představuje důležitou součást kariérového vzdělávání každého vojenského profesionála po celou dobu trvání jeho služebního poměru. Současně je využíváno k osvětě a podpoře kvality života ostatních objektů preventivního působení. K tomu jsou využívány jak resortní, tak i mimoresortní odborné zdroje. Finanční zajištění spolupráce tvoří součást projektů vzdělávání v oblasti P-SNJ.

Za Ředitelství personální podpory je pověřena plněním těchto úkolů vedoucí Oddělení humanitní služby. Hlavním úkolem je zabezpečení vzdělávacích aktivit v oblasti prevence, jež se v resortu organizují centrálně. Za prioritu lze považovat efektivní realizace vzdělávacích aktivit, které reagují na aktuální výskyt SNJ v resortu MO, z možných dopadů nově zaznamenaných sociálně nežádoucích jevů ve společnosti a z konkrétních požadavků vedoucích zaměstnanců. K zabezpečení vzdělávacích aktivit se jsou využíváni především odborníci Ministerstva obrany a podle potřeb také odborníci jiných orgánů a institucí.⁷⁸

K aktuálním tématům, která mají trvalou aktuálnost, patří protidrogová problematika. Na základě nejnovějších poznatků o vývoji drogové scény v České republice jsou přednášky aktualizovány a přednášeny u páteřních útvarů a zařízení MO. Resort obrany nedisponuje dostatkem kvalifikovaných odborníků na tuto problematiku a tak byla rámci veřejné zakázky vybrána společnost Médea security s.r.o., která profesionálním způsobem v přednáškách zabezpečila objasnění základních pojmů v problematice zneužívání OPL a z toho vyplývajících právních aspektů v resortu ministerstva obrany. V roce 2011 bylo na základě požadavků vojenských útvarů a zařízení naplánováno a odpřednášeno 27 přednášek s protidrogovou tematikou dle aktuální situace v oblasti protidrogové prevence.

V oblasti prevence kriminality jsou témata pravidelně upřesňovány dle aktuálního výskytu SNJ, požadavků útvarů a zařízení MO. Do oblasti tohoto programu je zařazena rozsáhlá tematika extremismu, kriminálního jednání, problematika mezilidských vztahů, finanční gramotnost, komunikace, agresivita, duševní hygiena a zdraví, rizikové sexuální chování, rodina a rodinné zázemí při výchově dětí v kontextu s prevencí SNJ, sekty, radikalismus a jeho projevy, rasová nesnášenlivost, terorismus atd. Kontrolní činnost Vojenská policie přispěla k výraznému

⁷⁸ *Prevence sociálně nežádoucích jevů* [online], 2012, [cit. 15-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://teams.sharepoint.acr/sites/intranetmo/RePP/PSNJ/default.aspx>>

snížení počtu pozitivně detekovaných osob na přítomnost OPL. Její kriminální statistiky hodnotí situaci pořádku a bezpečnosti uvnitř ozbrojených sil jako stabilizovanou a v trestné činnosti převládly majetkové trestné činy nad trestnými činy vojenskými. Přesto kriminalita představuje problém a je třeba ho řešit metodologicky.

V souvislosti s neustálou reorganizací, očekávanou optimalizací organizačních struktur MO a složitou sociálně ekonomickou situací ve společnosti resort věnuje zvýšenou pozornost problematice nežádoucích mezilidských vztahů, otázkám možných ekonomických problémů jako je úvěrová politika, platební neschopnost, insolvence, kde lze očekávat nárůst problémů.

V oblasti prevence projevů extremismu se jeví jako velmi důležitá poučení, informační a vzdělávací činnost, tak aby všichni zaměstnanci MO byli seznámeni s touto problematikou. Úkolem pracovní skupiny zřízené při Resortní komisi pro prevenci sociálně nežádoucích jevů k řešení problematiky je analyzovat a sledovat postoje příslušníků resortu k extremismu. Je třeba neustále sledovat vývoj extremismu ve společnosti, jeho další možné dopady do resortu MO, posuzovat stávající právní normy, navrhnout jejich případné další úpravy a další opatření k eliminaci výskytu projevů extremismu. Pozornost je také věnována problematice xenofobie a postojům příslušníků MO k demokracii.

Pro všechny tyto vzdělávací aktivity jsou maximálně využíváni podle možností odborných, časových a kapacitních především zástupci Ministerstva obrany, zejména Univerzity obrany Brno, Vojenské policie a další vyškolení lektori. Pouze pokud resort MO není schopen zabezpečit aktuální odbornou problematiku svými lektory, tak mohou být veřejnou zakázkou osloveni i mimoresortní odborníci.

Finančně, v rámci úkolu Program protidrogové politiky, jsou podporovány zejména činnosti zaměřené na diagnostikování problémů souvisejících se SNJ. Patří sem nákup diagnostických přístrojů na zjišťování abúzu alkoholu a drog nebo provozní vybavení pro jejich detekci. Dále vzdělávání v rámci centrálně řízených programů P-SNJ, sportovní akce a soutěže pořádané v rámci prevence zneužívání drog a dalších návykových látek, kulturní a kulturně vzdělávací programy a pořady s protidrogovou tematikou.

Dlouhodobou prioritou v rámci úkolu Program prevence kriminality v resortu MO primární prevence představují tři základní oblasti, které tvoří vzdělávání v P-SNJ, aktivní využívání volného času – kultura a zájmová činnost, aktivní využívání volného času – tělesná výchova a sport. Finanční prostředky na pokrytí těchto aktivit jsou naplánovány v centrálních vzdělávacích projektech vždy na daný výcvikový rok, i když jejich objem se každý rok snižuje.

3.3 Poradenství a diagnostika

Poradenská činnost má v resortu MO své nezastupitelné místo, tak aby napomáhala všem cílovým skupinám při řešení jejich osobních a pracovních problémů v souvislosti s eliminací a předcházením vzniku SNJ. Je poskytována v návaznosti a často také v úzké spolupráci s civilními poradenskými zařízeními a to nejen v souvislosti při řešení složitějších případů. Zabezpečena je hlavně cestou psychologické a duchovní služby, vojenské zdravotnické služby, právní služby a pracovníků podpory kvality života. Do oblasti zabezpečení poradenských činností zahrnujeme kontakty na místně dostupné poradenské služby, na hlavní představitele služeb resortu MO a databáze místně příslušných odborných civilních pracovišť.

Diagnostika je zaměřena na monitorování vybraných SNJ, rizikových oblastí vzniku SNJ a zájmové orientace zaměstnanců resortu MO. Úkoly v této oblasti

zabezpečuje zejména Vojenská zdravotnická služba, Vojenská policie, Inspekce ministra obrany a komise pro P-SNJ vojenských útvarů. Získané údaje jsou součástí Informačního systému P-SNJ.

3.4 Zdravý životní styl - zdravá výživa, osobní a duševní hygiena, relaxace, aktivní a pasivní odpočinek, zvládání stresu

Úhlu pohledu na českou společnost může být hned několik. Jedním z nich je kvalita života. Tento pojem je velmi obtížné vymezit a uchopit. V sociologii byla úroveň hrubého domácího produktu pro srovnávání kvality života velmi přitažlivá a jedním z objektivních ukazatelů, kterému věřili laici, ale i někteří ekonomové. Mnohem významnější je však vnitřní struktura kvality života. Šťastný rodinný život představuje pro výraznou většinu lidí za základ kvality svého života. A nic na tom nemění ani fakt, že se u nás rodí stále méně dětí, mnohem častěji se děti rodí mimo manželství, klesá počet sňatků, za posledních 50 let se u nás rozvodovost zvýšila na čtyřnásobek.⁷⁹

Důležitým faktorem vzniku, ale také rozvoje patologických závislostí je téma životního stylu, který hraje důležitou roli v jejich prevenci a zároveň je významným faktorem terapie osobnosti. Životní styl můžeme popsat různými způsoby, přesto záleží na tom, v jakém kontextu o něm mluvíme. Nejčastější popis zahrnuje vztah jedince k sobě samému, k sociálnímu prostředí, ke světu vůbec, ke svému životu. Nejen tomu minulému, přítomnému, ale i budoucímu. Životní styl nám není dán, ale je tvořen člověkem a jeho interakcí s prostředím. Je relativně stabilní, i když podléhá různým změnám.

Zakladatel individuální psychologie A. Adler se tématem životního stylu obsáhle zabýval a dle tohoto psychologického směru životní styl představuje jedinečný způsob chování jedince a prolíná se celým jeho chováním. Moderní a populární pojetí životního stylu reprezentuje wellness, který usiluje o vyváženost mezi péčí o duši a tělo. Pevného a zdravého životního stylu je možné dosáhnout pouze vytvořením harmonie těla a duše.⁸⁰

Životní styl vychází ze zájmů jedince a z jeho pochopení toho, co opravdu v základě chce, z jeho schopnosti respektovat to, čemu obecně říkáme „zdravý rozum“. S problematikou životního stylu úzce souvisí i chování, jednání a tedy i oblast zájmů a potřeb. Pojem zájem je obvykle chápán jako činitel zaměřenosti osobnosti. Zájmy integrují vlastnosti osobnosti a jsou tvořeny mnoha faktory, jako je věk, zkušenost jedince, výchova, pohlaví atd. Potřeby obecně představují bazální rovinu zaměřenosti osobnosti a představují jednu z forem motivů, které u člověka souvisí s pocitem slasti, bezpečí a komfortu. Je to soubor vlastností, kterým je vlastní společná orientace jedince na specifické cíle, usilování o určité hodnoty.⁸¹

Životní styl obsahuje významné množství prvků či jevů, které mohou ovlivnit směr vývoje závislosti a proto z tohoto důvodu vnímáme jako zvýšeně rizikový pasivní životní styl a jemu blízký životní styl konzumní. Reklama zpracovává konzumenty do stále jednotnější podoby, předpokládá u nich masový vkus a nutí je do stále unifikovanějšího životního stylu.

Konzumní životní styl je orientovaný na spotřebu. Současná společnost se ráda popisuje mimo jiné jako společnost konzumní, společnost technická, zaměřená

⁷⁹ Možný, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, Praha, 2002, s. 14, 24

⁸⁰ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 153

⁸¹ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 154-156

na výkon a materiální statky. Rodina, společnost, instituce představují příliš pečující prostředí, které podporuje a rozvíjí závislost jedince na sobě – společnosti, ale i na jiných objektech, živých i neživých. Společnost plní člověku jeho přání a vzniká tak pohodlnost, pasivní postoj očekávání, receptivní pasivita.⁸²

Člověk, který preferuje konzumní životní styl, je charakteristický přitahováním vnějšími objekty, závislostí na nich, nehájí své skutečné potřeby, zájmy a impulzy a rezignuje na možnost změny. Člověk je popisován jako řadový občan, konzument, spotřebitel, uživatel. Vývoj se stává řízený, plánovaný a vede k rozvoji specifického životního stylu, což v konečném důsledku významně přispívá k patologickému vývoji dalších závislostí.

Do oblasti konzumního životního stylu řadíme nově identifikovanou sociální vrstvu tzv. „plazzovou mládež“. Pro její životní styl je příznačné celodenní potulování po obchodních centrech, přičemž nákup je až sekundární záležitostí.⁸³

Ve výzkumech životních hodnot v České republice se opakovaně na prvním místě ocitá zdraví jako hodnota základní a nejvyšší. Svoje zdraví nejvíce ovlivňujeme vlastním životním stylem, který ho určuje dlouhodobě a v průměru z 80 procent. Zbývajících 20 procent tvoří všechny ostatní vlivy, zejména dědičnost a zdravotnická péče. Životní styl je mnohorozměrný. Osahuje velké množství prvků a nejdůležitějším pohledu je to ale souhrn všeho, jak vlastně člověk žije. Některé prvky jsou podstatné, jiné méně. K těm nejdůležitějším patří nekouření, zdravá výživa, vysoká pohybová aktivita a limitovaná konzumace alkoholu. K příjemnému životu a celkovému zdraví přispívá zdravotní styl velkou měrou. Za většinu nemocí totiž ani nemůže životní prostředí ani dědičnost, kterou sami nemůžeme ovlivnit.

Naši předkové žili dříve v mnohem užším kontaktu se svým přírodním prostředím, také díky závislosti na něm a tomu odpovídal i jejich životní styl. Pro současnou společnost je příznačné vytváření zásob, nadprodukce potravin a dalších produktů. Celá řada odborníků považuje naši nevyváženou stravu za jednu z hlavních příčin civilizačních chorob lidstva, protože je příliš energeticky bohatá, kde dominují cukry a tuky. Celkem úspěšně platí základní pravidlo týkající se příjmu energie, tedy že příjem je třeba přizpůsobit výdeji. Tělo je živý organismus a jeho buňky fungují tak, že může být „hůře“ a tak si dělá zásoby.⁸⁴

Zdravý životní styl je v oblasti stravování charakteristický vyvážeností stejně jako v oblasti pohybových aktivit. Projevuje se zde mimo jiné schopnost člověka rozumně korigovat a pěstovat své stravovací návyky, způsoby, schopnost rozumět řeči svého těla i to jak se stravujeme v dětství, tak se stravujeme i později. Přiměřená, adekvátní výživa se skládá z vyváženého množství základních živin: sacharidů, tuků, bílkovin, vitamínů, minerálů a vody. Jídlem dodáváme tělu důležité živiny potřebné k udržení optimálního zdraví a výkonnosti, což představuje vklad do našeho celkového zdraví.⁸⁵

Velká část populace v současné uspěchané době snižuje jak množství času, který věnují pohybu, tak i jeho intenzitu. Faktorů, které to ovlivňují, je celá řada. Od změny stylu práce z fyzické na duševní, převahu statických prvků, dlouhodobý výkon s minimálním pohybem a energetickými nároky. Osm hodin v práci, připočítáme hodinu

⁸² Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 158

⁸³ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 162

⁸⁴ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 164-166

⁸⁵ Pokorný, V., Telcová, J., Tomko, A. *Patologické závislosti*, Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2002, s. 163-167

až dvě na cestu do práce, něco na nákupy, spánek. Pak nám pro sebe a na pohyb zůstane jen minimum času. Pravidelná fyzická námaha přitom příznivě ovlivňuje psychický stav, schopnost uvažovat, zvládnout zátěž, vznik rizika srdečních onemocnění, rakoviny a pocit tělesného zdraví.

Osobní a duševní hygiena

Obor, který se zabývá rozvojem a podporou duševního zdraví se nazývá duševní hygiena neboli psychohygiena. Jeho cílem je chránit a upevňovat duševní zdraví a zvyšovat tak odolnost člověka vůči nejrůznějším škodlivým vlivům. Psychohygiena nám poskytuje rady a návod, jak cílevědomě upravovat životní styl a podmínky tak, aby se nejen zabránilo nepříznivým vlivům, ale aby se co nejvíc uplatnily vlivy posilující naši duševní kondici a rovnováhu. Úkolem je naučit člověka, jak předcházet psychickým obtížím. A pokud již nastaly, učí ho, jak je co nejlépe zvládat.

Hygiena má svou kolébku v Řecku a samotné základy moderní hygieny byly budovány v 19. století.⁸⁶ Hlavním přínosem duševní hygieny je nejen prevence somatických a psychických nemocí, ale také dobrá pracovní výkonnost, společenská vyrovnanost, celková rovnováha a spokojenost člověka. K důležitým bodům k péči o vlastní duševní zdraví patří životospráva, pracovní prostředí, organizace práce a systém vlastních hodnot.

Pod pojmem životospráva si můžeme představit hlavně správnou výživu, dostatečně dlouhý a kvalitní spánek, vhodné rozložení odpočinku, zátěže a společenské zázemí. Samozřejmostí by měla být pravidelná strava, její vhodné nutriční složení a množství. Rozhodně by se člověk měl vyvarovat přejídání. Pravidelný pohyb a tělesná práce zase přispívají k udržení a upevnění dobré tělesné a duševní kondice. Aktivní provozování sportu zvyšuje nejen úroveň tělesné kondice, ale hlavně má velký vliv na naši psychiku (sebevědomí, sebehodnocení i hodnocení jedince ostatními). V neposlední řadě může mít vliv i na posilování sociálních vztahů a vazeb. Stresovým situacím zase předchází vyčlenění si času pro odpočinek a udržování harmonického rodinného života.⁸⁷

Pracovní prostředí by mělo být upraveno a vybaveno tak, aby na nás působilo příjemně. Úspěšným předpokladem k tomu je zajištění dostatku pracovního prostoru, větrání a dostatečné materiální vybavení. Pod kontrolou bychom měli mít fyzikální podněty, které přicházejí z vnějšího prostředí jako je světlo, hluk, teplota, vlhkost vzduchu.

Organizace práce představuje jeden z nepostradatelných pomocníků, jak se vyvarovat stresu. Každý člověk by se měl naučit hospodařit s časem i s vlastními silami. Udržení přiměřeného osobního pracovního tempa, pořádek ve svých věcech, pravidelný denní rytmus a odpočinek šetří nejen naši energii, ale účinně také napomáhá k duševní vyrovnanosti.

Duševní hygiena má úzkou souvislost s naším systémem hodnot. Každý člověk by měl mít jasno v tom, co jsou pro něho hodnotné cíle, ke kterým bude zaměřovat své úsilí, čemu bude dávat přednost. Významnou součástí našeho života jsou také uspokojivé sociální a citové vztahy, jež posilují naši odolnost vůči fyzickým i duševním stresům.

⁸⁶ Zloch, Z. et al., *Kapitoly hygieny pro bakalářské medicínské studium*, Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 2003, s. 9

⁸⁷ Makarová, A. *Duševní hygiena* [online], 2011, [cit. 15-09-2012]. Dostupné na WWW:< <http://www.hygiena.zdrave.cz/dusevni-hygiena/>>

Samozřejmě by měla zahrnovat i cílevědomou práci na sobě samém. Dalším velkým pomocníkem, jak utužovat své duševní zdraví, jsou různé relaxační techniky, kterým se budu věnovat později.⁸⁸

Relaxace

Život v dnešní uspěchané době je plný stresu a často se nám mění v jeden velký kolotoč, který neumíme nijak zastavit. Důsledkem nepřetržitého, neustálého a silného stresu jsou záchvaty podrážděnosti i úzkosti. Dlouho na sebe nenechají čekat ani zdravotní problémy: nejprve funkční poruchy, jako jsou poruchy spánku a zažívání, zvýšený krevní tlak, později poruchy kardiovaskulární nebo poruchy imunitního systému. Špatné stravovací návyky, užívání návykových látek, jako jsou tabák, alkohol, léky – i to jsou následky stresu.

Ovšem člověk potřebuje také odpočinek a tak by se měl naučit relaxovat. Relaxace je přirozený jev či schopnost. Je to stav, kdy se v lidském těle uvolňuje svalové a psychické napětí.

Relaxovat může každý a nemusí to znamenat pouze celý den ležet u televize. Může to být také pobyt v přírodě, práce na zahrádce, kdy naše tělo načerpá nové síly. Relaxace je užitečná téměř ve všech situacích každodenního života. Člověk obvykle dělá činnost, která ho baví, nebo je mu příjemná, zbavuje se stresu a únavy. A jak na to? Důležité je umět vyhradit si čas na sebe, ve kterém nás nebude nikdo rušit, a my budeme moci relaxovat. Odpočívat můžeme sami nebo s partnerem či přáteli s použitím mnoha metod. Je však nutné, abychom se v tomto čase cítili maximálně uvolněně a dokázali se zbavit stresu. Vždyť záleží jen na nás, co máme rádi, abychom dokázali uniknout před problémy a starostmi. Některé lidi to táhne do přírody, někdo si raději pustí hudbu nebo si napustí vanu s voňavou pěnou. Vhodnou relaxací je také sport.⁸⁹

Základem relaxace je stav příjemného uvolnění organismu. Na to je možné navázat dalšími formami působení. Jde o autosugesci (kdy si dotyčný vrývá do vědomí i nevědomí to, co potřebuje – např. že mluvit před lidmi je přirozené) nebo řízená imaginace (představitivost) používaná jako prostředek k duševnímu růstu. Většina z nás si s relaxací spojuje masáže a lázně, autogenní trénink. Jiný zase Silvovu metodu kontrolu mysli, intimní chvílky v milé společnosti či adrenalínové zážitky.

Smyslem relaxačních technik je dosažení lepší psychické pohody prostřednictvím uvolnění. Výzkumy dokázaly, že mezi tělesným a duševním napětím existuje velmi úzký vztah – neboli jedno se přelévá do druhého. Pokud se při relaxaci podaří dosáhnout uvolnění těla, přenáší se toto uvolnění i do oblasti psychiky. A zatímco duševního napětí se pomocí vůle dovede zbavit málokdo, ovlivnit napětí svých svalů jde poměrně jednoduše. Z tohoto faktu také vycházeli autoři relaxačních technik.⁹⁰

Správně prováděná relaxace napomáhá k lepšímu soustředění, přispívá k efektivnějšímu úsudku a zlepšuje výsledky naší činnosti. Relaxace se může stát uměním žít, rovněž může být součástí sebepoznání.

⁸⁸ Makarová, A. *Duševní hygiena* [online], 2011, [cit. 15-09- 2012]. Dostupné na WWW:< [http:// www.hygiena.zdrave.cz/dusevni-hygiena/](http://www.hygiena.zdrave.cz/dusevni-hygiena/)>

⁸⁹ Cungi, Ch., Limousin, S. *Relaxace v každodenním životě*, Praha: Portál, 2005, s. 9-113

⁹⁰ Peterková, M. *Relaxace – metody* [online], 2008-2012, [cit. 15-09- 2012]. Dostupné na WWW: < [http:// www.relaxace.psychoweb.cz](http://www.relaxace.psychoweb.cz)>

Aktivní a pasivní odpočinek

Odpočinek tvoří důležitou součást našeho života. Každému člověku vyhovuje jiný druh odpočinku. Pro jednoho může být relax aktivní, pro druhého pasivní. Pasivní zahrnuje vysazení většiny činností. Spánek, ležení na gauči, poslech hudby, sledování televize, čtení nebo hra na počítači, různé ruční práce, setkání a posezení s přáteli. Ale i tak se najdou lidé, kteří si myslí, že odpočinek je jenom lenošení, které nic nepřináší. Opak je ovšem pravdou. U žádné z těchto činností se opravdu moc nehýbeme, přesto nám tato forma relaxace přináší klid, pohodu, ticho po rušném dni. Ten, kdo umí správně vysadit, získá potřebnou energii pro další činnosti. A nejen to. Rovněž nám přináší žádoucí lad do našeho organismu a pomůže odbourat stresové faktory, které představují jednu z nejčastějších příčin současných onemocnění včetně těch nejvážnějších. Nervové spoje našeho organismu mají najednou volno, nastává chvíle pro obnovení rovnováhy a my můžeme přidat trochu aktivity. Ta je ovšem velice mírná, nenáročná a spočívá v prohloubení dechu. Jogíni zastávají názor, že žít znamená dýchat. Odpočinek bychom měli do svého programu zařadit každý den, protože jenom tak se vyhneme zbytečnému přepětí a získáme nový popud k dalšímu plnohodnotnému a zdravému životu.⁹¹

Aktivní odpočinek je v podstatě souhrn různých činností, které neprovádíme každodenně. Tímto relaxem se více zabývají většinou ti mladší, nebo ti, co nejsou ze zaměstnání fyzicky unavení. Každý z nás si zvolí jiný druh aktivního odpočinku. K nejmírnější formě patří procházka, rychlejší už je běh. Někdo zase preferuje odreagování prací na zahrádce, protože mu to dává potřebnou radost spojenou s mírnou tělesnou činností, která je nutná zvláště pro duševně pracující. Podobný relaxační druh odpočinku je pěší turistika.

K oblíbeným činnostem relaxu patří také různé druhy tance. Ať už se jedná o břišní tance, zumbu nebo nějaké jiné. Dobrou formou aktivního odpočinku, hodně populární a často provozované je cvičení v posilovně, fotbal či ostatní míčové hry. Nenáročná sestava cviků nám uvolní klouby, svalstvo a vyčistí mysl. Navíc nám tato aktivita může odpomoci od přebytečných kilogramů a skvěle nás naladí. Velké oblíbenosti se těší jízda na inline bruslích, na kole. Pro někoho je zase maximálním relaxem jízda na koni. Všechny tyto činnosti jsou pro nás aktivním odpočinkem pouze tehdy, nejsou-li přeháněny a nestanovíme-li si neúměrnou zátěž. Mezi aktivní formu odpočinku řadíme i provozování různých koníčků.⁹²

Zvládnutí stresu

Stres je civilizační výtvarník dneška a působí na každého člověka v různých podobách – od pocitů únavy a vyčerpání, snížené výkonnosti, psychické nepohody až po vznik psychosomatických onemocnění a tělesných změn ve smyslu nemoci. Největší podíl na vzniku a trvání stresu mají mezilidské vztahy. Přirozeně nejvíce vztahy v rodině, práci, stejně tak jídlo, elektronika a působí zde i jiné vlivy. Stres se dnes netýká jen dospělých. Výjimkou není malé dítě, které odmítá usnout ve své postýlce a usedavě pláče. Malé děti jsou totiž značně citlivé na patologické vlivy, což může vést ke stresu a dítě propadá zoufalství. V médiích, časopisech najdeme celou řadu zaručených návodů o pozitivním přístupu k životu a postupů, jak získat všechno, co

⁹¹ *Umíte odpočívat? Ne, lenošit, ale odpočívat!*, [online], 2012, [cit. 16-10-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.zena.centrum.cz/zdravi/zivotni-styl/clanek.phtml?id=746071>>

⁹² *Umíte odpočívat? Ne, lenošit, ale odpočívat!*, [online], 2012, [cit. 16-10-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.zena.centrum.cz/zdravi/zivotni-styl/clanek.phtml?id=746071>>

chceme. Lásku, radost, zdraví, kariéru. Přesto se nezdá, že by nám to nějak pomohlo. Přitom klíč k řešení je skryt především v našich prioritách, hodnotách, které uznáváme a v užitých technikách. Naší prioritou by mělo být, být šťastný, zdravý a v pohodě. Z toho se odvíjí mnoho našich rozhodnutí a ta můžeme ovlivnit.

Jako velmi praktické se jeví soustředit se na vlastní štěstí, zdraví a pohodu, což většině z nás citelně chybí. Ať už je původcem našeho stresu šéf, kolega nebo někdo v rodině, když uvidíme věci pozitivně, půjde každý problém odstranit snadněji.

Propojení psychické a tělesné rovnováhy je neoddiskutovatelné. Této propojenosti využívají různé relaxační techniky a prostřednictvím tělesného (svalového) uvolnění působí na uvolnění a znovunastolení rovnováhy v oblasti psychiky. Harmonizují a pozitivně ovlivňují i obraz tělesných potíží a v neposlední řadě fungují i preventivně proti hromadění stresu v organismu. Relaxace může příznivě ovlivnit životní styl, mírnit úzkosti a deprese. Relaxační postupy jsou pro každého, široká škála nabízí možnost jejich kombinací a osvojení si vhodné metody práce se stresem a jeho následky. Kombinace jednotlivých relaxačních metod spolu s úpravou životního stylu je základním psychohygienickým opatřením.

Dalším velkým pomocníkem, jak utužovat své duševní zdraví, jsou různé relaxační techniky, mezi které patří zejména jóga. Na prosté uvolňování lze navázat různými imaginativními cvičeními, což má smysl v rozvoji a růstu osobnosti.⁹³

Příklady relaxačních technik:

- *progresivní relaxace* – metoda uvolnění prostřednictvím svalového napětí, dává pocítit rozdíl mezi napětím a uvolněním, které nastupuje bezprostředně,
- *břišní dýchání a další dechové techniky* – správné relaxační dýchání uvolňuje bránici a tím pocitu napětí v oblasti solaru plexus, což je typické místo hromadění pocitu stresu. Okamžité uvolnění, s nácvikem se stává automatickým,
- *RAM metoda* – nácvik tělesného a psychického uvolnění, s velkým úspěchem používaná např. sportovci k navození optimální hladiny motivační trémy a úzkosti, nutné k výkonu. Pozvolným nácvikem se postupně osvojované dovednosti kultivují a současně se zkracuje doba nástupu efektu,
- *Schultzův autogenní trénink* – standardizovanou metodu tělesného uvolnění tvoří 6 základních kroků (zklidnění dechu, pocit tíhy v končetinách, pocit tepla v končetinách, pocit tepla v břiše, pocit chladivého čela, příp. ovlivňování tepu srdce). Na ty lze navázat vytvořením specifických podpůrných manter k navození optimálního psychického stavu,
- *Jacobsonova relaxace* - je postupné protahování všech svalů těla,
- *kognitivní restrukturalizace* – práce s psychickým potenciálem a emočním nastavením prostřednictvím „přenasavení“ negativního myšlení a postojů, vzniklých často už v dětství a v dospělosti automatických, vědomě těžko postřehnutelných. Přesto tyto myšlenky a postoje často blokují rozvoj osobnosti, jeho výkonnost a spokojenost.

Příspěvková organizace CASRI se v rámci svého výzkumu mimo jiné zabývala rozvojem metod zvyšujících kvalitu výcviku profesionálních vojáků AČR. Jedním z výzkumných úkolů, které řešila, v rámci programu Rozvoj dosažených operačních schopností ozbrojených sil České republiky, byl výzkum výběru a přípravy vojáků

⁹³ *Techniky zvládnutí stresu a relaxace*, [online], 2012, [cit. 16-10-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.aktip.cz/cs/produkty-sluzby/techniky-zvladani-stresu-a-relaxace.html>>

na fyzickou a psychickou zátěž při plnění úkolů v extrémních situacích soudobých ozbrojených konfliktů. Nedávná mezinárodní konference byla obsahově rozvržena do čtyř sekcí, přičemž jedna z nich byla zaměřena na zvládání traumatických a posttraumatických situací.⁹⁴

3.5 Dílčí závěr

V této kapitole jsem se zabírala primární prevencí v resortu obrany. Tomu, jak byla řešena v době, kdy sloužili vojáci základní služby a jak je řešena nyní, v profesionální armádě. Neméně důležitá pozornost je věnována způsobům trávení volného času a vzdělávání příslušníků resortu, poradenství a diagnostice zaměřené na sociálně nežádoucí jevy. Zabývala jsem se také zdravým životním stylem. Pod ním obvykle rozumíme individuální souhrn postojů, hodnot a dovedností, který se odráží v činnosti člověka, jeho interpersonálních vztazích a komunikaci. Zpravidla sem zahrnujeme také síť mezilidských vztahů včetně komunikace, výživu, tělesný pohyb, organizaci času, zájmy a záliby.

---

⁹⁴ Deckerová, J. *Zaostřeno na stres*, A report, č. 1/2011, s. 40-41

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. VÝZKUM VÝSKYTU SNJ V PROSTŘEDÍ AČR

V souvislosti s diplomovou prací, jsem provedla, v měsíci říjen 2012 anketní šetření. Cílem ankety bylo zmapování názorů vojenských profesionálů a občanských zaměstnanců k problematice sociálně nežádoucích jevů v prostředí Armády České republiky. Jedná se o pokus zjistit, jak resort Ministerstva obrany bojuje proti korupci, jak jsou nastaveny rovné příležitosti pro ženy a muže v AČR, jak je vnímána genderová problematika.

4.1 Pracovní hypotézy, použité metody a postupy, popis zkoumaného vzorku

Hypotézy:

H₁ „*Vojáci a vojákyně z povolání a občanskí zaměstnanci se cítí více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé v naší společnosti*“.

H₂ „*V Armádě České republiky je větší výskyt sociálně nežádoucích jevů než ve společnosti*“.

H₃ „*Resortem Ministerstva obrany je prosazován princip rovnosti mužů a žen*“.

H₄ „*Ženy mají své uplatnění v Armádě české republiky a v misích*“.

Praktické šetření bylo realizováno formou kvantitativního výzkumu pomocí dotazníku. Výsledná data byla statisticky zpracována a porovnána za celý výzkumný vzorek. Pro potřeby výzkumu jsem sestavila v kooperaci s vedoucím práce jednoduchý anketní lístek speciálně pro potřeby tohoto šetření, (příloha A), který je složen z osmnácti otázek. Otázky č. 1 a 12 jsou otázky otevřené – umožňují možnost volby odpovědí. Ostatní otázky jsou uzavřené, alternativní – tzn., že se odpovědi na ně vylučují - ANO – NE. Otázky č. 8 a 18 jsou výběrové.

V úvodní části ankety jsou respondenti osloveni a seznámeni s tím, proč jejich odpovědi a názory jsou důležité a k čemu budou využity. Dále se v úvodní části nachází poděkování všem účastníkům šetření, kteří se do výzkumu zapojili, a oznámení, že zůstane zachována naprostá anonymita odpovědí, které budou použity pouze pro účely závěrečné práce. Následující část anketního lístku obsahuje návod k tomu, jak má být anketa správně vyplněna, pak následují jednotlivé otázky.

Anketní šetření bylo provedeno mezi vojáky a vojákyněmi z povolání a občanskými zaměstnanci na letišti Pardubice. Toto šetření jsem provedla osobně. Vyplňování dotazníku probíhalo v pozitivní atmosféře, respondenti odpovídali samostatně bez časového stresu. Pokyny v dotazníku jsou jasně formulovány, přesto jsem v případě nejasností odpověděla na všechny otázky. Šetření se zúčastnilo celkem 102 dotazovaných vojáků a vojákyně z povolání, občanských zaměstnanců, kteří ve struktuře armády zastupují vzdušné síly a pozemní síly, tady konkrétně logistiku.

Kvantitativní výzkum formou dotazníku byl realizován v měsíci říjen roku 2012 a statisticky byla data zpracována na počátku měsíce února roku 2013. Další sociodemografické údaje o výzkumném vzorku jsou zaznamenány v následujících tabulkách.

Tabulka č. 15 *Rozdělení respondentů podle pohlaví*

Pohlaví	Počet respondentů	Podíl v %
Ženy	21	20,59
Muži	81	79,41
Celkový vzorek	102	100

Tabulka č. 16 *Rozdělení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání*

Vzdělání	Vysoká škola	Podíl v %	Vyšší odborná škola	Podíl v %	Střední škola s maturitou	Podíl v %	Střední škola bez maturity	Podíl v %
Ženy	9	34,6	1	50	9	16,4	2	10,5
Muži	17	65,4	1	50	46	83,6	17	89,5
Celkový vzorek	26	25,5	2	1,9	55	54	19	18,6

Tabulka č. 17 *Rozdělení respondentů podle dosažené hodnosti*

Hodnost	Vyšší důstojník	Podíl v %	Nižší důstojník	Podíl v %	Praporčík	Podíl v %	Poddůstojník	Podíl v %	Mužstvo	Podíl v %	Občanský zaměstnanec	Podíl v %
Ženy	0	0	8	35	6	24	4	12	0	0	3	18
Muži	0	0	15	65	19	76	30	88	3	100	14	82
Celkový vzorek	0	0	23	22,5	25	24,5	34	33,5	3	2,9	17	16,6

Tabulka č. 18 *Rozdělení respondentů podle délky služebního/pracovního poměru*

Služební/pracovní poměr	Do 5 let včetně	Podíl v %	Více jak 5 let	Podíl v %	Více jak 10 let	Podíl v %	Více jak 15 let	Podíl v %
Ženy	3	30	5	17	2	11	11	24
Muži	7	70	24	83	16	89	34	76
Celkový vzorek	10	10	29	28	18	18	45	44

4.2 Interpretace zjištěných dat

Data získaná dotazníkovým šetřením byla zpracována následujícím způsobem: pro ověření stanovených hypotéz byly využity výsledky otázky č. 5 (pro hypotézu č. 1), výsledky otázky č. 17 (pro hypotézu č. 2), výsledky otázky č. 15 (pro hypotézu č. 3) a výsledky otázky č. 16 (pro hypotézu č. 4), výsledky byly statisticky zpracovány.

V další části závěrečné práce se zaměřím přímo na vyhodnocení jednotlivých otázek tak, jak vyplynuly z anketního šetření.

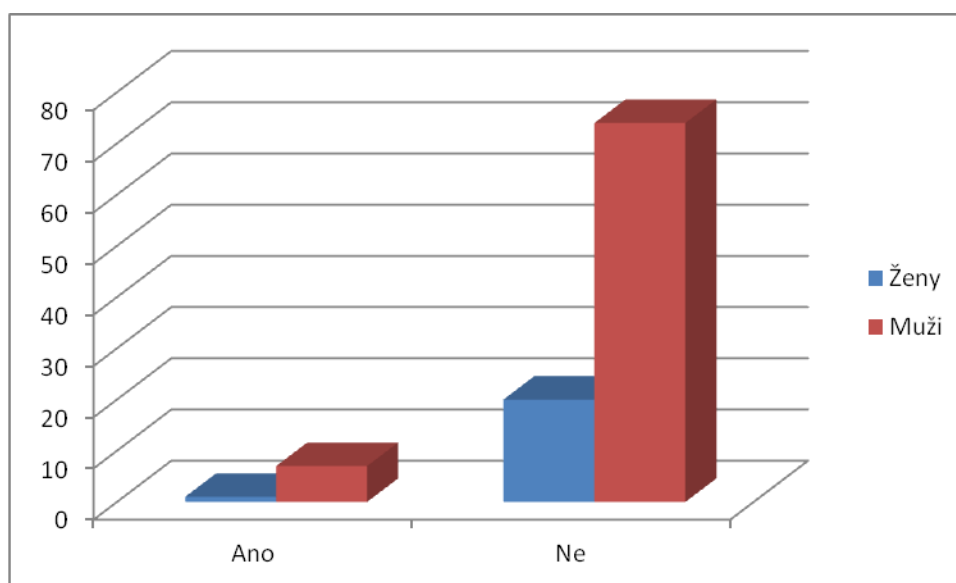
Otázka č. 1 *Jakým způsobem jste na Vaší jednotce/útvary informováni o sociálně nežádoucích jevech v prostředí Armády České republiky?*

Zjištěná fakta u otevřené otázky:

Respondenti jsou nejčastěji informováni o sociálně nežádoucích jevech v prostředí Armády České republiky formou školení, přednášek, besed, nástěnek či jiných publikací a brožur. Dále tiskem, médii, internetem, intranetem, cestou svých velitelů, nadřízených a metodikem SNJ. Nechyběly také odpovědi typu: dobře, dostatečně, plnohodnotně, výborně.

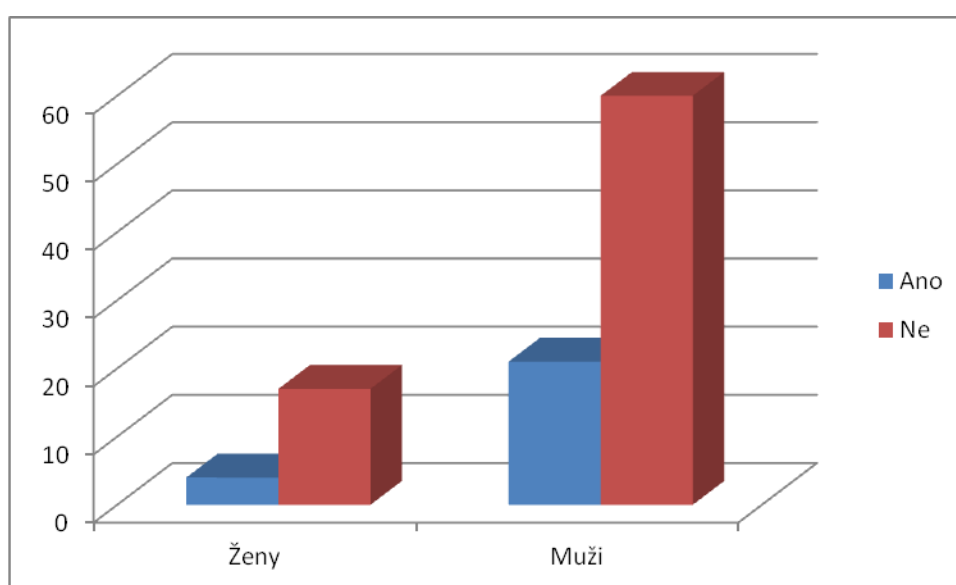
Otázka č. 2, graf č. 13 *Setkal/a jste se nebo jste byl/a ve Vašem současném služebním zařazení sám/a obětí nějakého druhu šikany?*

Zjištěná fakta:

Pouze 1 žena a 7 mužů odpovědělo na tuto otázku kladně. Zápornou odpověď zaškrtnulo v dotazníku 20 žen a 74 mužů. Můžeme tedy říct, že naprostá většina žen a mužů se nesetkala nebo nebyla na jejich současném služebním zařazení obětí nějakého druhu šikany.

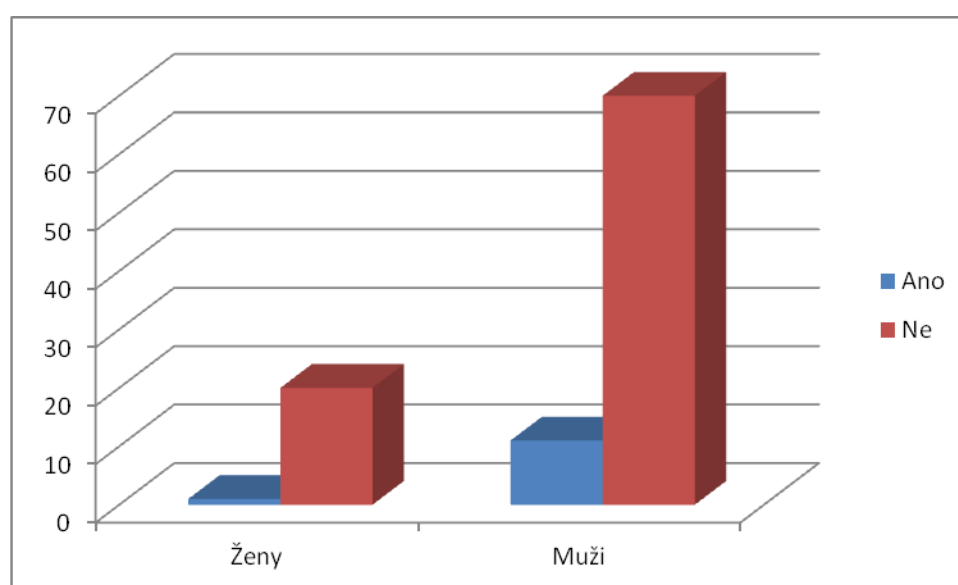
Otázka č. 3, graf č. 14 *Byl/a jste někdy svědkem šikanování někoho jiného?*

Zjištěná fakta:

Na tuto otázku odpověděly kladně 4 ženy a 21 mužů. Záporně se k této otázce vyjádřilo 17 žen a 60 mužů. Tady můžeme konstatovat, že čtvrtina ze všech dotazovaných byla někdy svědkem šikanování jiné osoby.

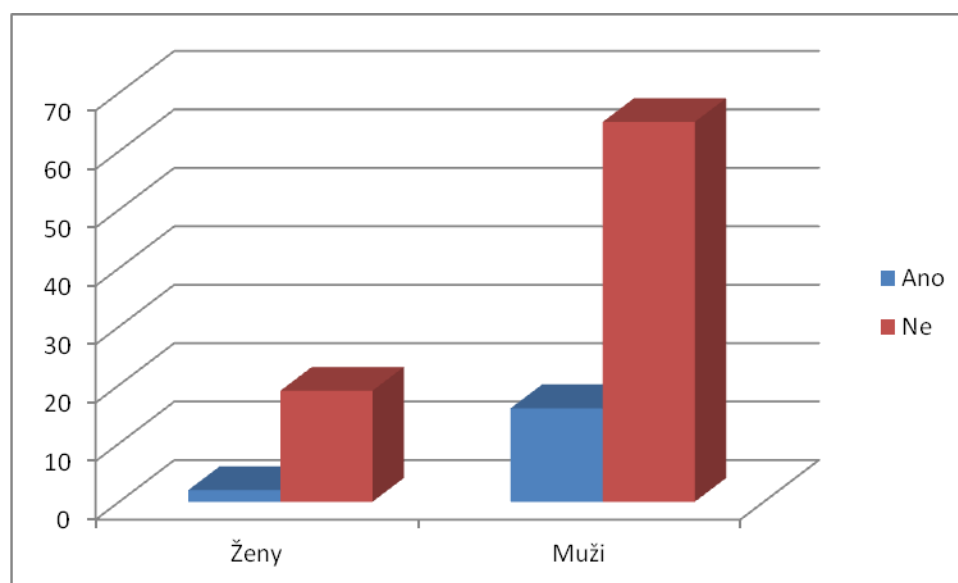
Otázka č. 4, graf č. 15 *Máte osobní zkušenost s drogami?*

Zjištěná fakta:

Osobní zkušenost s drogami přiznává pouze 1 žena a 11 mužů. Zkušenost s drogami nemá 20 žen a 70 mužů. V AČR je užívání drog naprosto nepřípustné a je důvodem zániku služebního poměru. V rámci boje proti tomuto závažnému SNJ byly, jsou a budou preventivně prováděny testy na jejich užívání.

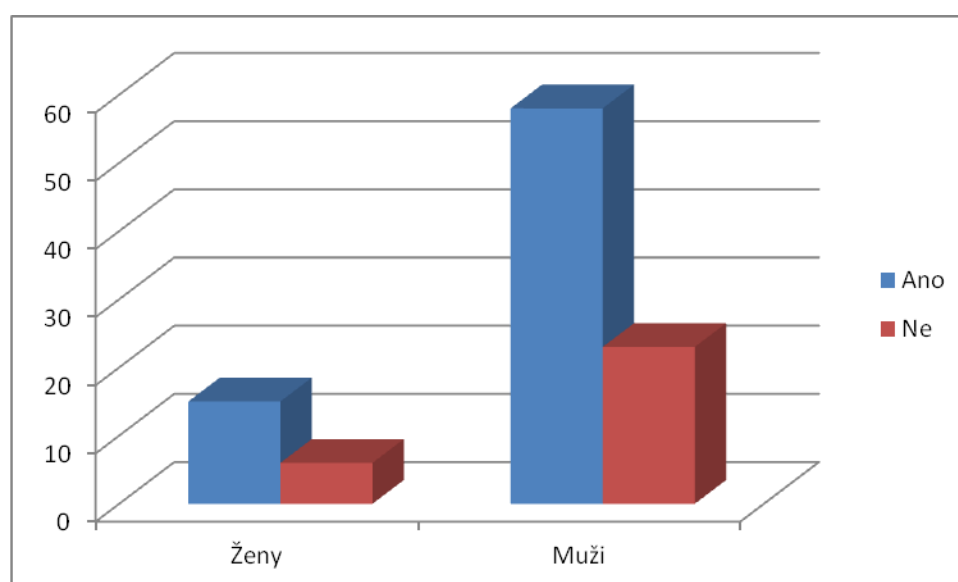
Otázka č. 5, graf č. 16 *Myslíte si, že vojáci jsou více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé v naší společnosti?*

Zjištěná fakta:

Naprostá většina dotazovaných profesionálních vojáků, vojáků a občanských zaměstnanců (19 žen a 65 mužů) si myslí, že vojáci nejsou více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé ve společnosti. Opak vyjádřily pouze 2 ženy a 16 mužů.

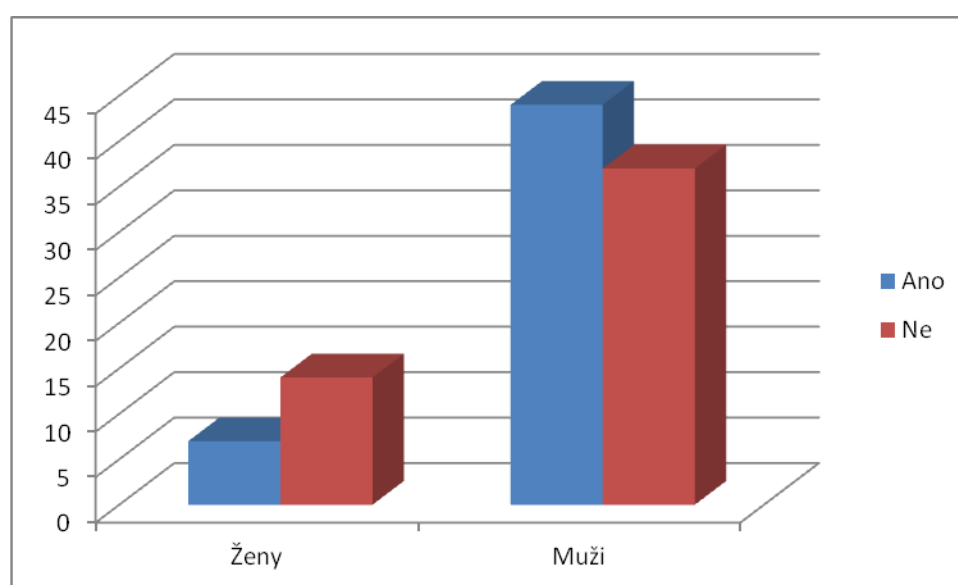
Otázka č. 6, graf č. 17 *Myslíte si, že silně medializovaný případ, kdy dva vojáci nosili symboly divizí SS na svých helmách na misi v Afghánistánu, poškozují obraz armády u veřejnosti?*

Zjištěná fakta:

U této otázky můžeme konstatovat, že 15 žen a 58 mužů z dotazovaných si myslí, že medializovaný případ nošení symbolů divizí SS na přilbách vojáků v Afghánistánu poškozují obraz naší armády u veřejnosti. Záporně odpovědělo 6 žen a 23 mužů.

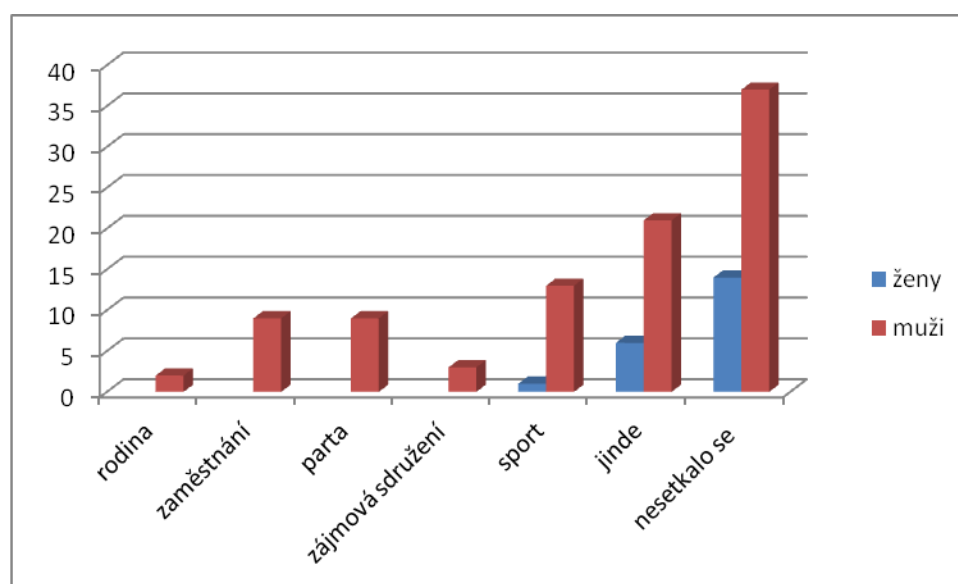
Otázka č. 7, graf č. 18 *Setkal/a jste se s projevy extremismu osobně?*

Zjištěná fakta:

Osobně se s projevy extremismu setkala 7 žen a 44 mužů, tedy rovná polovina z dotazovaných respondentů.

Otázka č. 8, graf č. 19 *Kde jste se setkal s projevy extremismu?*

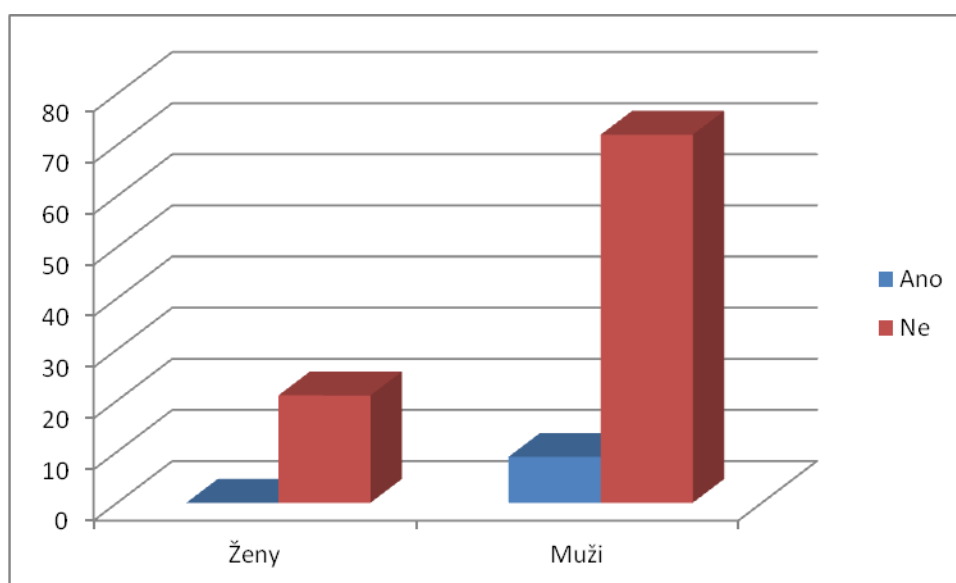

Zjištěná fakta u výběrové otázky:

Při sportu se s projevy extremismu setkala 1 žena, 6 žen jinde. 14 žen odpovědělo záporně na otázku č. 7, proto se k této otázce již více nevyjadřovaly.

Muži se nejčastěji setkali s projevy extremismu jinde, dále při sportu, v zaměstnání, partě, zájmových sdruženích a rodině. 37 mužů odpovědělo záporně na otázku č. 7, takže se k této otázce už také více nevyjadřovali.

Otázka č. 9, graf č. 20 *Ztotožňujete se s myšlenkami některého z extremistických hnutí či skupiny?*

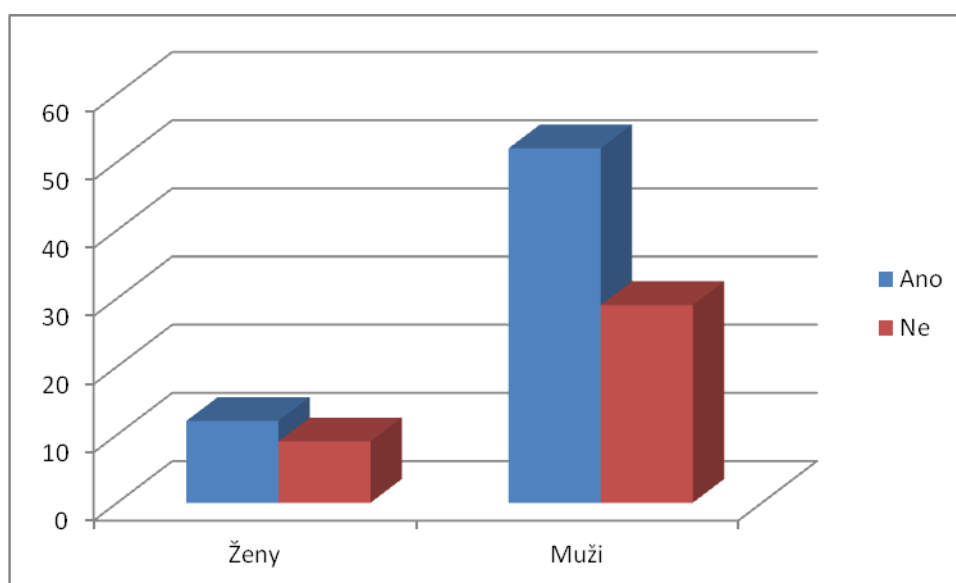
Zjištěná fakta:

U této otázky panovala vzácná shoda u žen a všechny odpověděly na tuto otázku záporně. Žádná žena se nezotožňuje s myšlenkami některého extremistického hnutí či skupiny.

Jinak je tomu u mužů, tady se s myšlenkami některého extremistického hnutí či skupiny ztotožňuje pouze 9 mužů.

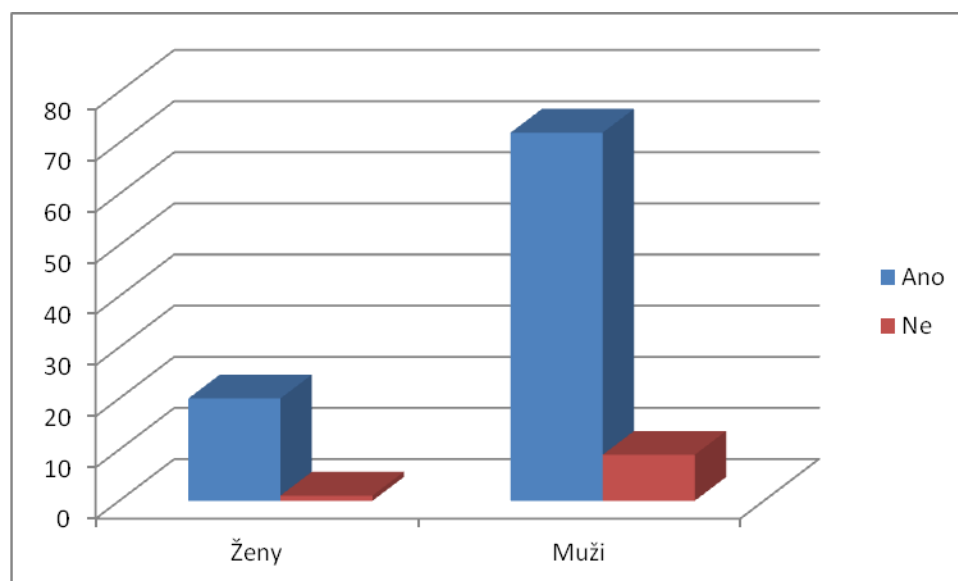
Otázka č. 10, graf č. 21 *Myslíte si, že extremistické skupiny a hnutí mají vliv na stav naší společnosti?*

Zjištěná fakta:

To, že extremistické skupiny a hnutí mají vliv na stav naší společnosti, si myslí 12 žen a 52 mužů. O opaku je přesvědčeno 9 žen a 29 mužů. V prevenci, v oblasti projevů extremismu, je důležitá vzdělávací a informační činnost.

Otázka č. 11, graf č. 22 *Myslíte si, že požívání alkoholických nápojů může vést ke zvýšené agresivitě a kriminalitě?*

Zjištěná fakta:

Na tuto otázku kladně odpovědělo 20 žen a 72 mužů. Pouze 1 žena a 9 mužů zastává názor, že požívání alkoholických nápojů nemůže vést ke zvýšené agresivitě a kriminalitě.

Otázka č. 12 *Co je podle Vás větší množství alkoholu?*

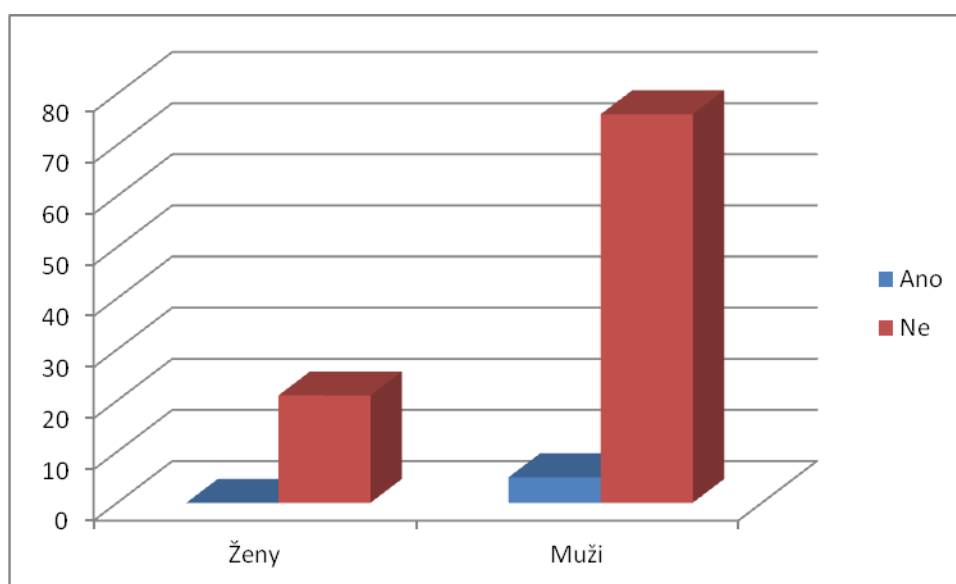
Zjištěná fakta u otevřené otázky:

Jak u žen, tak i u mužů jsem se setkala s názorem, že je to individuální a každý člověk snese jiné množství alkoholu.

Ženy nejčastěji definovaly větší množství alkoholu od čtyř do deseti piv, půllitr až dva litry vína a půllitr tvrdého alkoholu.

Pro muže představuje nejčastěji větší množství alkoholu tři až třicet piv, jeden až tři litry vína a půllitr až litr tvrdého alkoholu.

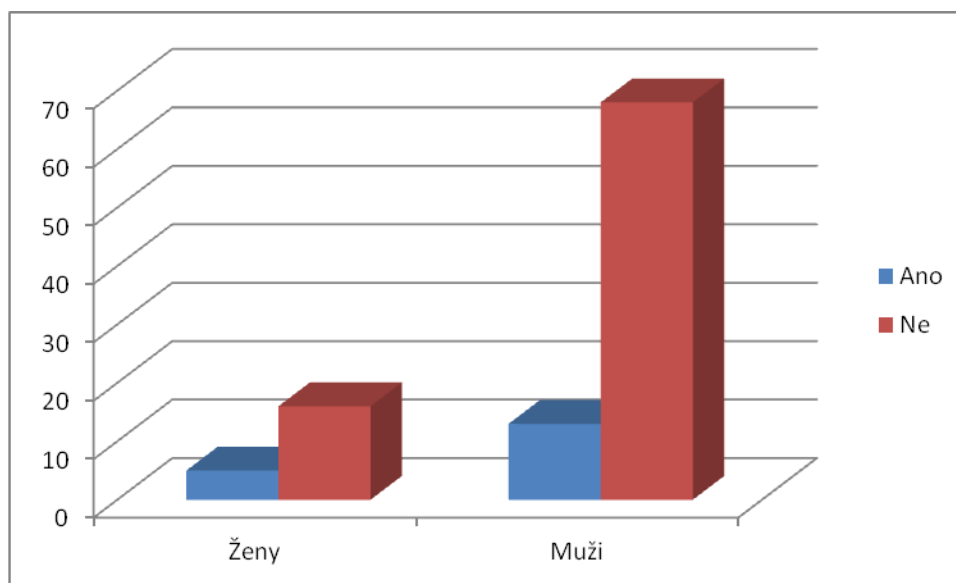
Otázka č. 13, graf č. 23 *Myslíte si, že resort obrany hospodárně využívá veřejné prostředky?*

Zjištěná fakta:

U této otázky se na záporné odpovědi shodlo všech 21 žen a 76 mužů. Pouze 5 mužů z celkového vzorku si myslí, že resort obrany hospodárně využívá veřejné prostředky.

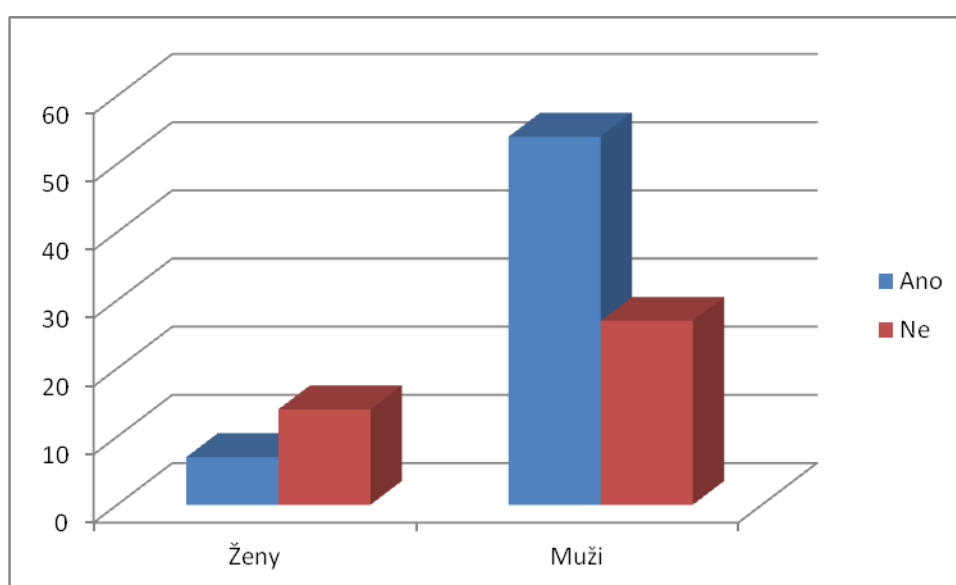
Otázka č. 14, graf č. 24 *Máte zkušenost s nějakou formou sexuálního obtěžování?*

Zjištěná fakta:

Pouze 5 žen a 13 mužů přiznává zkušenost s nějakou formou sexuálního obtěžování. Naprostá většina tázaných, 16 žen a 68 mužů, odpovědělo na tuto otázku záporně.

Otázka č. 15, graf č. 25 *Mají ženy a muži v AČR rovné pracovní příležitosti (stejně hodnosti pro muže a ženy, ženy ve velitelských funkcích, výkon typicky mužských odborností)?*

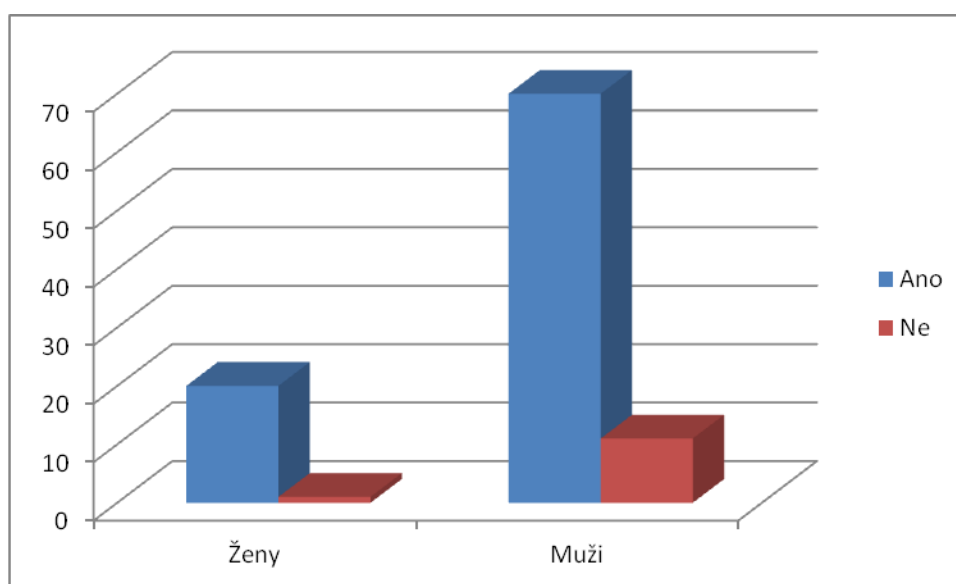

Zjištěná fakta:

7 žen si myslí, že ženy a muži v AČR nemají rovné pracovní příležitosti (stejně hodnosti pro muže a ženy, ženy ve velitelských funkcích, výkon typicky mužských odborností), 14 žen vyjádřilo opak. Žen ve velitelských funkcích však mnoho nenajdeme. Pokud ano, tak většinou zastávají funkce náčelnic či velitelek skupin a oddělení

Naproti tomu 54 mužů si myslí, že ženy a muži v AČR mají rovné pracovní příležitosti (stejně hodnosti pro muže a ženy, ženy ve velitelských funkcích, výkon typicky mužských odborností), opak vyjádřilo 27 mužů.

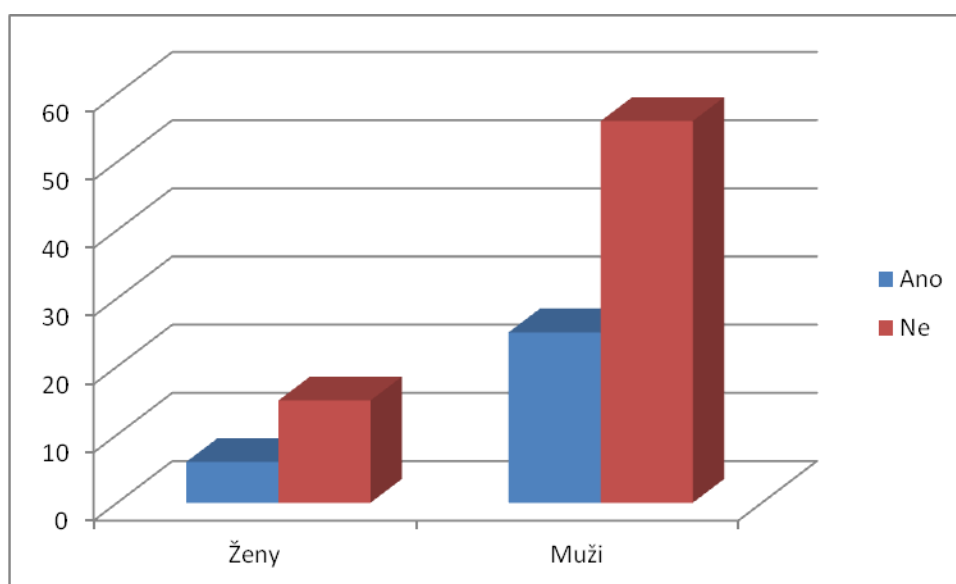
Otázka č. 16, graf č. 26 *Mají ženy své uplatnění v AČR, v zahraničních misích?*

Zjištěná fakta:

Kladnou odpověď na tuto otázku vyjádřilo 20 žen a 70 mužů. Záporně odpověděla pouze 1 žena a 11 mužů. Převažuje tedy názor, že ženy mají své uplatnění v AČR i v zahraničních misích. Dovedou se prosadit a uplatnit stejně jako muži, pakliže k tomu dostanou stejnou příležitost.

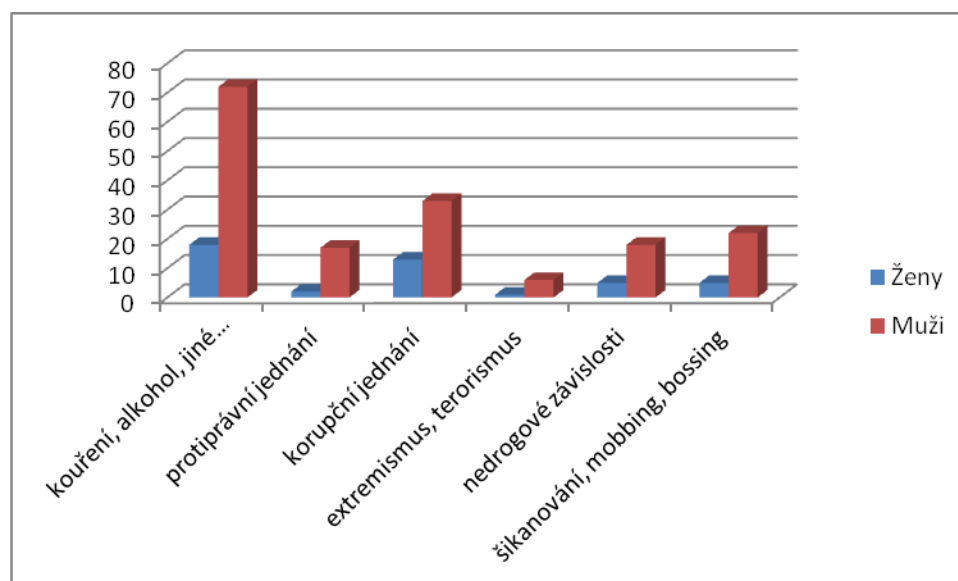
Otázka č. 17, graf č. 27 *Jsou návykové nemoci v armádě méně časté než v běžné populaci?*

Zjištěná fakta:

6 žen a 25 mužů si myslí, že návykové nemoci jsou v armádě méně časté než v běžné populaci. Naopak 15 žen a 56 mužů se kloní k názoru, že návykové nemoci nejsou v armádě méně časté než v běžné populaci.

Otázka č. 18, graf č. 28 *Které sociálně nežádoucí jevy se podle vás nejvíce vyskytují v AČR:*

Zjištěná fakta u výběrové otázky:

K nejčastěji se vyskytujícím sociálně nežádoucím jevům v AČR se podle četnosti odpovědí žen řadí kouření, alkohol, jiné návykové látky a korupční jednání. Dále nedrogové závislosti, šikánování, mobbing, bossing, protiprávní jednání a extremismus, terorismus.

K nejčastěji se vyskytujícím sociálně nežádoucím jevům v AČR se podle četnosti odpovědí mužů také řadí kouření, alkohol, jiné návykové látky a korupční jednání. Dále šikánování, mobbing, bossing, nedrogové závislosti, protiprávní jednání a extremismus, terorismus.

4.3 Ověření hypotéz a závěr šetření

Hypotéza č. 1

H_1 „Vojáci a vojákyně z povolání a občanští zaměstnanci se cítí více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé v naší společnosti“.

Na základě dosažených výsledků u otázky č. 5 bylo zjištěno, že 84 respondentů (19 žen a 65 mužů) ze 102 dotazovaných si myslí, že vojáci nejsou více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé ve společnosti.

Na základě tohoto faktu lze konstatovat, že:

H_1 „Vojáci a vojákyně z povolání a občanští zaměstnanci se cítí více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé v naší společnosti“. - **je popřena.**

Hypotéza č. 2

H₂ „*V Armádě České republiky je větší výskyt sociálně nežádoucích jevů než ve společnosti*“.

Na základě dosažených výsledků u otázky č. 17 bylo zjištěno, že 31 respondentů (6 žen a 25 mužů) si myslí, že návykové nemoci jsou v armádě méně časté než v běžné populaci. K opačnému názoru se kloní 15 žen a 56 mužů.

Na základě tohoto faktu lze konstatovat, že:

H₂ „*V Armádě České republiky je větší výskyt sociálně nežádoucích jevů než ve společnosti*“ - **je popřena.**

Hypotéza č. 3

H₃ „*Resortem Ministerstva obrany je prosazován princip rovnosti mužů a žen*“.

Na základě dosažených výsledků otázky č. 15 bylo zjištěno, že 61 respondentů (7 žen a 54 mužů) si myslí, že ženy a muži v AČR mají rovné pracovní příležitosti (stejná hodnota pro muže a ženy, ženy ve velitelských funkcích, výkon typicky mužských odborností). Naproti tomu 41 respondentů (14 žen a 27 mužů) si myslí, že ženy a muži v AČR nemají rovné pracovní příležitosti.

Na základě tohoto faktu lze konstatovat, že:

H₃ „*Resortem Ministerstva obrany je prosazován princip rovnosti mužů a žen*“ - **je verifikována.**

Hypotéza č. 4

H₄ „*Ženy mají své uplatnění v Armádě české republiky a v zahraničních misích*“.

Na základě dosažených výsledků otázky č. 16 bylo zjištěno, že celkem 90 respondentů (20 žen a 70 mužů) si myslí, že ženy mají své uplatnění v AČR a v zahraničních misích.

Na základě tohoto faktu lze konstatovat, že:

H₄ „*Ženy mají své uplatnění v Armádě české republiky a v misích*“ - **je verifikována.**

Tato kapitola byla věnována názorům a zkušenostem profesionálních vojáků a vojaček a občanských zaměstnanců k problematice sociálně nežádoucích jevů v prostředí Armády České republiky. Na základě sociologického výzkumu, který jsem osobně provedla u vojáků a vojaček z povolání a občanských zaměstnanců, uvádím jejich názory a postoje k těmto tématům. Při svém šetření jsem použila metodu anketních lístků s otázkami k uvedené problematice. Ze zjištěných skutečností vyplývá, že profesionální vojáci a vojačky a občanskí zaměstnanci se necítí více ohroženi SNJ než ostatní lidé ve společnosti. Stejně tak si nemyslí, že v Armádě České republiky je větší výskyt SNJ než v ostatní společnosti. Resortem obrany je prosazován princip rovnosti mužů a žen. Ženy mají své uplatnění nejen v AČR, ale také v zahraničních operacích a ve strukturách NATO a EU. Přestože ženy nezastávají ty úplně nejvyšší pozice, postupně se propracovávají do funkcí, které dosud patřily jen mužům.

Z podkladů šetření vyplynulo, že celkem pozitivně je hodnocena oblast sexuálního obtěžování. Zdá se, že zde problémy nepanují. Drogy jsou neoddělitelnou součástí našeho života, přesto i v této oblasti je poměrně příznivá situace. Potíže představuje vysoce společensky tolerovaná droga – alkohol, takže v oblasti prevence požívání alkoholu budou i nadále realizovány kontroly na dodržování stanovených zákazů právními předpisy. Dle názorů dotazovaných v problematice extremismu panuje dobrý stav. Naopak velmi kriticky se respondenti vyjadřovali k hospodárnému využívání veřejných prostředků resortu obrany. Armádní zakázky jsou dlouhodobě kritizovány jako neprůhledné a často předražené. Případné korupční aféry, ale také nekonceptnost v řízení a velení AČR, permanentní reformy armády a nedomyšlené redислоkace, pak mají negativní vliv na prestiž vojenského povolání. S okruhem problémů sociálně nežádoucích jevů jsou respondenti seznamováni v rámci možností zabezpečení přednášejících u útvaru a hlavně finančních prostředků. Základní znalosti prevence SNJ by měly patřit do výbavy každého příslušníka resortu Ministerstva obrany.

ZÁVĚR

Revoluční a převratné události roku 1989 s sebou přinesly kromě pozitivních změn i mnohé nežádoucí důsledky nejen pro občany, ale i pro celou společnost. Došlo k nemalému nárůstu mnohých společensky nežádoucích jevů, což v samotném seskupení lidí vyvolalo akutní potřebu věnovat zvýšenou pozornost těmto jevům z hlediska systému prevence i represe. A to jak ze strany jedince, tak celé společnosti. Sociálně nežádoucí jevy se odvozují od tzv. „normy společnosti“. Její příslušné normy nebo i jiné sociální skupiny jsou modelem způsobu jednání a konání jednotlivce jako příslušníka takového sociálního útvaru.

Obecně pod pojmem sociálně nežádoucí jevy rozumíme rizikové chování jednotlivce a skupiny, které buď přímo porušuje nějakou společenskou normu (např. zákon – krádež), může mít za následek porušení takové normy (patologické hráčství – loupež) nebo jinak ovlivňuje kvalitu života jednotlivce i okolní společnosti.

Historie systému prevence sociálně nežádoucích jevů sahá do roku 1995, kdy začala výstavba profesionálních ozbrojených sil. Než došlo na konci roku 2004 ke zrušení základní vojenské služby, tak se na výskytu sociálně nežádoucích jevů nejvíce podíleli právě vojáci základní služby. K nejčastějším prohřeškům v oblasti toxikomanie patřil alkohol, kanabinoidy, tabák, sedativa, hypnotika a kokain. V oblasti vojenských trestných činů bylo v největší míře porušováno svémocné odloučení a zběhnutí, porušování povinností dozorců a strážní služby, porušování práv a chráněných zájmů vojáků.

V plně profesionální armádě došlo k určitým změnám ve výskytu SNJ. Snížila se četnost výskytu jevů v oblasti toxikomanie, vojenských trestných činů a majetkové trestné činnosti. Současná situace výskytu SNJ se jeví jako poměrně stabilizovaná nebo má klesající tendenci. Za zmínku však stojí dopravní nehody vojáků se soukromými vozidly, kdy nejčastější příčinou dopravních nehod bývá nepřiměřená rychlost, nesprávný směr, způsob jízdy a skutečnost, že cca 21 procent dopravních nehod vojáků se soukromými vozidly bylo pod vlivem alkoholu.

Problematika SNJ je však velmi rozsáhlá. Není možné do ní zahrnout pouze zneužívání návykových látek, přestože v naší společnosti obecně panuje vysoká míra tolerance požívání alkoholu, omamných a psychotropních látek. Počet jejich uživatelů každý rok narůstá. Především nelegální drogy nemají v armádě své místo. Totéž platí pro alkohol. Mezi návykové látky spadá též nikotin, tedy kouření. Tento nezdravý návyk nejen ohrožuje zdraví, ale snižuje také výkonnost a je v rozporu se zdravým životním stylem. Zvyšují se počty různých forem nedrogových závislostí a objevují se nové sociálně nežádoucí jevy. K nejčastějším SNJ patří nezdravé mezilidské vztahy. Sem určitě patří např. extrémní egoismus, ignorování obecných morálních zásad, intolerance, šikana, nezáměr o týmovou spolupráci, vandalismus, propagace násilí apod. Velmi nebezpečné úskalí představuje extremismus, kriminalita. V resortu Ministerstva obrany je velká pozornost věnována rovnému zacházení se všemi jeho příslušníky. Je zakázána jakákoliv diskriminace. Narůstá počet majetkových trestných činů a případů domácí násilí.

Jak účinně bojovat se sociálně nežádoucími jevy? Protože dochází ke změnám hodnotové orientace osob, stále malá je individuální odpovědnost osob za vlastní zdraví a kvalitu svého života, je v resortu nejvyšší pozornost věnována primární prevenci. Tu tvoří komplex činností a nabídek zaměřených na posilování a rozvoj společensky žádoucích postojů, hodnot, zájmů, forem zdravého životního stylu, chování a jednání jednotlivců a skupin.

Je nutné předcházet vzniku situací, které by mohly vést ke konkrétnímu riziku a škodlivým následkům, např. konfliktům, prvnímu užití drogy nebo dalším sociálně nežádoucím jevům. Zahrnuje výchovné, vzdělávací a volnočasové aktivity, osvětu, poradenství, diagnostiku, informační systém prevence apod. Jestliže nechceme v oblasti prevence řešit jen problémy aktuálního výskytu, pak je nutné hledat příčiny vzniku sociálně nežádoucích jevů ve společnosti tak abychom eliminovali jejich dopady do resortu MO.

Každý příslušník Armády České republiky by se měl nezbytně svým chováním a jednáním vyvarovat všech forem SNJ. V opačném případě musí počítat s postihem dle platných předpisů, a to včetně možnosti zániku služebního poměru

Námětem této diplomové práce je zaměření se na výskyt sociálně nežádoucích jevů v prostředí Armády České republiky. Na základě obsahu práce a použitým metodám zpracování byly cíle diplomové práce, které byly stanoveny v úvodu, podle mého mínění dosaženy a splněny. Popisují problematiku sociálně nežádoucích jevů, nejen její minulost, ale zejména současnost. Za rizikové chování lze považovat zneužívání návykových látek, nezdravé mezilidské vztahy, sebevraždy, patologické hráčství. Ačkoli právní řád České republiky stejně jako Evropská unie dbá na to, aby se dostávalo rovných příležitostí všem pracovníkům na území EU bez ohledu na jejich pohlaví, k diskriminaci přesto dochází. Nejednou se objevuje přímá i nepřímá diskriminace způsobená všeobecně známými předsudky o ženách, které v české společnosti neustále přežívají. Všem těmto společenským fenoménům se věnuji.

RESUMÉ

Ve svojí diplomové práci se věnuji sociálně nežádoucím jevům v prostředí Armády České republiky. Základním dokumentem, který tuto problematiku řeší, je Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010-2014 a rozkaz ministra obrany č. 53/2010, kterým se prevence v resortu Ministerstva obrany řídí. Zmiňuji se o základních subjektech, objektech a cílech sociálně nežádoucích jevů.

Dále popisuji zneužívání návykových látek, zejména alkoholu a drog. K dalším závažným SNJ řadíme sebevraždy, kriminalitu, patologické hráčství nebo korupční jednání. Výrazný problém představují nezdravé mezilidské vztahy – šikanování, extremismus, rasismus.

Samostatnou kapitolu jsem věnovala genderové atmosféře. Ve své práci jsem se zaměřila také na otázku rovných příležitostí nejen v resortu Ministerstva obrany, ale i NATO a EU. Vojákyň AČR nacházejí dobré uplatnění také v zahraničních misích. Rozebírala jsem nežádoucí chování sexuální povahy, problematiku mobbingu a bossingu.

Jako nejúčinnější prostředek v boji proti SNJ se jeví prevence, která patřila a i nadále bude patřit mezi hlavní, dlouhodobé úkoly v práci s lidským potenciálem v resortu MO. Oblast prevence zahrnuje využití volného času, vzdělávání příslušníků, poradenství či diagnostiku. Téma, o kterém se dnes hodně mluví, je zdravý životní styl. Jím každý člověk z velké části ovlivňuje svůj zdravotní stav. Proto v dnešní uspěchané době roste význam třech základních pilířů zdravého životního stylu, kterými jsou výživa, relaxace, pohyb.

V praktické práci jsem se zaměřila na názory a postoje českých profesionálních vojáků, vojáků a občanských zaměstnanců k problematice výskytu sociálně nežádoucích jevů v prostředí Armády České republiky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

1. Zákon č. 221/1999 Sb., *o vojácích z povolání ze dne 14. září 1999.*
2. Zákon č. 198/2009Sb., *o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací ze dne 23. dubna 2008.*
3. Zákon č. 379/2005 Sb., *o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, ve znění pozdějších předpisů.*
4. Zákon č. 262/2006 Sb., *zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.*
5. Zákon č. 561/2004 Sb., *školský zákon, ve znění pozdějších předpisů.*
6. Zákon č. 198/2009 Sb., *o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů.*
7. *Strategie prevence kriminality v ČR na léta 2012 až 2015.*
8. Usnesení vlády ze dne 10. května 2010 č. 340 o *Národní strategii protidrogové politiky na období 2010 až 2018.*
9. Usnesení vlády ze dne 19. ledna 2011 č. 47 o *Akčním plánu realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2012.*
10. Usnesení vlády ze dne 15. října 2007 č. 1150 ke *Strategii prevence kriminality na léta 2008 až 2011.*
11. Usnesení vlády ze dne 4. května 2009 č. 572 o *Strategii boje proti extremismu.*
12. Usnesení vlády ze dne 18. května 2011 č. 374 ke *Zprávě o problematice extremismu na území ČR v roce 2010 a ke Koncepci boje proti extremismu pro rok 2011.*
13. Usnesení vlády ze dne 25. října 2006 č. 1199 o *Strategii Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2006 až 2011.*
14. Usnesení vlády ze dne 5. ledna 2011 č. 1 o *Strategii vlády v boji proti korupci na období let 2011 až 2012.*
15. *Koncepce prevence sociálně nežádoucích jevů na období 2010-2014, Praha, 2009.*
16. CUNGI, Ch., LIMOUSIN, S. *Relaxace v každodenním životě, Praha: Portál, 2005, 159 s. ISBN 80-7178-948-8.*
17. ČERNOCH, F. et al., *Šikaně stop!, Praha, MO ČR, 1997, 95 s. ISBN 80-86049-14-0.*
18. DZIAKOVÁ, O. *Vojenská psychologie, Praha: Triton, 2009, 544 s. ISBN 978-80-7387-156-7.*

19. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie*, Praha: Grada, 2009, 218s. ISBN 978-80-247-2781-3.
20. FREDRICKSON, G. *Rasismus – stručná historie*, Praha: Jirí Buchal - BB/art, 2003, 156 s. ISBN 80-7341-124-5.
21. CHMELÍK, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha: Linde, 2001, 172 s. ISBN 80-7201-265-7.
22. JAŠŠOVÁ, E. *Mezilidské vztahy: Profesionalizácia sociálnej komunikácie v armáde*, Bratislava: MO SR, 2001, 108 s. ISBN 80-88842-41-7.
23. KRAUS, B., HRONCOVÁ, J. et al., *Sociální patologie*, Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 325s. ISBN 978-80-7435-080-1.
24. MAREŠ, M., SVOBODA, I., STEHLÍK, E. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*, Praha: MO ČR, 2011, 124 s. ISBN 978-80-7278-568-1.
25. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*, Praha: Portál, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2.
26. MINISTERSTVO VNITRA, *Rovné příležitosti pro ženy a muže v ozbrojených a bezpečnostních sborech z pohledu práva*, Praha 2005, 48 s.
27. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, Praha: Portál, 2002, 208s. ISBN 80-7178-624-1.
28. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*, Praha: Portál, 2000, 152s. ISBN 80-7178- 432-X.
29. POKORNÝ, V., TELCOVÁ, J., TOMKO, A. *Patologické závislosti*, Brno, vyd. Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s., 2002, 194 s. ISBN 80-86568-02-04.
30. ZLOCH, Z. et al, *Kapitoly hygieny pro bakalářské medicínské studium*, Praha: Univerzita Karlova – Karolinum, 2003, 159 s. ISBN 80-246-0269-5.
31. DECKEROVÁ, J. *Na téma drogy*, A report, 2010, č. 1, 48 s. ISSN 1211-801X.
32. DECKEROVÁ, J. *Zaostřeno na stres*, A report, 2011, č. 1, 48 s. ISSN 1211-801X.
33. HAVRDOVÁ, H. *Postavení ženy v Armádě České republiky*, Bakalářská práce, Brno, IMS, 2011.
34. HRBATA, M. *Problematika prevence sociálně nežádoucích jevů*, Vojenské rozhledy, 2012, č. 1, 184 s. ISSN 1210-3292.
35. HRBATA, M. *Prevence kriminality v resortu Ministerstva Obrany*, Vojenské rozhledy, 2012, č. 2, 195 s. ISSN 1210-3292.

36. CHROMÝ, J. *Rasismus v trestněprávních souvislostech*, Prevence sociálně nežádoucích jevů, ročník IV, Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, r. s., 2005, č. 5-6, 42 s. ISSN 1214-6609.
37. LANG, P. „Marjánka“ a „perník“ v armádě, A report, 2009, č. 5, 48 s. ISSN 1211-801X.
38. LANG, P. *Nikdy nekončící zápas s nešvary*, A report, 2008, č. 25-26, 48 s. ISSN 1211-801X.
39. LANG, P. *Šikaně zatím neodzvonilo*, A report, 2007, č. 22, 48 s. ISSN 1211-801X.
40. LANG, P. *Zaměstnanec versus zaměstnankyně*, A report, 2008, č. 1, 40 s. ISSN 1211-801X.
41. MAJER, P. *Zkušenosti z práce na Otevřené lince armády a její další perspektivy*, Vojenské rozhledy, 2002, č. 2, 181 s. ISSN 1210-3292.
42. STEHLÍK, M. *Choroby současné společnosti: drogy, šikana, rizikový sex a gambling*, A report, 2003, č. 1, 48 s. ISSN 1211-801X.
43. *Aktualizovaný resortní protikorupční program*, [online], 2007, cit. [01-10-2012]. Dostupné na WWW: <<http://sharepoint.acr/intranetmo/RePP/PSNJ/>>
44. DECKEROVÁ, J. *Důležitá je především prevence*, [online], 2011, [cit. 15-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://s101w25.acr.8080/scripts/detail.asp?id=1536257>>
45. KRÍŽKOVÁ, A et al *Obtěžování žen a mužů a sexuální obtěžování v českém systému pracovních vztahů*, [online], 2005, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1699/obtezoвани.pdf>>
46. KRÍŽKOVÁ, A., UHDE, Z. „Genderové bariéry: příklad sexuálního obtěžování“. Gender, rovné příležitosti, výzkum 6 (2), [online], 2005, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://genderonline.cz/view.php?cislocclanku=2006020607>>
47. *Kvóty jsou urážkou žen*, [online], 2012, [cit. 11-02-2013]. Dostupné na WWW: <<http://www.ceskapozice.cz/zahranici/evropa/kvoty-jsou-urazkou-zen>>
48. MAKAROVÁ, A. *Duševní hygiena* [online], 2011, [cit. 15-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.hygiena.zdrave.cz/dusevni-hygiena/>>
49. *Mobbing, bossing pro zaměstnance*, [online], 2011, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <http://www.recourse.cz/mobbing_a_bossing.htm>
50. ODEHNALOVÁ, P. *Mobbing a bossing*, [online], 2007, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.inovace.cz/novinky/758-mobbing-a-bossing>>

51. PETERKOVÁ, M. *Relaxace – metody* [online], 2008-2012, [cit. 15-09- 2012]. Dostupné na WWW:< [http:// www.relaxace.psychoweb.cz](http://www.relaxace.psychoweb.cz)>
52. PETERKOVÁ, M, *Sebevražda-úvod* [online], 2012, [cit. 12-01-2013]. Dostupné na WWW:< <http://www.sebevrazda.psychoweb.cz/3/statistiky-sebevrazednosti.cz/>>
53. *Prevence sociálně nežádoucích jevů* [online], 2012, [cit. 15-09- 2012]. Dostupné na WWW:<http://teams.sharepoint.acr/sites/intranetmo/RePP/PSNJ/default.aspx>
54. *Princip rovných příležitostí*, [online], 2012, [cit. 11-02- 2013]. Dostupné na WWW: < <http://www.dumrodin.cz/rovne-prilezitosti.html>>
55. *Strategie vlády v boji proti korupci na období let 2011 a 2012*, [online], 2011, cit. [01-10-2012]. Dostupné na WWW:<<http://sharepoint.acr/intranetmo/RePP/PSNJ/>>
56. *Šikany je v česku dost*, [online], 2007, [cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.job3000.cz>>
57. *Techniky zvládnání stresu a relaxace*, [online], 2012, [cit. 16-10- 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.aktip.cz/cs/produkty-sluzby/techniky-zvladani-stresu-a-relaxace.html>>
58. *Umíte odpočívat? Ne, lenošit, ale odpočívat!*, [online], 2012, [cit. 16-10- 2012]. Dostupné na WWW: < [http:// www.zena.centrum.cz/zdravi/zivotni styl/clanek.phtml?id=746071](http://www.zena.centrum.cz/zdravi/zivotni-styl/clanek.phtml?id=746071)>
59. VOHLÍDALOVÁ, M. *Sexuální obtěžování v zaměstnání a přípravě na zaměstnání*, [online], 2011, [cit. 03-09- 2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.ikp.army.cz/>>
60. ZÁBRODSKÁ, K. *Aktuální stav obtěžování v zaměstnání – mobbing, bossing*, [online], 2011,[cit. 28-09-2012]. Dostupné na WWW: < <http://www.ikp.army.cz/>>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník

DOTAZNÍK K PRAKTICKÉ ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE

Dobrý den, jmenuji se Hana Havrdová a jsem studentkou oboru „Sociální pedagogika“ na Institutu mezioborových studií v Brně. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění tohoto dotazníku, jenž použiji pro účely diplomové práce na téma „Sociálně nežádoucí jevy v prostředí Armády České republiky“. Dotazník je anonymní a získaná data budou použita pouze pro můj výzkum. Děkuji Vám za věnovaný čas a vstřícnost.

POKYNY K VYPLŇOVÁNÍ DOTAZNÍKU:

Nejprve si pozorně přečtete otázku a označte písmenem X tu variantu odpovědi, která nejlépe vystihuje Váš názor, případně vypište jinou možnost tam, kde je to možné.

OTÁZKY VZTAHUJÍCÍ SE K VAŠÍ OSOBE:

Vojenský útvar: (prosím napište).....

Pohlaví: a) muž
b) žena

Věk: _____ let

Nejvyšší dosažené vzdělání: a) základní
b) střední bez maturity
c) střední s maturitou
d) vyšší odborné
e) vysokoškolské

Hodnostní sbor: a) mužstvo (vojín – svobodník)
b) poddůstojník (desátník – rotný)
c) praporčík (rotmistr – štábní praporčík)
d) nižší důstojník (poručík – kapitán)
e) vyšší důstojník (major – plukovník)
f) občanský zaměstnanec

Délka služebního/pracovního poměru:

do 5 let služby včetně ( )   více jak 10 let služby ( )
více jak 5 let služby ( )   více jak 15 let služby ( )

1. Jakým způsobem jste na Vaší jednotce/útvary informováni o sociálně nežádoucích jevech v prostředí Armády České republiky? (prosím napište)

.....
.....

2. Setkal/a jste se nebo jste byl/a ve Vašem současném služebním zařazení sám/a obětí nějakého druhu šikany?

Ano ( )   Ne ( )

3. Byl/a jste někdy svědkem šikanování někoho jiného?

Ano ( )   Ne ( )

4. Máte osobní zkušenost s drogami?

Ano ( )   Ne ( )

5. Myslíte si, že vojáci jsou více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé v naší společnosti?

Ano ( )   Ne ( )

6. Myslíte si, že silně medializovaný případ, kdy dva vojáci nosili symboly divizí SS na svých helmách na misi v Afghánistánu, poškozují obraz armády u veřejnosti?

Ano ( )   Ne ( )

7. Setkal/a jste se s projevy extremismu osobně?

Ano ( )   Ne ( )

8. Kde jste se setkal s projevy extremismu?

Rodina ( )

Zaměstnání ( )

Parta ( )

Zájmová sdružení ( )

Při sportu ( )

Jinde ( )

9. Ztotožňujete se s myšlenkami některého z extremistických hnutí či skupiny?

Ano ( )   Ne ( )

10. Myslíte si, že extremistické skupiny a hnutí mají vliv na stav naší společnosti?

Ano ( )   Ne ( )

11. Myslíte si, že požívání alkoholických nápojů může vést ke zvýšené agresivitě a kriminalitě?

Ano ( )   Ne ( )

12. Co je podle Vás větší množství alkoholu? (prosím napište)

.....
.....

13. Myslíte si, že resort obrany hospodárně využívá veřejné prostředky?

Ano ( )   Ne ( )

14. Máte zkušenost s nějakou formou sexuálního obtěžování?

Ano ( )   Ne ( )

15. Mají ženy a muži v AČR rovné pracovní příležitosti (stejně hodnosti pro muže a ženy, ženy ve velitelských funkcích, výkon typicky mužských odborností)?

Ano ( )   Ne ( )

16. Mají ženy své uplatnění v AČR, v zahraničních misích?

Ano ( )   Ne ( )

17. Jsou návykové nemoci v armádě méně časté než v běžné populaci?

Ano ( )   Ne ( )

18. Které sociálně nežádoucí jevy se podle vás nejvíce vyskytují v AČR: (je možné zaškrtnout více možností)

- a) kouření, alkohol, jiné návykové látky
- b) protiprávní jednání
- c) korupční jednání
- d) extremismus, terorismus
- e) nedrogové závislosti
- f) šikánování, mobbing, bossing

SEZNAM TABULEK

- Tabulka č. 1 *Preventivní kontrolní činnost Vojenské policie za rok 2011*
- Tabulka č. 2 *Výskyt sociálně nežádoucích jevů*
- Tabulka č. 3 *Výskyt sociálně nežádoucích jevů*
- Tabulka č. 4 *Výskyt sociálně nežádoucích jevů*
- Tabulka č. 5 *Obsazenost vedoucích systemizovaných míst ve služebním poměru v resortu MO (mimo MO-ÚO)*
- Tabulka č. 6 *Muži a ženy ve služebním a pracovním poměru*
- Tabulka č. 7 *Hodnostní složení žen*
- Tabulka č. 8 *Vedoucí systemizovaných míst*
- Tabulka č. 9 *Vzdělání žen ve služebním poměru v resortu MO*
- Tabulka č. 10 *Náborová činnost*
- Tabulka č. 11 *Náborová činnost*
- Tabulka č. 12 *Náborová činnost*
- Tabulka č. 13 *Obsazenost míst ve strukturách NATO a EU v roce 2011*
- Tabulka č. 14 *Jednotlivé formy sexuálního obtěžování*
- Tabulka č. 15 *Rozdělení respondentů podle pohlaví*
- Tabulka č. 16 *Rozdělení respondentů podle nejvyššího dosaženého vzdělání*
- Tabulka č. 17 *Rozdělení respondentů podle dosažené hodnosti*
- Tabulka č. 18 *Rozdělení respondentů podle délky služebního/pracovního poměru*

SEZNAM GRAFŮ

- Grafč. 1 **Počty osob šetřených v souvislosti s toxikomanií v období 2006 – 2011**
- Grafč. 2 **Vývoj počtu vojáků**
- Grafč. 3 **Ženy ve funkcích vedoucí oddělení MO**
- Grafč. 4 **Ženy ve funkcích ředitelky sekce a odboru na MO**
- Grafč. 5 **Vzdělání žen ve služebním poměru v resortu MO**
- Grafč. 6 **Vzdělání žen ve služebním poměru v resortu MO**
- Grafč. 7 **Vývoj počtu žen a mužů studujících na vojenských školách**
- Grafč. 8 **Poměr žen a mužů ve vztahu k počtu uchazeček a uchazečů**
- Grafč. 9 **Podíl žen na celkovém počtu osob ve strukturách NATO a EU**
- Grafč. 10 **Podíl žen na celkovém počtu osob vyslaných do struktur NATO a EU**
- Grafč. 11 **Účast žen v jednotlivých zahraničních operacích**
- Grafč. 12 **Účast žen v zahraničních operacích**
- Grafč. 13 **Setkal/a jste se nebo jste byl/a ve Vašem současném služebním zařazení sám/a obětí nějakého druhu šikany**
- Grafč. 14 **Byl/a jste někdy svědkem šikanování někoho jiného**
- Grafč. 15 **Máte osobní zkušenost s drogami**
- Grafč. 16 **Myslíte si, že vojáci jsou více ohroženi sociálně nežádoucími jevy než ostatní lidé v naší společnosti**
- Grafč. 17 **Myslíte si, že silně medializovaný případ, kdy dva vojáci nosili symboly divizí SS na svých helmách na misi v Afghánistánu, poškozuje obraz armády u veřejnosti**
- Grafč. 18 **Setkal/a jste se s projevy extremismu osobně**
- Grafč. 19 **Kde jste se setkal s projevy extremismu**
- Grafč. 20 **Ztotožňujete se s myšlenkami některého z extremistických hnutí či skupiny**
- Grafč. 21 **Myslíte si, že extremistické skupiny a hnutí mají vliv na stav naší společnosti**
- Grafč. 22 **Myslíte si, že požívání alkoholických nápojů může vést ke zvýšené agresivitě a kriminalitě**
- Grafč. 23 **Myslíte si, že resort obrany hospodárně využívá veřejné prostředky**
- Grafč. 24 **Máte zkušenost s nějakou formou sexuálního obtěžování**
- Grafč. 25 **Mají ženy a muži v AČR rovné pracovní příležitosti (stejně hodnosti pro muže a ženy, ženy ve velitelských funkcích, výkon typicky mužských odborností)**
- Grafč. 26 **Mají ženy své uplatnění v AČR, v zahraničních misích**
- Grafč. 27 **Jsou návykové nemoci v armádě méně časté než v běžné populaci**
- Grafč. 28 **Které sociálně nežádoucí jevy se podle vás nejvíce vyskytují v AČR**